

«DE VOLUNTATE UNIVERSITATIS». LA FORMACIÓ I L'EXPRESSIÓ DE LA VOLUNTAT DEL MUNICIPI (TÀRREGA, 1214-1520) ¹

SUMARI

1. Plantejaments.
2. Dels *consules* a la *universitas* (1214-1274).
3. De la *universitas* al municipi (1274-1382).
4. La pèrdua i recuperació de l'autonomia municipal: Tàrrega sota jurisdicció senyorial (1382-1520).
5. Criteris de decisió: majoria i sanioria.
6. Conclusions: de *quod omnes tangit a perinde ac*.

Ubi est multitudo ibi confusio.
AHCT. LP III 116r.

Ubi multa consilia multa salus.
AHCT. LC 1343, 47rbis-49v.

1. PLANTEJAMENTS

A. CASUS ODOFREDI. Suposem que tenim un municipi de sis-cents veïns on cal escollir un procurador per a un plet. La reunió és validada per la presència de quatre-cents membres; però, quina és la majoria necessària per decidir? Dos-cents un o tres-cents un vots?

Aquest cas, expoliació lliurement versionada d'Odofred, planteja prou clarament el problema de com aconseguir la voluntat d'un municipi.

La resposta d'Odofred és contundent: n'hi havia prou amb dos-cents un vots. Per a ell, hi havia dos problemes diferents (el *quorum* i la majoria) i ambdós tenien respostes clares: pel *quorum*, calia la presència de dues terceres parts del col·lectiu (majoria qualificada) i, per formar majoria, era suficient el vot afirmatiu de la meitat més un (majoria absoluta) ².

¹ El present treball s'inscriu en el projecte d'investigació *El dret Comú i Catalunya* dirigit per Aquilino Iglesia Ferreirós i finançat per la CICYT PB 87/1000. Volem manifestar el nostre agraïment per les facilitats ofertes per Gener Gonzalvo Bou, director de l'AHCT, al professor Tomàs de Montagut Estragués, a la professora Encarnació Ricart Martí i, molt especialment, al professor Josep Hernando Delgado per l'acurada revisió dels textos inèdits que publiquem. Dedicat al professor Domenico Maffei amb motiu del seu seixanta-cinquè aniversari.

² ODOFREDUS, *Lectura super Digesto Veteri; in Opera Iuridica Rariora. Selecta cura et*

La resposta, tècnicament formulada i un pèl menys diàfana, es troba en la Glossa ordinària del Digest Vell (D. 3.4.3. glossa *due partes*).

SOLUTIO ACCURSII. N'hi hagi uns quants o hi siguin tots, formaran un cos si hi intervenen els dos terços; per tant, allò que vulgui la majoria del cos serà vàlid¹.

*studio Dominici Maffei, Ennii Cortese, Guidonis Rossi, Forni editore, Bologna, 1967; < Edició anastàtica: Lugduni, 1550, fol. 123vb >; Glossa super verbo nulli in D. 3,4,3;. Or signori, circa lex nulli [D. 3.4.3:] et lex sequens [D. 3.4.4:] sic breviter est insistendum hic dicitur cum tractatur de actore constituendo quem ordo dederit cum due partes adessent aut amplius quam due quod ille erit actor. sed quomodo debet istud intelligi. dicunt quidam sic: ponamus quod in curia sunt sexcenti homines: debent adesse quatuorcenti. ut. C. de decurionibus. lex nominationum. li. X. [C. 10.32.45:]. Sed denuo quero in isto actore constituendo debent consentire tot quot sint maior pars totius curie. puta CCC et unus vel duo dicunt quidam quod sic. unde dicunt quod sicut in actore constituendo debent adesse due partes totius ordinis aut amplius quam due unde si sunt in ordine sexcenti sufficit quod adsint quadringenti et quod maior pars presentium consentiat scilicet ducenti et unus vel duo: nec est necesse quod consentiant CCC et unus. ut C. de decurionibus. li. X. lex penultima [C. 10.32.66 (65);]. et infra de tutoribus et curatoribus datis ab his lex I [D. 26.5.1:] et lex divus [D. 26.5.12.2:] et argumentum infra de regulis iuris lex aliud § refertur [D. 50.17.160.1:]. Aquesta distinció dels juristes medievals entre *quorum* (quantitat mínima de membres per constituir l'assemblea) i majoria (criteri que s'utilitza per decidir una vegada que s'ha consitituït l'assemblea) no coincideix exactament amb les categories del dret públic actual que diferencia tres tipus de majoria: la majoria relativa o simple suposa l'acceptació de la proposta que compta amb més vots d'entre els vots emesos; la majoria absoluta s'aconsegueix amb un total, com a mínim, de la meitat dels vots dels components o membres; i la majoria qualificada suposa aconseguir una proporció superior a la de la majoria absoluta exigida per qüestions especials (vid. Costantino MORTATI, *Istituzioni di Diritto Pubblico*, Padova, 1975⁹, vol. I, pàg. 512). L'ús fet de les categories actuals és merament indicatiu i ens hem decantat per mantenir les categories medievals perquè la seva contemporaneïtat les converteix en l'únic i millor instrument d'anàlisi per comprendre aquella realitat.*

¹ ACCURSII, *Glossa in Digestum Vetus* in Mario VIORA (ed), *Corpus Glossatorum Juris Civilis. Curante Juris Italici Historiae Instituto Taurinensis Universitatis*; Torino, 1969, vol. VII, fol. 60v=118; Glossa super verbo *due partes* in D. 3,4,3;. *Due partes. due namque partes ordinis in urbe posite totius curie instar. exhibent. ut C. de decurionibus lex nominationum li. X. [C. 10.32.45:] secundum Azonem. Et nota quod non exigitur ut due partes consentiat in decurionem. sed ut due partes assuerint ut hic. sed an consentientes debeant esse tot. scilicet. ut sint maior pars totius ordinis. an sufficiat quod maior pars consentiat presentium: quod est verius. argumentum infra de tutoribus et curatoribus datis ab his lex ubi absunt [D. 26.5.19.pr.];. secundum Azonem. et ad idem potest induci. infra de regulis iuris lex aliud § refertur [D. 50.17.160.1:]. et C. de praediis curialium. lex penultima [C. 10.34 (33).2.pr.]; et infra ad municipalem et de incolis. lex quod maior. [D. 50.1.19;] sed certe iste non aperiunt. sed solum dicunt quod maior pars sed hec potest esse ratio quod sufficit maior pars presentium. quare alias nil prodest huius lex dictum. nam et si omnes adessent vinceret tam maior pars. argumentum infra de*

A la base del problema, hi ha una antinòmia difícil de resoldre: si una persona vol afirmar la seva existència –dur una vida pròpia– cal que sigui capaç de governar-se mitjançant la possibilitat de prendre decisions, o sia, la possibilitat d'autoregulació dels propis interessos. Però, com obtenir una decisió única on s'expressi autènticament la posició de cadascun dels interessats, és a dir, de tots els membres de la col·lectivitat? En el terreny de la pràctica, la dicotomia és clara: o bé tots els membres plegats prenen la decisió, o bé s'escullen uns representants en els quals es delegui el poder de decidir en nom de tots. Amb el darrer terme de la disjuntiva encetem el problema de l'elecció, problema que va focalitzar l'atenció dels autors medievals i que, consegüentment, continua interessant els historiadors del Dret ja que suposa el fonament de la vertebració jurídica del municipi medieval.

En el fons, tots dos casos són idèntics perquè expressen un mateix i únic problema: la formació de la voluntat en el si de la persona jurídica i quines fórmules es van articular per obtenir pràcticament aquesta voluntat.

B. L'objectiu d'aquest treball és analitzar l'origen d'un municipi i descobrir el procés gradual que permetrà que aquest darrer tingui una via per mitjà de la qual pugui manifestar una única voluntat diferent de la dels seus membres. Es tracta, en definitiva, d'estudiar quins mitjans i quins sistemes de decisió permetran que una persona jurídica –com el municipi– tingui la capacitat operativa necessària per afrontar les exigències d'una societat determinada. L'objecte de la recerca és l'origen i el desenvolupament del municipi, primer, i del Consell, després, de Tàrrrega ⁴ d'ençà del 1214 fins al 1520. Res no és més lluny de les nostres pretensions que estudiar els orígens històrics de Tàrrrega o la seva organització institucional a la baixa edat mitjana. Tampoc no volem caure en la descripció pura i asèptica, com si es tractés d'un catàleg, dels diferents sistemes d'elecció de càrrecs de govern o en l'anàlisi de la planta del Consell a través dels anys. Encara menys abordarem, en l'espai limitat d'un article com aquest, l'estudi d'un municipi. El que pretenem és demostrar que els diferents mitjans i sistemes de decisió i la mateixa planta del Consell –tant si es tracta d'elegir càrrecs de govern com d'aprovar ordinacions– no són en

---

iniuris et famosis libellis. sed si unius. § filio. [D. 47.10.17.11;] licet sit argumentum contra infra de arbitrium < de receptiis: qui arbitrium receperint ut sententiam dicant > item si. § si [D. 4.8.17.5;] sed hoc non considerant hoc. Item alia racione quare quasi unum corpus est. sive sunt omnes sive quidam. dummodo due partes. unde quod maior pars huius corporis presentis facit. valet. ut argumentum infra de iudiciis < de iudiciis: ubi quisque agere vel conveniri debeat > lex proponebatur [D. 5.1.76;] et infra de regulis iuris. aliud. § refertur [D. 50.17.160.1;]. Els claudàtors són afegits nostres.

⁴ Per a facilitar l'orientació del lector, Tàrrrega és un municipi català situat a la cruïlla de camins entre Lleida-Barcelona i Andorra-Tarragona; actualment compta 12.000 habitants, és la capital de la comarca de l'Urgell i forma part del partit judicial de Cervera.

absolut arbitraris, sinó que responen a una lògica històrico-jurídica i només poden comprendre's –no ja conèixer-se– si es parteix d'un plantejament teòric que tingui en compte no tan sols l'evolució sòcio-econòmica de la societat catalana i europea en general dels segles XI al XIII, sinó també –i en especial– les conseqüències que en aquest camp va ocasionar el fenomen de la recepció del dret comú.

C. Per poc que s'escrigui sobre ciutats i municipis és inevitable d'utilitzar conceptes que sovint es confonen i que responen a categories totalment diferents. Cal distingir entre *ciutat*, *consell* i *municipi* perquè, essent tots uns conceptes que expressen realitats diferents, són fàcils, no de confondre, però sí de barrejar-se i d'interferir-se. En aquest sentit utilitzarem el concepte de ciutat com a *lloc d'assentament humà i de construcció estable* amb dimensions i característiques formals i funcionals diverses; es tractaria, per tant, d'una descripció que es nodreix d'elements materials, geogràfics, socials, econòmics i, si es vol, també culturals. Per municipi, malgrat una definició estàndard que el qualifiqui com una *associació natural, reconeguda per la llei, de persones i béns*, haurem de recórrer a la idea de personalitat jurídica que després explicarem, definida pels juristes medievals i reconeguda en els documents catalans de l'època com a universitat. El Consell, en canvi, és aquell òrgan que permet d'expressar la voluntat del municipi i les decisions del qual vinculen tots els seus membres que, alhora, habiten en el suport material d'una vila o ciutat. Per tant, és fàcil de veure que l'estudi d'una ciutat, d'un municipi i d'un Consell són estudis diferenciables. Així, doncs –i no és aquest el moment–, caldria clarificar alguns aspectes bàsics, a saber, entre d'altres: si el desenvolupament sòcio-econòmic que arrenca dels segles XI i XII va afectar directament l'origen i el desenvolupament de les ciutats o bé dels municipis; i si és lícit de parlar de diferents tipologies i del grau de complexitat organitzativa d'un municipi o cal desplaçar aquestes diferències a l'estudi del Consell.

D. Assumim com a marc teòric el recent plantejament d'Aquilino Iglesia Ferreirós⁵, al qual ens remetem i que evitem de reproduir. Es tracta, en essència, considerant el municipi com una persona jurídica, d'arribar a entendre què significava el fenomen municipal entre els segles XII i XIII, en quines circumstàncies es va produir i quins problemes va ocasionar en el seu moment. En aquest sentit, la configuració d'una comunitat humana com a municipi amb personalitat jurídica exigia la convergència d'unes condicions internes del mateix grup humà i d'unes d'externes. Era necessària una consciència associativa que, prèviament, exigia una cohesió social que venia donada pel fet de tenir, tot el grup, un seguit d'interessos semblants (una mateixa jurisdicció, un

⁵ Aquilino IGLESIA FERREIRÓS, *Concejo y ciudades en Cataluña (alta Edad Media)*, «Concejos y ciudades en la Edad Media Hispánica», IIº Congreso de Estudios Medievales, Fundación Sánchez-Albornoz, León, 1990, pp. 123-146.

mateix hàbitat, una mateixa necessitat defensiva,...). Aconseguida aquesta consciència associativa, la voluntat de la persona jurídica era diferent i estava per sobre de la de cadascun dels seus membres en particular perquè s'havia aconseguit reduir a unitat tota la col·lectivitat. Però aquesta cohesió i identificació internes eren insuficients sense el reconeixement del titular del poder, la qual cosa posava de manifest la jerarquització de poders i també d'ordenaments jurídics. El municipi no existia si no era reconegut pel titular de la *summa potestas*.

Durant l'Edat Mitjana, es van anar diferenciant, a partir de diferents centres de convivència i respecte de l'ordenament jurídic general i complet de tots els cristians peninsulars (*Liber Iudiciorum*), dos ordenaments jurídics particulars i incomplets (dret senyorial i dret municipal). Senyors i municipis eren poders autònoms limitats, però, per la *summa potestas* del monarca, o bé perquè el seu poder provenia del rei o bé perquè la presència del rei suposava un límit a la seva actuació. Ambdós poders tenien origen en el rei i no eren, però, poders delegats del rei, sinó només cedit de manera que els seus titulars, dins l'àmbit de la seva autonomia, es consideraven independents del monarca encara que estiguessin sotmesos al control reial. La base sobre la qual es fonamentava l'autonomia era la facultat d'autoregular-se a partir d'atorgar-se lleis –sempre dins dels límits representats per la *summa potestas*– i poder aplicar-les, és a dir, tenir jurisdicció i ser-ne titular; i ser titular de la jurisdicció significa que és el mateix centre de convivència autònom qui l'exerceix directament amb tots els veïns o bé amb autoritats judicials delegades. Així, per tal de distingir entre centres de convivència senyorials i municipals, cal fixar-se en la titularitat de la jurisdicció; per tant, una mateixa persona jurídica (*universitas*), segons a quin ordenament jurídic particular estigui vinculada, serà autònoma o no i, per tant, tindrà o no el reconeixement de la *summa potestas* i, per tant, serà municipi o no. Per consegüent, ser *universitas* i tenir personalitat jurídica no implica ser municipi i, per això, aquelles persones jurídiques que estiguin sotmeses a una jurisdicció senyorial no seran municipis ⁶.

Amb aquest reconeixement i amb les condicions internes adequades era

⁶ Aquilino IGLESIA FERREIRÓS, *La creación del Derecho. Una historia del Derecho español. Lecciones*, Barcelona, 1988, fasc. 2, pp. 118-124. *Universitas* era aquell vocable, equivalent a *comune* a les ciutats italianes, que a Catalunya a partir del segle XIII va acabar imposant-se per denominar els municipis. Malgrat que la noció de persona jurídica sembla que s'ha de vincular a la difusió del dret de la recepció, la realitat soterrada sota aquells conceptes es va anar consolidant durant l'alta edat mitjana (vid. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS *La difusión del derecho común en Cataluña*, «El Dret Comú i Catalunya. Actes del Ier Simposi Internacional. Barcelona 25-26 de maig de 1990», Barcelona, 1991, pp. 95-279, esp. p. 210)

possible la construcció jurídica de la universitat com a municipi. Aquesta universitat adquiria personalitat jurídica pròpia perquè era subjecte de dret, esdevenia capaç de ser propietària de béns i titular de recursos financers no identificats ni vinculats als dels seus membres. El govern d'aquests recursos humans i patrimonials requeria de la universitat, en definitiva, una voluntat pròpia que implicava l'acord de tots els seus membres. La comunitat adquireix personalitat jurídica només quan intenta articular una única voluntat allí on regnaven interessos individuals diferents; llur conciliació és allò que impulsa la personalitat jurídica de la col·lectivitat. Allí on hi ha unanimitat, els esforços per reduir-ho a unitat són totalment superflus.

E. D'aquest plantejament n'extraurem una porció d'elements –fins ara només tèoricament formulats– que ara, i a partir de documentació inèdita, intentarem de demostrar, desenvolupar i en què tractarem d'aprofundir. Concretament: ens interessa evidenciar que la universitat expressava una voluntat i que eren necessaris uns canals i mecanismes que la fessin possible.

Sense ser un factor determinant, la diferenciació social en el si de la comunitat i el mateix creixement demogràfic de les ciutats va fer pràcticament impossible tant congregar tots els seus membres com que tots ells manifestessin un acord unànimе als problemes que es plantejessin. El conflicte d'interessos entre els membres de la comunitat impedia qualsevol unanimitat; per aquesta raó calia, doncs, arbitrar nous mitjans i criteris que li permetessin d'expressar la seva voluntat.

Ens fixarem, per tant, en l'origen, l'estructura i el funcionament del marc institucional –el Consell– en que la universitat, congregats els seus singulars, expressava la seva veu, tant si es referia a l'elecció de càrrecs de govern com si decidia en d'altres afers d'interès comú. El Consell –amb una estructura que podia variar segons les ciutats– va ser la principal –però no l'única– manifestació institucional, a partir de la qual la persona jurídica instrumentalitzava les seves capacitats, i el principal escenari en què podia expressar la seva voluntat.

F. El municipi, en tant que construcció teòrica derivada de la *universitas*⁷, va ser possible gràcies als principis jurídics que proporcionava la difusió del dret comú i que, a Catalunya, va començar a manifestar-se al final del segle XII⁸. Per tant, l'origen del règim municipal no pot desvincular-se ni dels factors

⁷ Sobre la *universitas*, vid. Pierre MICHAUD-QUANTIN, *Universitas. Expressions du mouvement communautaire dans le Moyen-Age latin*, Paris, 1970.

⁸ Les últimes i més substancials aportacions en aquest camp són sengles treballs d'Aquilino IGLESIA FERREIRÓS *La difusión del derecho común en Cataluña* i *La recepción del derecho común: estado de la cuestión e hipótesis de trabajo*, «El Dret Comú i Catalunya. Actes del II^{on} Simposi Internacional. Barcelona 31 maig-1 juny de 1991», Barcelona, 1992.

sòcio-econòmics que van empènyer noves concentracions humanes i també unes noves necessitats d'organització i coordinació, ni tampoc de la història jurídica que s'encetava al voltant del segle XII. Els juristes medievals, basant-se en els textos romano-justinianeus i canònics, van desenvolupar solucions jurídiques als problemes que generava la construcció jurídica del municipi i, particularment, el referent a la participació d'una gran quantitat de gent a l'hora de prendre decisions. Però aquesta construcció doctrinal és un altre problema.

2. DELS CONSULES A LA UNIVERSITAS (1214-1274)

Encara que l'aparició del municipi a Tàrraga –segons els paràmetres que hem expressat– és obra de la primera meitat de segle XIII, les notícies històriques anteriors, del començament del XII (1116), fan referència a tots els homes de Tàrraga ⁹; per tant, únicament demostren l'existència d'un nucli de poblament ¹⁰. Aquesta concessió, de l'any 1116, era confirmada en termes semblants al final del segle XII, regnant Alfons I ¹¹. En qualsevol dels casos, la documentació es refereix a tots els homes de Tàrraga, però encara no es reconeix l'existència d'una personalitat jurídica. Aquells homes formaven un conglomerat institucionalment desorganitzat que no era reconegut com una unitat ni tampoc no era capaç d'expressar una sola veu.

Encara que el concepte *universitas* no es documentarà per primera vegada a Tàrraga fins el 1274, la primera meitat de segle XIII significa un període de transició des d'aquell conglomerat vers l'emergència de les característiques definitòries de la persona jurídica: actuació de quatre individus anomenats còsols en representació de la comunitat (1214); atribució de capacitat normativa a quatre individus (1242); existència d'una bossa comuna de tota la comunitat (1245); i una administració complexa capaç d'organitzar el pagament proporcional de les càrregues fiscals entre tots els veïns (1257). Malgrat la

⁹ AHCT LP I, f. 65 = LP II, f. 1v: *Sit notum cunctis... facimus libertatem ad omnibus hominibus de Tarrega qui hodie ibi sunt vel in antea Deo adiuvante fuerunt... Actum est hoc nonas februaryi anno VIII regnante Ledovico rege* (pub. juntament amb els *Costums de Tàrraga* per José Maria FONT RIUS, *Costumbres de Tàrraga*, «Anuario de Historia del Derecho Español» (en endavant «AHDE») 23, 1953, pp. 429-443.

¹⁰ José María FONT RIUS, *Cartas de población y franquicia de Cataluña I.2.*, 696, doc. 48, Barcelona, 1969.

¹¹ La data de la confirmació cal situar-la o bé el gener de 1179, novembre de 1181 o novembre de 1188, moments en què s'ha documentat l'estada d'Alfons I a Tàrraga (FONT *Cartas...* I.2. 696; FONT *Costumbres...* p. 431, n. 8. Cf. MIRET *Itinerario del rey Alfonso I de Cataluña, II de Aragón*, «Boletín de la Academia de Buenas Letras», Barcelona, núm. 2, 1903-1904, pp. 407, 415, 447 respectivament).

dispersió d'aquestes notícies, sembla possible d'establir l'existència d'un consolat que va tenir continuïtat durant tot el període esmentat.

No és fins el 1214 quan trobem indicis que permetrien plantejar l'existència d'un primerenc municipi: en aquesta ocasió, es documenta l'activitat de quatre còsols de Tàrrrega que presten jurament de fidelitat a Jaume I en l'assemblea celebrada a Lleida l'any 1214¹². L'acció dels còsols indueix a

¹² Als acords de la reunió de Lleida de 1214 publicats a CARAVYCI, 90 i ss., no hi ha cap esment dels seus participants i només en un document fragmentari i extravagant de l'assemblea hi figuren. Malgrat l'interès d'aquest document, planteja seriosos problemes heurístics perquè manca de cap mena de datació i d'indicació de la seva confecció. El document és un esborrany de la llista dels assistents a l'assemblea de Lleida de 1214 (*Nomina baronum et militum qui iuraverunt fidelitatem domino Jacobo regi apud Ylerdam*) i es troba custodiat a l'ACA. Canc. extraintentari, núm. 3131 = pergamins de Jaume I, carpeta núm. 357. Reproduït fotogràficament per Udina (Federic UDINA i MARTORELL, *Documents cabdals de la Història de Catalunya*; 1985, vol. I, pp. 129-135, document núm. 22) i editat sencer per Miret (Joaquim MIRET i SANS, *Itinerari de Jaume I El Conqueridor*, Barcelona, 1918, pp. 19-20, nota 1; en canvi no el reproduïxen HUICI i CABANES que comencen el seu recull documental l'any 1217), que el datava a mitjan agost de 1214 i el considerava com a indubtablement coetani. El document ha estat, des de fa força anys, discutit críticament respecte al seu significat històric i a la seva datació. Abans que Miret no el publicués, Tourtoulon (Ch. de TOURTOULON, *Jacme I^r Le Conquérrant roi d'Aragon, comte de Barcelone, seigneur de Montpellier d'après les chroniques et les documents inédits*; Montpellier, 1863, vol. I, pp. 142-143, nota 4) ja dubtava que es tractés d'unes Corts perquè li havia estat impossible constatar –de manera positiva– la presència de la burgesia catalana en l'acte, per la qual cosa es pensava que es tractava d'una assemblea on només s'havien reunit alguns membres dels estaments per tal de jurar davant el novell monarca. El seu primer estudiós crític va ser Soldevila (Ferran SOLDEVILA, *Els grans reis del segle XIII. Jaume I. Pere el Gran*, Barcelona, 1955, pp. 13, nota 11), que aportava la referència indirecta del *Llibre dels Feits*; § 11. En l'esmentat paràgraf, es referia a l'assistència de deu representants de cada ciutat a la reunió: *Llibre dels feyts, capítol 11*; (Ferran SOLDEVILA (ed.), *Crònica del rei Jaume I el Conqueridor o Llibre dels Feits, «Les Quatre Grans Cròniques»*, Barcelona, 1971, pp. 7, (*E hagueren altre consell: que en nom de nós e ab segell novell que ens faeren fer, que manàssem Cort a Lleida, de catalans e d'aragoneses, en la qual fossen l'arquebisbe e els bisbes e els abats, e els rics hòmens de cada u dels regnes, e de cada ciutat deu hòmens ab auctoritat dels altres de ço que ells farien, que fos feït. E tots venguen al dia de la Cort, llevat don Ferrando e el comte don Sanxo: car havien esperança que cascú fos rei. E aquí juraren-nos tots que ens guardarien nostre cos, e nostres membres, e nostra terra, e que ens guardarien en totes coses e per totes*); i després (pp. 195 nota 2), afirmava que la llista era incompleta perquè hi mancaven moltes ciutats i viles catalanes i tots els nobles catalans i tots els prelatos, així catalans com aragonesos. Uns altres historiadors, han aportat més referències: així BISSON (Thomas N. BISSON, *Conservation of Coinage. Monetary Exploitation and its Restraint in France, Catalonia and Aragon (AD. c. 1000-c.1225)*; Oxford, 1979, pp. 116, notes 6, 7 i 8), adduïa, a més de la referència del *Llibre dels feyts*, l'observació contemporània de Zurita (Gèronimo ÇURITA, *Anales de la Corona de Aragón compuestos por Geronimo Çurita Chronista de dicho Reyno*; Çaragoça, 1669, vol. I, llibre II, capítol 66, pág. 104b: (...) *Llegados a Cataluña en el año de M.CC.XIII. el Legado entendió*

pensar en l'existència d'un consolat probablement instaurat i reconegut pel monarca català, més a l'estil de l'experiència de Cervera, el 1182 i 1202, i Perpinyà i Lleida, el 1197¹³ que no pas a la de Vic de la mateixa època¹⁴.

*en apaciguar algunos escandalos, y alteraciones que avia en la tierra; y de acuerdo de los Perlados, y Ricos hombres fue determinado, que se llamasen todos los Aragoneses, y Catalanes a Corts a la Ciudad de Lerida, en nombre del Infante, y para esto se hizieron nuevos sellos, adonde llegó el Legado con el Infante, y con el Conde de la Proença, antes de la Fiesta de nuestra Señora de Agosto, y fueron recibidos con gran regozijo del pueblo. Concurrieron todos los Perlados, Ricos hombres, Varones, y Cavalleros, y diez personas de cada una de las Ciudades, Villas, y Lugares principales, (...); i Aragón (Antonio María ARAGÓ CABAÑAS, *Der katalanische Adel im Parlament von Lerida (1214)*, «Archiv für Sippenforschung»; núm. 48, novembre 1972, pp. 593-599) tot estudiant la noblesa assistent a l'assemblea, confirmava la datació sense dir res dels altres estaments. A més, caldria afegir-hi que, respecte de les ciutats catalanes (*Nomina hominum de castris et villis Catalonie*), hi havia quinze ciutats representades per vint-i-quatre còsols i trenta-un prohoms (*Monte Albo, Pratis, Cervaria, Tarrega, Villa Grassa, Regal, Fores, Capra, Rocha Fort, Conesa, Avinaxia, Camarasa, Montesqu e Montgay i Almenar*) i que, d'altra banda, els targarins presents eren quatre còsols (*Guillem de Belloc consul, Ramon Oromir consul, Jaume de Belloc consul, Bernat Cal<vet> consul*), noms ja esmentats per Font (Josep Maria FONT I RIUS Jaume I i la creació del Municipi Targarí, «Tàrrega dins la política del rei en Jaume I», Tàrrega, 1978, pp. 27-33, ara a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya Medieval*, Barcelona, 1985, 713-721, esp. 717; recentment FONT RIUS s'hi ha referit assenyalant que la denominació de còsols *no passaria de significar la condició de síndics o representants elegits pels respectius habitants*, a Josep M. FONT I RIUS: *Els Usos i Costums de Tàrrega*, Tàrrega, 1992, pàg. 21-22). L'estudi individual de la llista de noms dels presents no ha estat abordat per cap investigador i és significatiu, per confirmar la datació, el fet que un dels representants de Terol (Pasqual Monyós) és reconegut com a contemporani pel mateix Jaume I al *Llibre dels feyts*, capítol 25; (Ferran SOLDEVILA (ed.), *Crònica del rei Jaume I el Conqueridor o Llibre dels Feits*, «Les Quatre Grans Cròniques»; Barcelona, 1971, pp. 14, (<...> *E don Pasqual Monyós, qui era molt privat de nostre pare, era dels mellors hòmens de vila que nós haguéssem en nostra terra en aquell temps; <...>*); i Soldevila (pp. 204 nota 5), afirma que aquest Pascual Monyós també figura a la crònica de Marsili i, a més, va morir poc després de la reunió de Lleida.*

¹³ Respecte dels consolats de Cervera vid. José María FONT RIUS, *Orígenes del régimen municipal en Cataluña* (citem per l'edició a part del CSIC, Madrid, 1946) 353, 356; estudiats també per Max TURULL RUBINAT, *La configuració jurídica del municipi baix-medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*, Fundació Noguera, Barcelona, 1990; pels de Perpinyà pot veure's FONT *Orígenes...* 357 i nota 807; per a Lleida, Rafael GRAS I D'ESTEVA, *Història de la Paeria* (però el títol original va ser *La Pabería de Lérida. Organización municipal 1149-1707*); reedició i traducció (Lleida, 1988), 57 i ss. i la recensió que en va fer Max TURULL RUBINAT recensió a Rafael Gras y de Esteva: *Historia de la Paeria* <= *La Pabería de Lérida. Notas sobre la antigua organización municipal de la ciudad. 1149-1707;*, a «AHDE», LIX, 1989, pp. 968-971; encara, Max TURULL RUBINAT et Jaume RIBALTA HARO, *Rafael Gras i de Esteva i l'estudi del municipi medieval a Lleida*, «Miscel·lània Homenatge a Josep Lladonosa», IEI, Lleida, 1992, pàg. 115-127. Sobre aquests primers consolats cal veure l'interessant treball d'André GOURON, *Diffusion des consulats méridionaux et expansion du droit romain aux XIIe et XIIIe siècles*, «Bibliothèque de l'École des Chartes», CXXI (Paris, 1963), 26-76, esp. 38-39 (ara a *La science du droit dans le Midi de la*

Aquest consolat, suposadament existent com a mínim des del 1214 (ja que tenim notícia de còsols, però no pas directament de cap *consulatum*), devia tenir una existència no gens consolidada i ben precària, si hem de jutjar per la manca de referències a les magistratures amb el nom de còsols ¹⁵. La solitud de la referència documental explícita i el mutisme en la documentació de Tàrrrega posterior al 1214 sobre l'existència de consolat o còsols, podria fer creure que cap institució local no havia reeixit a la vila amb èxit ni abans ni immediatament després del 1214 i, així, aquest consolat, més que no a una aspiració dels homes de Tàrrrega, devia respondre a una instauració per part del rei.

Però, si aquest document fos cert i si els còsols que s'esmenten haguessin estat escollits pels habitants de Tàrrrega ¹⁶, allò que s'evidencia és la capacitat de la col·lectivitat de Tàrrrega per posar-se d'acord en triar uns mandataris que representarien la vila de Tàrrrega davant del rei; a part de l'interés que pugui presentar la forma d'elecció, no deixa de ser interessant l'existència d'uns

---

France au Moyen Age, London, 1984, les mateixes pàg.). Recentment André Gouron ha estudiat la referència a uns còsols de Barcelona, de l'any 1130, que intervenen de mediadors en un conveni entre particulars sobre una finca a Tiana i localitza aquesta referència en el context de l'emergència de consolats al Midi francès a l'entorn de la influència de la difusió del dret comú (André GOURON, *Les consuls de Barcelone en 1130: la plus ancienne organisation municipale à l'Ouest des Alpes?*, «AHDE» (en premsa; agraïm a l'autor la consulta de l'exemplar mecanoscrit); el document ha estat publicat per FONT RIUS, *Orígenes ...* doc. núm. 3, pp. 471-472.

¹⁴ Entre 1175-1185, el bisbe de Vic es va veure obligat a dissoldre un règim consular de govern local sorgit d'un grup d'habitants de Vic; sembla, per tant, la situació inversa d'aquells consolats instaurats pels monarques. Aquest consolat ha estat documentat i estudiat per Paul H. FREEDMAN (Paul H. FREEDMAN, *An Unsuccessful Attempt at Urban Organization in Twelfth-Century Catalonia*, «Speculum», núm. LIV, 1979, pp. 479-491; tenim una traducció catalana amb el títol *Un règim consular en el Vic del segle XII*, «Ausa», núm. IX, Vic, 1980, pp. 1-6; *Tradició i regeneració a la Catalunya medieval. La diòcesi de Vic*, Barcelona, 1985, pp. 138-146). També s'hi refereixen Imma OLLICH, *Camp i ciutat a la Catalunya del segle XIII. L'evolució de la Plana de Vic*, Vic, 1988, pp. 31, nota 15 i, més recentment, André GOURON, *Les consuls...*

¹⁵ Aquesta mancança, si més no textual, és semblant al fenomen que s'observà a la veïna Cervera, on aquella tan primerenca *Confratria* del 1182, que després va transformar-se en *consulatum* (1202), va desaparèixer de la mateixa manera que havia aparegut, per bé que segons el mateix document de 1214 van assistir a l'assemblea de Lleida un còsol i tres persones més de Cervera (Ramon de Lauro, *consul*, Pere Sartor, Pere de ça Grada i Guillem de ça Portella). El consolat de Cervera, confirmat encara el 1206, hereu de la confraria de membres conjurats, es va manifestar incapaç d'articular la voluntat de tota la comunitat de veïns conjurats (TURULL *La configuració jurídica del municipi...* pp. 104-112)

¹⁶ No hi ha cap mena de notícies sobre l'elecció dels còsols de Tàrrrega, però és indubtable que, fins i tot uns anys abans i en el Consolat de Lleida (creació el 1197 i confirmacions de 1202 i 1206), el rei disposava que els còsols i també els consellers fossin creats, escollits, canviats o depositats pels *probis viris omnibus ilerde* (GRAS *Història de la Paeria...* làmina 3, pp. 188-189, Doc. núm. 4, pp. 146-147 i Doc. núm. 5, p. 148).

representants de les ciutats davant del monarca. Això és important perquè, d'una banda, significa que, reconeixent el rei els quatre mandataris de Tàrrega, també reconeix alhora l'existència de la personalitat del mandant i, en l'ordre intern, significa que aquells individus de Tàrrega havien estat capaços d'articular una sola i única voluntat a l'hora de triar els representants.

En la compilació escrita dels usos i costums de Tàrrega del 1242, hi ha un capítol que afecta l'organització institucional del municipi: hi ha quatre homes que exerceixen una activitat normativa (se'ls permet posar bans i dictar ordinacions sobre les aigües) que han de ser escollits, probablement –ja que no es diu expressament el contrari– pels qui són els receptors dels costums en qüestió, o sia, per *vobis universis et singulis probis hominibus et habitatoribus castri et ville de Tarrega*; tot i que aquests quatre homes actuen escoltant el consell d'una instància on figuren *probi homines, curia*¹⁷ i *baiulus*¹⁸.

El fet que el nombre de *viri* del 1242 i el dels còsols del 1214 coincideixi en un període tan breu de temps i sobretot en un cos de costums escrits que recullen per escrit –i això és determinant– alguns usos *antics* de Tàrrega, ens indueix a considerar que els quatre magistrats del 1242 són, efectivament, els continuadors d'aquells quatre còsols del 1214. A més, és significativa la terminologia emprada i el nombre de magistrats: d'una banda, la denominació *quattuor viri* fou emprada als municipis romans per anomenar l'òrgan col·legial que agrupava els duumvirs (*duoviri iuridicundo*) i els edils (*aediles*) i, d'altra banda, la suma de duumvirs i edils plegats era la de quatre membres, és a dir, els *quator viri* de 1242¹⁹.

¹⁷ Sobre el caràcter unipersonal del curie, vegeu Jesús LALINDE ABADIA, *El 'Curia' o 'Cort': una magistratura medieval mediterrànea*, «Anuario de Estudios Medievales» IV, Barcelona, 1967, pàg. 169-297.

¹⁸ <20> *Ad regendam villam consilio proborum hominum et curie et baiuli nostri et ponendos bannos et ordinationem aquarum, annuatim eligantur quator viri qui in officio isto durent et sint dum nobis placuerit* (FONT *Costumbres de Tàrrega*, pp. 429-443. Ara a «Estudis sobre els drets locals...» 195-205. També FONT *Orígenes...* 377 i FONT *Els Usos i Costums de Tàrrega*, pàg. 79-82; reproducció anastàtica a: Ambrosio HUICI et María Desamparados CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón. II. (1237-1250)*, València, 1976, doc. núm. 349, pp. 128-131).

¹⁹ Sobre les institucions municipals romanes i, en concret, els *quattuorviri*, vid. Livio TANFANI, *Contributo alla Storia del Municipio Romano*, Roma, 1970 (Anastàtica de Taranto, 1906), pp. 60-68; Vincenzo ARANGIO-RUIZ, *Storia del Diritto Romano*, Napoli, 1950⁶, pp. 199; Alberto BURDESE, *Manuale di Diritto Pubblico Romano*, Torino, 1966, pp. 107. En les restes epigràfiques hispàniques que es conserven de la *lex Flavia municipalis*, Alvaro d'Ors –després de definir la institució col·legiada i distingir les funcions dels seus membres (Alvaro d'ORS, *Epigrafía jurídica de la España romana*, Madrid, 1953, pp. 142-146, especialment pp. 143)– identifica com evident l'existència del *collegium* dels *quattuorviri* en l'*Epistula ad Saborensis*, escrita per Vespasià l'any 77 d.C. i dirigida als *quattuorviri* i *decuriones* de Sabora (Alvaro d'ORS, *Epigrafía jurídica ...*, Madrid, 1953, pp. 61-62) i –amb algunes reticències–

Jaume I, en dues sentències judicials reials que després foren compilades com a privilegis a Tàrrrega, que anaven adreçades als oficials del rei competents en llur execució, disposava alguns dels trets essencials de la fiscalitat municipal. El 1245, en el context d'una sentència que enfrontava els homes de Tàrrrega amb els de Vilagrassa sobre la recaptació i el pagament de tributs reials²⁰, es

---

en dedueix també la seva existència en la *lex Salpensa municipalis* cap. 29 (Alvaro d'ORS, *Epigrafía jurídica ...*, pp. 304-305). En la *lex Irnitana*, l'exemplar millor conservat i més sencer de la *lex Flavia municipalis*, manquen les disposicions referides als *duoviri*; però, l'existència del col·legi dels *quattuorviri* pot ser induïda a partir de l'element clau de la col·legialitat com és la *intercessio*, és a dir, el dret a vet entre *dumviri* i *edils* contemplat al cap. 27 (Alvaro d'ORS et Javier d'ORS, *Lex Irnitana (Texto bilingüe)*, «Cuadernos Compostelanos de Derecho Romano», I, Santiago de Compostela, 1988, pp. 5 i pp. 22 n. 14). Les reformes administratives del Dominat (de l'emperador Dioclecià, sobretot) van buidar de contingut les atribucions de jurisdicció inferior dels *dumviri* al subdividir les províncies i adjudicar-los-hi jutges ordinaris i, a més, les seves atribucions civils van ser acaparades pel *curator* (Roland GANGHOFFER, *L'évolution des institutions municipales en Occident et en Orient au Bas-Empire*, Paris, 1963, pp. 142-143). Com la monarquia visigoda va suposar la desaparició del municipi romà a les nostres contrades (Claudio SÁNCHEZ-ALBORNOZ, *Ruina y extinción del municipio romano en España e instituciones que le reemplazan*, «Estudios Visigodos. Studi Storici», 78-79, Roma, 1971, pp. 11-147), la reaparició d'aquesta terminologia d'evident arrel romana a Tàrrrega a mitjans de segle XIII només s'entén com a un símptoma de la difusió del *ius commune*. Pel terme concret que ens ocupa, recentment André Gouron ha proposat que la via d'arribada dels *quattuorviri* a través de la Receptió ha estat una menció del Senat-consult Juventí recollit al Digest Vell (D. 5,3,20,6;) referit a la *petitio hereditatis* (GOURON *Les consuls ...*); però, davant la incertesa de la font proposada per Gouron, una altra possible via seria D. 1,2,2,30; on el jurista Pomponi explica que els *quattuorviri* són aquells que tenen cura dels carrers. D'altra banda, no deixa d'ésser significatiu el fet que aquest terme aparegui i coincideixi precisament en un mateix document, els Costums de Tàrrrega aprovats per Jaume I l'any 1242, on es reconeix, en el seu ordre de prelatió de fonts, el paper de dret supletori al Dret romà a l'àmbit municipal (<24>. *Ubi autem supradicte consuetudines non potuerint abundare, curia causas terminet secundum scriptos Usaticos Barchinone et illis non sufficientibus, secundum legem goticam et illa non sufficiente secundum leges romanas*; FONT *Costumbres de Tàrrrega*, pp. 443).

²⁰ Les pretensions d'autonomia hisendística dels homes de Vilagrassa es fonamentaven, segons reflecteix el text de la mateixa sentència ((...) *A hoc replicabant homines de Tarrega dicentes quod si faciebant comune suum in Villagrassa faciebant racione domorum et ortorum et aliarum possessionum quas habebant et possidebant in termino de Villagrassa quem terminum dominus Rex Alphonsus bone memorie eisdem concesserat racione franquitatum quas idem dominis Rex Alphonsus per totam suam terram eisdem dederat cum sua carta et racione pacciarum quas ipsi homines de Villagrassa habent et ex suis negacionibus cotidie adquirunt et ideo non obstante racione predictam hominum de Villagrassa debebant de hoc quod ex in termino Tarrege servire in Tarrega.* (...), vid. Apèndix documental núm. 1), en la carta de població que Alfons I els havia concedit el 1185, en la qual, a més d'atorgar-los diferents privilegis i franqueses sobre la vida social i econòmica de la vila, els alliberava de la jurisdicció del batlle de Tàrrrega alhora que els permetia d'organitzar-se en forma de Confraria a l'estil de la de Cervera de 1182 (...)

reconeixia l'existència d'un *generale comune Tarrage*, és a dir, una bossa comuna on contribuïen els habitants de Tàrraga i que servia per a pagar els tributs al rei; aquest document, però, no establia pas de nou el comú, sinó que ens informa, de passada, de la seva existència anterior. D'altra banda, la sentència reflecteix no pas l'oposició de dues universitats, sinó el conflicte d'interessos de dos conjunts d'individus (*homines de Tarrega ex una parte et homines de Villagrassa ex altera*), aspecte que no ha d'estranyar perquè la sentència anava adreçada a qui l'havia d'executar; les parts en conflicte no eren pas les col·lectivitats sinó alguns dels seus membres afectats pel fet de tenir béns en el terme de l'altra vila ²¹. Pocs anys després (1257) i en el context del mateix contenciós, el rei remarcava la disposició del 1245 i concretava que el pagament dels tributs s'havia d'efectuar per sou i per lliura ²². Aquest sistema pressuposava l'existència d'una administració apta i capaç d'organitzar l'estimació dels béns dels habitants i la corresponent distribució de la càrrega fiscal. De la mateixa manera que el 1245 el document continua referint-se a *homines de Tarrega ex una parte et homines de Villagrassa ex altera* ²³. La complexitat organitzativa que requereix una fiscalitat com l'esmentada no es correspon amb l'absència de cap denominació que faci referència a un ens amb personalitat jurídica.

L'aparició de la figura dels *paciarii* el 1257, en el govern local de Tàrraga ²⁴, permet de constatar un canvi en la denominació dels membres que

---

Et dono vobis quod non mittam super vos baiulum de Tarrega; et dono et concedo vobis confrariam inter vos habendam sicut convenire poteritis inter vos ipsos (...); document publicat per José M. FONT RIUS, *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, I, 1, Madrid-Barcelona, 1969, doc. núm. 176, pp. 243-245, esp. 244; pel context d'aquesta carta, vid. Max TURULL RUBINAT, *La carta de població de Vilagrassa (1185) i el seu context històric i jurídic*, «Vilagrassa. VIII Centenari de la carta de població. 1185-1985», Lleida, 1986, pp. 13-33).

²¹ AHCT, LP I, f. 36; Lluís SARRET I PONS, *Privilegis de Tàrraga*, Tàrraga, 1930; anastàtica: Tàrraga, 1982, pp. 15-16. vid. Apèndix documental núm. 1.

²² La contribució *per solidum et per liberam* significa l'existència d'un impost directe on la quota tributària és el resultat d'aplicar un tipus de gravamen sobre una base imposable conformada per la determinació en unitats monetàries de la riquesa moble i immoble dels habitants de la comunitat: això representa el pagament proporcional dels tributs reials i veïnals d'acord amb la riquesa de cada subjecte passiu. Aquest sistema ja es coneixia, al segle XII, en algunes ciutats italianes que van tecnificar-lo considerablement en el transcurs dels segles XIII-XIV; entre d'altres, vid. Enrico FIUMI: *L'imposta diretta nei comuni medioevali della Toscana*, «Studi in onore di A. Saporì», Milano, 1957, I, pp. 329-353.

²³ AHCT, LP III, f. 62v; Sarret *Privilegis...* 18-19. Vid. Apèndix documental núm. 2.

²⁴ En un document en què Jaume I indica els dies i hores que se celebraran els plets a Tàrraga, esmenta com a oficials seus als que els adreça (...) *mandantes vicariis, baiulis, curiis, paciariis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris (...)* (Ambrosio HUICI et María Desamparados CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón. III. 1251-1257*, Zaragoza, 1978, doc. núm. 734, p. 222); aquesta referència de passada als paers permet

representaven la universitat i que, en nom seu, podien pendre decisions i així, doncs, confirmar que aquells còsols del 1214 i els *quator viri* del 1242 van tenir continuïtat. Aquest canvi en la terminologia jurídica és paral·lel al que s'operava en unes altres localitats del ponent català²⁵, però substancialment continuen essent tots plegats òrgans de govern²⁶. A partir d'ara, caldrà començar a parlar de la Paeria com a modalitat de Consell, regida per uns càrrecs que aquí reberen el nom de paers i, en uns altres indrets i simultàniament, foren jurats, consellers o còsols. Cap document conegut fins ara no ens documenta l'aparició i la constitució d'aquesta Paeria ni tampoc el sistema electiu d'aquests representants²⁷. Però la Paeria del segle XIII, amb canvis i alteracions substancials, fou l'organització política del municipi que va perdurar a Tàrrrega fins el segle XVIII²⁸.

No és casual que, just en el moment que l'incipient municipi comença a manifestar-se, els monarques catalans dictin privilegis regulant els aspectes essencials del funcionament de la hisenda municipal. El relleu que prenen aquestes disposicions sembla indicar que la necessitat d'organitzar la fiscalitat del municipi va ser el veritable motor que va empènyer un ràpid desenvolupament del Consell, una vegada que la comunitat ja havia aconseguit superar l'obstacle que suposava fixar un criteri de representació i que li impedia de

---

suposar la seva existència anterior possiblement conecctable amb els *quattuor viri* de 1242.

²⁵ Repertori d'aquestes denominacions en FONT *Orígenes...* p. 397, n. 905.

²⁶ FONT assenyala que a Lleida, durant un període de temps entre 1242 i 1264, els documents esmentaven aleatòriament els còsols o els paers de la ciutat referint-se a uns mateixos càrrecs (FONT *Orígenes...* p. 375, n. 850). D'altra banda, aquesta Paeria de Lleida, instaurada oficialment el 1264, assumeix l'estructura i les funcions del Consolat que funcionava fins aleshores (GRAS *Història de la Paeria... lámina 4, p. 191*; FONT *Orígenes...* p. 386 n. 873); a Cervera va haver-hi una oscil·lació de termes semblant, entre còsols, jurats i paers (TURULL *La Configuració Jurídica...* pp. 103-153).

²⁷ SEGARRA MALLA afirma que la Paeria de Tàrrrega va crear-se en virtut d'un privilegi de 20 d'agost de 1263, quan Jaume I concedeix als còsols la potestat de nomenar paers. El mateix autor considera que el Consell particular estava integrat per entre 12 i 14 consellers, i el Consell General per 30 consellers i 40 paers (Josep Maria SEGARRA I MALLA, *Història de Tàrrrega amb els seus costums i tradicions. I. Segles XI-XVI*, Tàrrrega, 1984, 33, 67). Aquestes notícies que no hem pogut verificar documentalment, són difícils de creure: ni és normal que el nombre de consellers fos indefinit, ni que els còsols escollissin paers, ni tampoc que existissin quaranta paers.

²⁸ Vegeu sobretot Josep Maria TORRES I RIBÉ: *Els municipis catalans de l'antic règim (Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants)*, Barcelona, 1983. Seria bo de poder comprar amb el text de les conferències, que no es van arribar a publicar, de Josep Maria LLOBET I PORTELLA, *Relacions entre els municipis de Cervera i Tàrrrega als segles XVI i XVII*, i de Josep Maria PLANES I CLOSA, *El règim municipal a Tàrrrega al segle XVIII*, ambdues dins del cicle «El Règim Municipal a Tàrrrega a l'època medieval i moderna», Tàrrrega, 1987.

crystal·litzar en municipi. El fet de reconèixer l'existència d'una caixa comuna i d'un sistema tributari de tota la comunitat té una gran transcendència: la capacitat jurídica del municipi li permet esdevenir deutor o creditor sense que això afecti l'estat dels particulars que el conformen i els béns no ho són en copropietat dels individus sinó que ho són de l'ens municipal, és a dir, el municipi serà titular de crèdits i responsable de deutes diferents dels de cadascun dels membres de la comunitat.

Les necessitats constants dels monarques catalans d'aconseguir ingressos econòmics amb què poguessin fer cara sobretot a les despeses generades per les empreses bèl·liques peninsulars i mediterrànies van incidir aviat en la necessitat de canalitzar, de manera eficaç, la percepció d'impostos. A més de la percepció de les rendes reials que administrava i gestionava el batlle, el nou municipi seria el subjecte de dues relacions tributàries diferents i independents. D'una banda, seria –com a municipi– el subjecte passiu de la relació que l'obligava amb el monarca i, d'una altra, assumia el paper actiu de la relació que establia amb els seus habitants. En la primera de les relacions, repercutia els tributs que li exigia el rei i, en la segona, actuava legitimat per l'autorització que havia rebut del titular de la *summa potestas* d'imposar tributs entre els ciutadans ²⁹.

En definitiva, si fins el 1257 la documentació no s'ha referit mai a cap persona jurídica, en canvi, coetàniament aquesta mateixa documentació palesa unes funcions –representació (1214); potestat normativa (1242); bossa comuna (1245) i administració tributària complexa (1257)– que compten des de fa temps amb l'existència d'un òrgan que, com a mínim a partir del 1257 seran els paers, les impulsa i les fa possibles. Si les característiques essencials per identificar un municipi són la capacitat de prendre decisions i el reconeixement de la seva personalitat jurídica per part del titular de la *summa potestas*, hem de

²⁹ Els orígens de la fiscalitat municipal a Catalunya i llur institucionalització és un tema molt poc estudiat. Com a visió de conjunt –com en qualsevol tema de fiscalitat–, vid. Jean FAVIER, *Finance et Fiscalite au bas Moyen Age*, Paris, 1971; per a Catalunya fins fa poc només existia l'aproximació de José María FONT RIUS, *Organos y funcionarios de la administración económica en las principales localidades de Cataluña*, «Finances et comptabilité urbaines du XIIIe au XVIIe siècle», Bruxelles, 1964, 257-278, reeditat i esmenat a José María FONT RIUS, *La administración financiera en los municipios catalanes medievales*, «Historia de la Hacienda española (épocas antigua y medieval)», Madrid, 1982, 197-231, ara a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Barcelona, 1985, pàg. ; darrerament, i fixant-se especialment en l'impost directe, o talla, pot veure's Max TURULL RUBINAT, *La hacienda municipal y la tributación directa en los municipios catalanes en la Edad Media. Planteamiento general*, «Revista de Hacienda Autonómica y Local» (en premsa); i, per una síntesi de la fiscalitat municipal en general, vid. Max TURULL RUBINAT, *Finances i fiscalitat municipals a Catalunya durant la baixa edat mitjana*, «L'Avenç», juliol-agost 1990, pp. 60-65.

convenir que, si bé la primera condició s'acompleix àmpliament durant la primera meitat del segle XIII, la segona no s'acompleix de manera explícita en uns documents que no són pas els més indicats per a reflectir-ho. Seria coherent que l'existència de les esmentades funcions anés acompanyada del reconeixement exterior corresponent, el qual no es farà plenament evident fins l'any 1274, quan es documenta –per primer cop– Tàrrrega com a *universitas*.

3. DE LA *UNIVERSITAS* AL MUNICIPI (1274-1382)

A partir aproximadament de la segona meitat del segle XIII, hom pot començar a distingir entre *universitas* i *concilium*: el *concilium* és l'òrgan de govern que permet d'expressar la voluntat de la universitat. Això no impedeix d'identificar aquest òrgan amb noms diferents i fins i tot amb sistemes de funcionament i d'estructura interna també diferents, però, en el fons –com ho hem dit–, tots –si més no els que depenen de la jurisdicció reial– acompleixen la funció de vehicular la voluntat de la universitat.

3.1. LA PRIMERA ORGANITZACIÓ INSTITUCIONAL (1274-1321). LES MANS COM A CRITERI SOCIAL D'ELECCIÓ POLÍTICA

En els casos de Lleida, Cervera i Tàrrrega s'observa un ritme diferent en l'aparició dels termes *paers* i *universitas*. Mentre que a Tàrrrega els paers es documenten l'any 1257, la *universitas* no apareix en els textos fins el 1274; a Cervera paers i universitat apareixen en un mateix document l'any 1267, per bé que el document només constata de passada l'existència d'uns paers; i a Lleida la consolidació dels paers es va produir el 1264 –si bé hi ha una menció esporàdica de *paciarii* el 1216– i la universitat es documentà el 1217³⁰. Si partim de la base que l'existència d'un òrgan de govern –amb la migradesa d'atribucions que es vulgui– pressuposa l'existència d'una *universitas* en nom de la que actua i s'expressa, hem de convenir que, malgrat la diferent cronologia que hem assenyalat, tots tres casos responen a un mateix fenomen. Malgrat

³⁰ Pel cas de Lleida, vid. Fernando VALLS TABERNER, *Les fonts documentals de les Consuetudines Ilerdenses*, «Estudis Universitaris Catalans», XI, Barcelona, 1926, p. 159 per la *universitas* de 1217; pels paers de 1216, vid. GRAS *Història de la Paeria...* doc. núm. 3, pp. 139-140 i pels paers de 1264, vid. GRAS *Història de la Paeria...* làmina 4, p. 191; FONT *Orígenes...* p. 232, n. 551 i p. 375, n. 850; i per Cervera, Max TURULL RUBINAT, Montserrat GARRABOU PERES, Josep HERNANDO DELGADO, Josep Maria LLOBET PORTELLA: *Llibre de Privilegis de Cervera (1182-1456)*, Barcelona, 1991, doc. núm. 30 per la *universitas* i pels paers.

que la universitat de Lleida aparegui el 1217, des de molt abans funcionava un Consolat (1197, 1202, 1206) gràcies a la insistència del monarca. Per tant, el terme *universitas* cristal·litza i es consagra, com a mínim en aquests nuclis esmentats de l'interior de Catalunya, amb posterioritat a l'aparició dels òrgans.

A partir del 1274, quan el rei utilitzi el concepte *universitas*, s'estarà adreçant no pas a les persones físiques que componen la comunitat, sinó al seu conjunt reduït a unitat, és a dir, a la persona jurídica del municipi de Tàrraga. Aquesta data és, documentalment, a Tàrraga, el punt d'inflexió de la consolidació i normalització d'aquest terme ple de contingut i de forta significació jurídica³¹.

3.1.1. Any 1289-1291

El fet que apareguin els paers al costat del batlle en el protocol del document del 1289³², ho interpretem més com la prova de l'interès del rei perquè es fes efectiva la recaptació del tribut que no pas com la intervenció ordinària del batlle juntament amb els magistrats municipals en llur potestat normativa. D'altra banda, es va posant de manifest que, mentre els paers decideixen, al batlle li competeix de vetllar pel compliment de l'ordinació, extrem evident el 1291, quan veguer, batlle i cúria van rebre l'ordre reial de fer efectives les ordinacions sobre les aigües dictades pels paers, d'acord amb la potestat de dictar ordinacions que als aleshores *quator viri* els va ser reconeguda per Jaume I en el cos dels Costums de 1242³³.

³¹ Les primeres notícies del terme *universitas* a Tàrraga apareixen per raons diferents: el 1274 amb la concessió reial de l'escribania i de la carniceria a la universitat (AHCT, LP I, f. 36v = LP II, f. 5v; SARRET *Privilegis* .... 28-29; vid. Apèndix documental núm. 3), el 1283 per primera vegada de manera evident participa una representació de la vila de Tàrraga a la cort de Barcelona (CARAVYC I, 1 pp. 140-142: (...) *Raymundus de Belloch, Arnaldus Fulchonis, ville Tarregue (...) et plures alii civitatum et villarum predictarum et aliorum plurium locorum Catalonie.*) i el 1294 el rei Jaume II atén la petició de la universitat de Tàrraga de corregir els abusos fiscals dels majors en la valoració de les propietats del singulars de Tàrraga (ACA. Reg. Can. núm. 97, f. 190; SARRET *Privilegis*... 35-36; vid. Apèndix documental núm. 6).

³² El 1289 Alfons II s'adreçava als paers i al batlle de Tàrraga perquè obliguessin tothom de la vila a contribuir en el pagament dels tributs que havien de recaptar els paers destinats a finançar l'actuació del rei a la frontera de l'Empordà (AHCT, Llibre dels Privilegis III, 2v. SARRET *Privilegis*... 32; vid. Apèndix documental núm. 4): (...) *fidelibus suis baiulo et paciariis Tarrege salutem et gratiam (...)*. FONT fixa els paers consolidats el 1294, quan actuaven juntament amb un batlle del rei (FONT *Orígenes*... 333).

³³ ACA, Reg. Can. 91, f. 124v. SARRET *Privilegis*... 33; vid. Apèndix documental núm. 5. L'actuació del batlle en aquest mateix sentit exposat queda totalment palesada el

3.1.2. Any 1294

Les primeres referències inequívokes, per bé que imperfectes, d'un sistema d'elecció de càrrecs de gestió administrativa-fiscal són del 1294³⁴, ja que l'assistència de representants de Tàrrrega a les Corts de Barcelona del 1283 pressuposa l'existència d'algun criteri d'elecció del qual no coneixem ni el més mínim detall³⁵.

En aquesta ocasió el batlle i els paers havien de triar, però res no es deia de quina mena d'acord calia entre ells, tres prohoms de cada una de les tres mans³⁶

1302 (AHCT, Llibre dels Privilegis II, 129r-130v. SARRET *Privilegis...* 40; vid. Apèndix documental núm. 7).

³⁴ ACA, Reg. Can. 97, f. 190r; SARRET *Privilegis...* 35-36; vid. Apèndix documental núm. 6.

³⁵ El dubte sobre l'elecció dels magistrats locals el 1214 sembla continuar –sempre segons la documentació a l'abast– el 1294. En aquests moments no s'assenyala mai, ni directament ni indirecta, qui i com s'escullen els paers. Però les referències posteriors, en especial un privilegi de Pere III de 24 d'agost de 1360 (vid. Apèndix documental núm. 18), semblen indicar que des d'antic en l'elecció de paers hi participava tota la universitat: *cum ipsa universitas in certis locis dicte ville congregata tam ex nostro privilegio quod ex antiqua consuetudine eiusdem habeat ut dicitur plenissimam potestatem eligendi et creandi (...) paciarios et certos consiliarios*. D'altra banda, en una data molt més pròxima, l'any 1302 (vid. Apèndix documental núm. 7), es documenta la participació de tots els habitants de la vila a l'hora d'aprovar unes ordinacions, amb la qual cosa la pràctica de congregar tota la universitat no era en absolut desconeguda.

³⁶ Si algun autor contemporani de l'època que historiem va teoritzar la composició de les mans, aquest va ser Francesc EIXIMENIS (1340?-1409), *Regiment de la cosa pública*, (RCP, 1383), publicada dins «Els Nostres Clàssics», a Barcelona, 1927; *Terç del Crestià* (III Cr., 1384) «Els Nostres Clàssics» però incomplet, i 1977 amb el títol *Como usar bé de beure é menjar: normas morales consignadas en el «Ters del crestià». I Dotzè del Crestià* (XII Cr., 1385-1391), reproduït parcialment en l'antologia de Jill WEBSTER amb el títol *La societat catalana al segle XIV*, a Barcelona, 1967). La Cosa Pública, i per tant qualsevol congregació humana, és composta sumàriament de tres estaments de persones, ço és, de menors, mitjanes e majors (RCP, 1). Els maiors, mediocres et minores que EIXIMENIS recull en els tres estaments, es corresponen a les tres mans que defineix i descriu: *Emperò, segons policia aprovada e antiga que s'apella aristotilica, tots los habitants de la ciutat deuen esser partits per tres mans. La mà major e principal s'apella la mà dels generosos, e aquests són apellats los honrats ciutadans e aquests s'alegren en diverses maneres e privilegis d'homens de paratge, car en les honors són igualats a cavallers entre si mateixs, jatsia que si són ab cavallers, los cavallers deuen anar primers (...). La segona mà dels habitants de la ciutat s'apella mà mitjana, e aquests no s'apellen honrats ciutadans, mas son apellats ciutadans així que no hi ajusta hom altre vocable d'honor, així com fa als generosos. E sots aquesta mà se comprenen comunament juristes, notaris, mercaders e drapers poderosos, e tots aquells qui sens generositat notable han grans riqueses en la ciutat. Aquests no són en lo grau dels primers ne deuen ésser tenguts en l'estament d'aquells. La terça mà s'apella de menestrals, així com són argenters, ferrers, sabaters, cuiracers, e així dels altres. E aquests no són dits habitants e veïns de la ciutat. Los peregrins e aquells qui a temps fan habitació en la ciutat, e*

per què tots nou valoressin i gravessin els béns dels singulars de la vila i evitar així la corrupció que hi havia a l'hora de manifestar la riquesa dels singulars. Aquesta disposició reial pretenia corregir els abusos dels membres de la mà major que volien eximir-se de tributar. Aquests prohoms únicament estaven autoritzats a rebre les declaracions jurades de la riquesa dels singulars i a valorar-les i gravar-les amb un tant segons la seva pròpia consciència ¹⁷.

3.1.3. Any 1302

El 1302 tenim noves referències, imprecises tanmateix, respecte dels criteris de decisió, però que pel contingut del privilegi s'evidencia que reflectien una pràctica anterior. Davant la desobediència d'alguns carnissers de la vila que incomplien una ordinació municipal que prohibia de tenir bestiar menut dins la vila i el seu terme, el privilegi reial recorda al batlle que calia fer complir l'ordinació i els recorda que aquella ordinació havia estat feta pels paers amb la intervenció –consentint– de la major part dels habitants de la vila ³⁸. La importància d'aquest document és quàdruple:

a/ és la primera referència explícita d'una base social totalment àmplia. Les decisions les pren la major part dels homes – presents – de la vila ³⁹.

b/ s'explicita els participants en les deliberacions: els *hominum ipsius loci*. Es tracta, doncs, d'una disposició àmplia ja que permet una participació general, mentre que entenguem que *homines* es refereix a totes les persones que tenen drets polítics, és a dir, tots els *singulars* de la vila i, altrament, perquè els participants no són solament els *probi homines*. La determinació jurídica de qui

---

missatges, e servents, e aquells qui són fets francs e són estats esclaus, jamás no són apellats ciutadans, ne veïns, jatsia que sens ells la ciutat no puixa bé ésser (...) (XII Cr. 115). Carme BATLLE i Charles-Emmanuel DUFOURQ s'han aproximat a aquests aspectes a Barcelona. Carme BATLLE GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, 2 vols, Barcelona, 1973; Charles-Emmanuel DUFOURQ: '*Honrats*', '*mercaders*' et autres dans le Conseil des Cent au XIVe siècle, «La ciudad hispanica durante los siglos XIII al XVI», 2 vols., Madrid, 1985, II, pp. 1361-1396.

³⁷ Aquestes disposicions del 1289 no instauren pas de nou una administració financera, sinó que pressuposen l'existència de tot un sistema anterior que hem vist aparèixer l'any 1257 (AHCT Llibre de Privilegis III, f. 62v; SARRET *Privilegis...* 18-19; vid. Apèndix documental núm. 2).

³⁸ AHCT Llibre dels Privilegis II, 129r-130v, 1302. (SARRET *Privilegis...* 40; vid. Apèndix documental núm. 7): (...) *Cum ab ordinationem que extiterat facta apud Tarregam per paciarios eiusdem loci consenssu maioris partis hominum ipsius loci interveniente de non tenendo bestiare minutum in ipsa villa nec eius termino (...)*.

³⁹ Però, com ho veurem més endavant, és probable que fos necessària la participació de dues terceres parts dels membres de la universitat. Vid. el capítol d'aquest treball dedicat a aquest tema.

és membre de la univesitat, qui tenia dret a participar a les assemblees i votar juntament amb el criteri de decisió són la columna vertebral del sistema ⁴⁰.

⁴⁰ Cal que ens adonem que el mateix fet que la documentació es refereixi als *homines* implica la marginació de l'activitat política dels col·lectius socials formats per dones i menors. Ambdues marginacions estaven bastides ideològicament i jurídica a partir del *ius commune*. La incapacitació jurídica del menor i de la dona planteja dos problemes diferenciats: d'una banda, un problema acomunador d'ambdós grups com és la *patria potestas* i, d'altra, uns problemes específics de cada grup, la *imbecilitas sexus* pel cas de la dona i la *indiscretione* pel menor. Dona i menor estan subjectes, segons el dret romà, a la *patria potestas* de l'home (marit i/o pare) i, per tant, la *manus* implica que no tenen ni poden tenir accés, mentre aquesta continui, a cap mena de dret i aquest *status* només s'altera en el cas del menor amb el salt jurídic representat per l'emancipació derivada de la majoria d'edat –que, provinent del dret romà, es situava als vint-i-cinc anys d'edat– i la dona, en canvi, surt de la potestat del pare al contreure matrimoni i entrar així a l'òrbita de la *manus* del marit i d'aquest darrera només en surt per la mort d'aquest (Per una visió de conjunt, vid. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS, *Individuo y familia. Una historia del derecho privado español*, «Enciclopedia de Historia de España», vol. I Madrid, 1988, pp. 433-536, especialment 491-497). La incapacitació jurídica de la dona provenia de la consideració de la seva inferioritat a causa de la seva responsabilitat a l'induir el pecat original (C. 15 q. 3 *principium* a 2: [...] *hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apostolo eis indicitur verecundari, viro subditas esse, in signum subiectionis relatum caput habere [...]*, Aemilius FRIEDBERG (ed.), *Decretum Magistri Gratiani*, «Corpus Iuris Canonici», Lipsiae, 1879, vol. I, col. 750), a partir d'aquesta fonamentació ideològica es considerava a la dona com a subordinada totalment a l'home –com el cos ho està al cap– (C. 33 q. 5 c. 11 *dictum post: Quia vero in ceteris vir est caput mulieris, et mulier corpus viri. [...]*, FRIEDBERG, *Decretum ...*, vol. I, col. 1253-1254, especialment 1254; C. 33 q. 5 c. 20 *dictum post: Evidentissime itaque apparet, ita virum esse caput mulieris, [...]*, FRIEDBERG, *Decretum ...*, vol. I, col. 1256) i sense capacitat per discernir i pendre decisions de qualsevol tipus, és el que, amb terminologia més tardana, s'anomenarà com a *imbecilitas sexus*. L'elaboració d'aquesta construcció jurídica fou obra de *Gratianus* a partir d'idees provinents de les *epistolae* paulines i així es pot veure en els dicta *Gratiani* del *Decretum Gratiani* (Per una visió general de la qüestió, vid. René METZ, *Le statut de la femme en droit canonique medieval*, «Recueils de la Société Jean Bodin pour l'Histoire Comparative des Institutions. XII.2. La femme», Bruxelles, 1962, pp. 59-113; per l'estudi aprofundit d'aquests textos i, en especial, la tasca desenvolupada sobre el tema per Gracià, vid. René METZ, *Recherches sur la condition de la femme selon Gratien*, «Studia Gratiana. Collectanea Stephan Kuttner», núm. 12, Bononiae, 1967, pp. 379-396). La incapacitació jurídica del menor es produeix i justifica per la manca de maduresa intel·lectual prou contrastada que, a l'actuar prenent decisions o manifestant la seva voluntat a través del vot, comportaria un risc prou greu per la institució en qüestió i, per tant, calia prohibir la seva intervenció en els afers col·lectius. Aquesta construcció jurídica és una adquisició prou tardana –almenys per escrit– del dret canònic i així se la pot trobar clarament exposada en el contenciós engegat per la impugnació d'unes eleccions eclesiàstiques feta per un religiós de menor edat i al qual no se li va permetre l'emissió, per aquesta raó, del seu vot. El litigi va haver de ser solucionat mitjançant la pronunciació –segons l'argumentació més amunt exposada– de la Santa Seu a través d'una

c/ es declara la forma de participació: atorgament del consentiment (*consensus*), és a dir, el seu consell.

d/ és la primera en què documentem una actitud activa de la *universitas* respecte al rei ja que, si fins ara només havia estat receptora de drets, actua ja com a subjecte de drets en la seva reclamació al monarca.

3.1.4. Any 1313

Dos privilegis reials de 21 de juliol de 1313 i de 10 d'agost també de 1313 aporten nova informació tant sobre la planta de la paeria del començament del XIV com sobre la conflictivitat social que va empènyer Jaume II a abordar alguns canvis. Fins el 1313 únicament teníem constància documental de

---

decretal de Bonifaci VIII (1294-1303) recollida al *Liber Sextus* (VI 1,6,32: [...] *electionem eandem impugnare non potes, quum tam iuris quam rationis existat, ut tales, quum discretione careant, ad prestandum in electione suffragium nullatenus admittantur [...]*, Aemilius FRIEDBERG (ed.), *Decretalium Collectiones*, «Corpus Iuris Canonici», Lipsiae, 1881, vol. II, col. 964). La mateixa o semblant problemàtica, però, deuria tornar a sorgir i així el papa Climent V (1305-1314) va haver de pronunciar-se en dues decrets, donades al Concili de Viena i recollides en el *Liber Septimus* o, més conegut com, *Clementinae: Clem. 1,6,2* (on exigia el *subdiaconatus* per poder participar en les eleccions eclesiàstiques) i *Clem. 1,6,3* (on establia el mínim de divuit anys d'edat per aspirar al subdiaconat i, per tant, poder votar; FRIEDBERG, *Decretalium...*, vol. II, col. 1139-1140). Per una visió general de la situació jurídica del menor en el dret canònic i ocupant-se concretament del nostre problema, vid. René METZ, *L'enfant dans le droit canonique medieval. Orientations de recherche*, «Recueils de la Société Jean Bodin pour l'Histoire Comparative des Institutions. XXXVI.2. L'enfant. Europe médiévale et moderne», Bruxelles, 1976, pp. 9-96, en especial pp. 68-70. La documentació de l'època ens parla de tres diferents termes per referir-se als membres d'una universitat: veïns, habitants i singulars. D'acord amb els juristes catalans de la baixa Edat Mitjana, la ciutadania o veïnatge s'adquiria per tres vies: el *ius soli* –per raó de naixement–, *ius sanguinis* –per raó de descendència– i derivativa –per adquisició voluntària de domicili d'acord amb els terminis que establia el dret municipal de cada indret o bé per lligams de dependència familiar amb un ciutadà–. Aquell conjunt dels individus en què els terminis exigits per l'adquisició derivativa no s'havien encara acomplert afegit a la resta de veïns seria els habitants. El terme *singulars* seria la denominació genèrica que englobaria veïns i habitants. Vid. Encarna ROCA I TRIAS, *Únde Cathalanus quasi in Cathalonia stans'*. *La condició de catalán en el Derecho histórico*, «Revista Jurídica de Cataluña», Barcelona, 1978, gener-març, núm. 1, any LXXVII; Roman PIÑA HOMS, *La condició de natural del reino de Mallorca*, «AHDE», Madrid, 1985, LV, pàg. 307-332; Maria Pilar DOMINGUEZ LOZANO, *Las circunstancias personales determinantes de la vinculación con el derecho local. Estudio sobre el derecho local alto-medieval y el derecho local de Aragón, Navarra y Cataluña (siglos IX-XV)*, Madrid, 1989; i Núria SALES DE BOHIGAS, *Naturals i alienígenes: un cop d'ull a algunes naturalitzacions dels segles XV a XVIII*, «Studia in honorem Prof. M. de Riquer», Barcelona, 19, I, pàg. 675-705; Alberto GARCIA ULECIA, *Los factores de diferenciación entre las personas en los fueros de la extremadura castellano-aragonesa*, Sevilla, 1975, esp. pàg. 41-86.

l'existència d'uns paers que dictaven ordinacions amb la participació i el *consens* de la major part dels homes. La documentació no havia permès de conèixer el número de paers que s'escollien, ni tampoc qui i com els escollia.

Els dos privilegis esmentats de 1313, que a penes es porten un mes de diferència, tenen el seu origen en les queixes de diversos sectors socials enfrontats respecte el funcionament de la hisenda municipal. Amb el de juliol de 1313⁴¹, Jaume II reacciona a les denúncies de corrupció que havia formulat *hominum popularium et mediocrum*, en el sentit de considerar que alguns paers juntament amb alguns dels *maioribus* manipulaven el procés de recaptació dels impostos que cobrava i gestionava el municipi i intervenien de manera interessada en les valoracions dels seus propis béns i en els dels seus familiars i amics (*tatxant et dividunt pro libito voluntatis se ipsos et alios quos volunt alleviando reliquos plus debito honerando in dictorum hominum popularium et mediocrum grave preiudicium et iacturam*). Per posar-hi solució el monarca disposava que des d'aleshores l'elecció de dotze *prohoms*, pertanyents quatre a cada mà, encarregats de procedir a l'estimació directa dels béns mobles i immobles dels habitants de Tàrraga i de distribuir les talles de forma proporcional al valor dels béns de cadascú, es faria per *concilium generale ipsius loci seu maiorem partem ipsius*. Per tant, l'elecció d'aquests prohoms taxadors, la funció dels quals transcendia de molt la d'uns simples comptables, modificava el dispost el 1294, quan aquesta elecció requeia en els paers i el batlle conjuntament. La solució reflectida en el privilegi de juliol de 1313 responia directament a les reivindicacions dels *hominum popularium et mediocrum* que consideraven satisfets els seus interessos polítics si l'elecció de prohoms taxadors s'atribuïa a una assemblea general com era el *concilium generale*. El document planteja la incògnita sobre l'aparició d'aquest *concilium*. Mentre que el 1302 coneixíem una referència on els paers actuaven amb el *consensu maioris partis hominum ipsius loci interveniente*, ara –per primera vegada– i en contraposició al *consilio* del batlle, prohoms i cúria del 1242 on el concepte es referia a l'acte d'aconsejar, el *consilium generale* esdevé un òrgan. La composició no s'expressa directament amb el privilegi de juliol de 1313, però el fet que el privilegi, per mitjà del batlle, s'hagi d'aplicar entre *universis et singulis hominibus seu habitatoribus* i que aquest Consell funcioni *ut moris in dicto loco*, permet de suposar que aquest Consell General està integrat per tots els homes de la vila. Però ens aclareix, cosa que quedava ambigua el 1302, que homes significa habitant. I el funcionament d'aquest Consell General es fonamenta en la mateixa majoria que s'aplicava el 1302, tot i que aleshores es feia referència al *consens* d'aquesta majoria i ara és aquesta *maior pars* la que elegeix directament els prohoms

⁴¹ AHCT Llibre dels Privilegis II, f. 54r-55r. 1313, juliol, 21 (SARRET *Privilegis...* pp. 50-51; vid. Apèndix documental núm. 8): *Quod super questiis et tallis eligerentur XII probi homines videlicet quatuor de maioribus, quatuor de mediocribus, quatuor de minoribus (...)*.

taxadors. És evident que existia una realitat de fet –consistent en la congregació de tots els membres de la universitat– que a partir d'un determinat moment va rebre el nom, aquesta congregació, de *concilium generale*; en endavant i després d'aquesta encunyació, la interpretació d'aquesta realitat haurà de passar per força per aquest concepte.

D'altra banda, el privilegi d'agost de 1313⁴² responia als interessos contraris perquè el monarca reaccionava a les reivindicacions dels majors, tot i que això no s'explicitava de la mateixa manera que en el privilegi anterior. Mentre que aparentment el problema generat era l'elecció de prohoms taxadors, el privilegi ultrapassava aquest fet i abordava una reestructuració d'abast més ampli que modificava la planta de la paeria. La referència *quod quolibet anno in villa Tarrege eligantur paciarii de consensu et voluntate baiuli nostri prout in dicta villa est accensus fieri usitatum* evidencia un grau important de protagonisme del batlle⁴³ reial, que segurament actuava nomenant els paers que havien estat escollits pel Consell General. La novetat del privilegi era que els paers elegien cada any trenta consellers, pertanyents deu a cada mà, i que l'elecció d'aquells dotze prohoms taxadors era competència no ja del *concilium generale*, sinó d'un òrgan molt més reduït com eren els paers i consellers. Per tant, el privilegi d'agost de 1313 aporta com a mínim dues novetats importants per l'organització municipal de Tàrrega: a/ l'aparició, si més no documental, d'uns *consiliarii* escollits pels paers que per notícies del 1318 sabem que existien abans del 1313 i b/ el desplaçament de la capacitat d'elegir els prohoms taxadors des del *concilium generale* cap a un òrgan molt més reduït. Amb això el rei renunciava a dotar del poder d'escollir prohoms taxadors al Consell General i també renunciava al fet que aquesta atribució caigués en mans només dels paers; i la solució mixta adoptada va ser traslladar la capacitat decisòria a uns paers que formaven la Paeria amb uns consellers la missió dels quals era precisament aconsellar els paers, sense que ens consti, de moment, si podien vetar o canviar les decisions que haguessin pres els paers. La primera documentació dels consellers passa sense pena ni glòria, tant perquè era una figura que ja existia com també perquè la poca transcendència que se'ls atorga és proporcional a l'escàs pes específic que tenen: com a símptoma d'això podem entendre el fet que un cop escollits els paers havien d'ésser nomenats pel batlle, mentre que no ens consta que el batlle intervingués ni en l'elecció ni en el nomenament dels consellers.

Davant l'evidència que els consellers –com a mínim des de l'agost de

⁴² AHCT Bossa I, núm 41 (SARRET *Privilegis...* 51-52; vid. Apèndix documental núm. 9), 1313, agost, 10.

⁴³ La transcendència del batlle, sobretot al segle XIII, i en el cas concret de Tàrrega, l'ha posat prou de manifest FONT *Orígenes...* 445-446.

1313– i els prohoms taxadors són elegits a partir del criteri de representació social (a partir de la classificació social en tres mans⁴¹ i aquesta pràctica és recordada el 1318 com a *statum pristinum ac morem solitum*⁴², aleshores podríem pressuposar una pràctica –no documentada– semblant per a escollir els paers i que la reunió de la universitat per escollir-los segurament es feia per mans separadament, a la qual cosa ajuda l'elevat grau de diferenciació social entre les mans que s'evidencia en els seus continus enfrontaments pels tributs⁴⁶. Finalment, per garantir imparcialitat en l'administració financera i en

⁴¹ Vid. nota 27. També Francesc EIXIMENIS (1330-1409) es fa ressò d'aquesta manera de partir les viles i ciutats dins la seva teoria urbanística formulada al llarg del *Dotzè del Crestià*, i en especial al capítol CX: *QUINA FORMA DEU HAVER CIUTAT BELLA E BE EDIFICADA: ...per consegüent la ciutat aquella hauria quatre quartons principals, ço es, quatre parts; e cascuna part poria haver plaça gran e bella, e en cascuna part poria estar qualque notable gent especial...* (EIXIMENIS *Dotzè...* CX). Però la partició d'EIXIMENIS no es devia referir a la pràctica electiva o política, sinó al seu interès racionalitzador que pretenia organitzar òptimament l'espai urbà. Probablement cal entendre les quatre parts en una ciutat ideal de forma rectangular on tots els quarts foren regulars i iguals. La partició en barris també té un contingut social ja que aquell mateix autor indica els serveis mínims que han de contemplar. A Manresa l'elecció de càrrecs de govern es fa sempre per mans, i no hi ha cap indicatiu de partició de l'espai amb aquesta finalitat administrativa (Joaquim SARRET I ARBOS: *Historia de l'Estat polític-social de Manresa*, «Monumenta Historica Civitatis Minorisae», V, Manresa, 1935), 33-37. A Barcelona la ciutat estava administrativament dividida en quatre parts o quarts (el del Mar, el de Framenors, el del Pi, i el de Sant Pere o de la Celada), i en set parròquies al final del segle XIV, però les eleccions dels càrrecs de govern municipal no tenien en compte aquesta partició, sinó que utilitzaven el criteri social a partir de les mans (Francesc CARRERAS CANDI, *Geografia General de Catalunya. Ciutat de Barcelona*, I, Barcelona s/d. També ho recull VINYOLES *La vida quotidiana a Barcelona vers 1400*, pàg. 43. Sobre la partició social de l'espai, una primera introducció, sumària, a Max TURULL RUBINAT, *Estructura urbana i comportaments polítics diferenciats en les poblacions medievals (Cervera 1332-1333)*, «Miscel·lània Cerverina», III, Cervera, 1985, 29-54.

⁴² AHCT Llibre dels Privilegis, II, 57v-58r = bossa I pergami núm. 43; 1318, maig, 20; vid. Apèndix documental núm. 10; hi ha un altra còpia a Llibre de Privilegis, I, 63v-64r, però té algunes mínimes diferències –no de contingut– i està mancada de l'autenticació de l'escrivà (SARRET *Privilegis...* 64-65).

⁴⁶ SEGARRA MALLA, seguint el primer volum de consells conservat (AHCT Llibre Consells, I), de 1300, indica que la Paeria la conformaven paers i 30 consellers (SEGARRA *Història ...* I, 57-58). El mateix autor afirma que un privilegi de Jaume II de 10 de maig de 1308 regulava l'elecció de paers, seguint un ús antic, en nombre de 7 per a cada mà (SEGARRA *Història...* I, 67), la qual cosa devia haver canviat en virtut d'un altre privilegi de 6 de setembre del mateix any. El 1308 el Consell General devia triar quatre paers, dos mostassafs i vuitanta prohoms (SEGARRA *Història...* I, 67-68). Si eren certes aquestes notícies no documentades, tot fa pensar que un canvi substancial del règim municipal es devia efectuar amb un privilegi desconegut de 6 de setembre de 1308. Abans d'aquesta data sembla que hi havia 30 consellers (1301) i 21 paers, set per cada mà (maig 1308); després d'aquella data els paers són quatre i probablement el criteri d'elecció era la circumscripció

general en tots els assumptes de la Paeria, el privilegi d'agost del 1313 regulava la reelecció dels càrrecs més importants: els paers no ho podrien tornar a ser fins passats tres anys, i els consellers i els prohoms taxadors fins passats dos.

El paper del batlle entre 1242 i 1313 a Tàrrega va canviar substancialment. El 1242 el batlle aconsellava, juntament amb els prohoms i el cúria, als *quator viri* en el regiment de la vila, amb la qual cosa participava en funcions de govern; i el 1257 el monarca s'adreçava, en tant que oficials seus, conjuntament a *vicariis, baiulis, curiis, paciariis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris*⁴⁷. Però, a partir del moment en què la vila es configura com a *universitas* (1274) i disposa d'uns òrgans capacitats de decisió, el batlle deixa de participar en el govern per a actuar com a garantidor de la legalitat vigent ja que rep l'encàrrec tant de fer complir els acords de la universitat com també les disposicions reials, encara que el batlle (segons els documents) no sembla actuar d'ofici sinó sempre a manament del rei.

Entre 1274 i 1313, les funcions del batlle i dels òrgans de govern es van diferenciant. El 1289 i 1294 paers i batlle semblen compartir responsabilitats: el 1289 li és encarregat al batlle, juntament amb els paers, de fer complir als veïns l'obligació de contribuir i, el 1294, tornen a ser batlle i paers els qui han de vetllar que s'elegeixin els prohoms taxadors. Però a partir del 1302 el batlle és l'únic destinatari d'aquests ordres reials: el 1302, el manament de fer observar una ordinació feta precisament pels paers recau únicament en el batlle i, de la mateixa manera, el juliol de 1313 el batlle és l'únic responsable del

---

territorial del quarter. En aquest context de confusió, el privilegi –i aquest sí que és conegut– de 10 d'agost de 1313, torna a utilitzar el sistema d'elecció per *mans*. Però un document del 1319 ens diu que els paers són tres i que en aquell moment un es trobava present i dos eren absents, la qual cosa és bastant versemblant amb l'elecció per *mans* que hem indicat (AHCT Bossa III, núm. 43. 1319, febrer, 10. SARRET *Privilegis...* 66; vid. Apèndix documental núm. 11).

⁴⁷ HUICI et CABANES *Documentos de Jaime I de Aragón III*, doc. 734, pàg. 222. La consideració d'oficials reials adjudicada als paers només l'hem documentada el 1257 i se'ls considera com a fidels al rei fins el 1294. Mentre la relació de fidelitat mantindrà els magistrats municipals dins l'òrbita de l'administració de justícia del seu propi municipi; en canvi, si fossin considerats oficials del rei, estarien sotmesos a la jurisdicció reial. Un exemple clar de la pretensió del rei de considerar els paers, amb l'oposició declarada d'aquests darrers que afirmaven no ser-ho des de feia més de vuitanta anys, com a oficials seus la documentem a Lleida el 1293 en el text intitulat *Instrumentum Domini Regis Jacobi quod paciarii ilerdenses sint officiales sui* (GRAS *Història de la Paeria...* doc. núm. 8, pp. 152-154). Contenciós que es va solucionar de comú acord de les parts decidint que una comissió mixta de prohoms de la ciutat i d'oficials del rei perseguirien, jutjarien i sentenciarien conjuntament els paers, llevat dels casos en què delinquessin contra un oficial reial, perquè aleshores la cúria del rei actuaria d'ofici. En les condemnes civils o pecuniàries el rei obtindria dues terceres parts dels bans i el municipi la tercera part restant.

control de tot el procés d'elecció –incloent llur juramentació⁴⁸– dels prohoms taxadors i aquest procés culminarà l'agost de 1313, quan el batlle s'encarrega fins i tot del control de l'elecció de paers i consellers⁴⁹. Per tant, a partir d'aquest moment els privilegis reials seran adreçats a la universitat i, en nom seu, als magistrats municipals amb una clàusula dispositiva final en l'escatocol en la qual el rei mana que el batlle compleixi i faci complir allò disposat en cada privilegi.

La postergació del protagonisme formal del batlle (figurar en el protocol dels documents com a destinatari) coincidirà el 1313 en el moment en què per primer cop apareixen els consellers: és a dir, si el batlle encara conserva alguna ascendència d'aconsellar els paers, ara aquesta funció l'assumiran plenament i

⁴⁸ Malgrat que a Tàrrrega només hàgim documentat la pràctica del jurament en els prohoms taxadors, Font Rius assenyala que va ser habitual en totes les localitats catalanes que els magistrats municipals –pensem que només van ser els cònsols, paers o jurats, però no els seus consellers– prestessin jurament en poder del batlle o del veguer com a representants del rei (FONT *Orígenes...* pp. 425-426). El jurament consistia a tocar amb les mans (*corporaliter*) les Sagrades Escripures i repetir una fórmula oral determinada. André Gouron relaciona aquesta mena de jurament amb una pràctica bolonyesa entre el notariat públic d'arrel romano-justiniana (GOURON *Diffusion des consulats méridionaux...* pp. 54, 58 n.2); encara que hi ha referències que assenyalen un origen feudal a aquest tipus de jurament, així ho consideren François L. GANSHOF: *El Feudalismo*, Barcelona, 19795, pp. 119-123; i Robert BOUTRUCHE: *Señorío y feudalismo. 1. Los vínculos de dependencia*, Madrid, 1980³, pp. 284-287; *Señorío y feudalismo. 2. El apogeo (siglos XI-XIII)* Madrid, 19791, pp. 340, amb diferents fórmules semblants des del segle VIII al XIV. Als Libri Feudorum apareixen dues formes d'aquest tipus de jurament sobre els Evangelis, però cap d'aquestes no parla del *corporaliter*: l'una provinent de la redacció obertina i recollida a l'acursiana (Antiqua 8,11; = Vulgata LF 2,5,1;) i l'altra només existent a l'acursiana (Vulgata LF 2,7,1; (Carolus LEHMANN (ed.), *Consuetudines Feudorum (Libri Feudorum, Ius Feudale Langobardorum). I. Compilatio Antiqua*; Gottingae, 1892, p. 26-27; Karl LEHMANN (ed.), *Das Langobardische Lehnrecht (Handschriften, Textentwicklung, ältester Text und Vulgattext nebst den capitula extraordinaria)*; Göttingen, 1896, p. 120-123; edició anastàtica i millorada: Edidit Karl LEHMANN. Editio altera curavit Karl August ECKHARDT, *Consuetudines Feudorum*; Aalen, 1971, 50-51 i 198-201). A Catalunya, un recull d'usos feudals com els Usatges, també contempla aquest jurament a Us. 49 *Sacramentum* (Fernando VALLS TABERNER: *Los Usatges de Barcelona. Estudios, comentarios y edición bilingüe del texto*, Barcelona, 1984, pp. 85); que, segons Brocà, és originari (Guillem M. de BROCA: *Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil y Exposición de las instituciones del Derecho civil del mismo territorio en relación con el Código Civil de España y la jurisprudencia*, Barcelona, 1985, p. 148, edició anastàtica de Barcelona, 1918).

⁴⁹ El fet que l'actuació del batlle l'agost de 1313 estigui diferenciada per decidir càrrecs delegats i no polítics (de feines concretes de gestió com els prohoms taxadors) el batlle actua amb l'*assensus*, mentre que en els càrrecs amb potestat de decidir sobre la resta de càrrecs (paers) el batlle hi actua amb el *consensus*) no té major transcendència que utilitzar diferents expressions per anomenar una mateixa funció (Per la sinonímia d'ambdós termes,

directa als consellers. La crispació social que reflecteixen els textos del 1313⁵⁰ només podia superar-se amb l'existència d'una autoritat ferma i, en aquest sentit, el rei podia actuar de dues maneres: podia nomenar els magistrats municipals per superar el desacord dels membres de la universitat⁵¹, o bé podia dictar normes d'elecció dels càrrecs i legitimar el batlle perquè tingués cura del seu compliment efectiu. Amb un Consell en avançat procés de consolidació i d'estructuració com el de Tàrrrega en aquells moments, la primera opció era inviable i, per tant, només resta atorgar la suficient autoritat al batlle per fer complir la legalitat. Aquest procés de vertebració i consolidació del Consell significarà, a la llarga, la limitació del batlle a tasques de control de la legalitat. Aquesta diferenciació entre batlle i magistrats municipals serà definitiva a partir d'ara i fins i tot s'arriba a l'extrem, *de facto*, que els òrgans municipals exerciran un control polític de la figura del batlle⁵².

---

vid. Charles Du Fresne Sieur DU CANGE, *Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis*, 1883-1887; edició anastàtica: Graz, 1954, vol. I, veu *assentimentum*: assensus, consensus; i vol. II, veu *consensus*: consensus, concilium); encara que en llatí clàssic sembla existir un petit matís entre ambdós termes: la diferència semàntica consistiria en el fet que assensus es refereix a l'aprovació mentre que *consensus* ho fa a la concordança (Charlton T. LEWIS: *A Latin Dictionary founded on Andrew's edition of Freund's Latin Dictionary*, Oxford, 1987, pp. 177 i 428 respectivament). El paper de control de la legalitat vigent es materialitzava en la vigilància de l'elecció de paers i consellers i es va posar de relleu una vegada més l'any 1343, quan Pere III disposava que tot el procés electiu que se celebrava per separat a cada quarter només seria vàlid si comptava amb la presència del batlle o d'algun dels seus lloctinents (AHCT Llibre de Consells 1343, 47r bis-49v; 1343, març, 11. Barcelona; vid. Apèndix documental núm. 14).

⁵⁰ (...) *fuisse dissensionis materiam exortam videlicet inter maiores seu meliores et mediocres et alios homines inferiores gradus eiusdem universitatis super eligendis paciariis in dicta villa et eorum consiliariis et super solvendis questiis (...) et etiam super eligendis personas idoneas at ipsas tallias faciendas (...)* (AHCT Bossa I, núm. 41, 1313, agost, 10; vid. Apèndix documental núm. 9; vid. nota 32).

⁵¹ Recordem que tant el 1197, quan Pere I va crear el consolat de Lleida, com de nou el 1202 i el 1206 quan el va confirmar, el monarca va nomenar directament els cònsols i també els consellers; però les dificultats dels habitants de la ciutat per a procedir a l'elecció dels magistrats, tal com els ho autoritzava el rei, va motivar que el 1202 el monarca es veiés obligat, de nou, a recordar la seva disposició anterior i elegir els magistrats, assenyalant, però, que en endavant això corresponia tant als majors com als menors. Ambdues notícies evidencien allò que ja havíem assenyalat: que els consolats –si més no el de Lleida– responen a una iniciativa reial ja que el mateix privilegi de concessió conté la primera tria de càrrecs de govern que hauria de servir, teòricament, per arrencar tot el procés i que –bé per dissensions socials internes o bé per no saber entrar en la mecànica electoral– van resultar fràgils (pels documents de 1197 i 1202, respectivament vid. GRAS *Història de la Paeria...* Làmina 3, pp. 188-189, Doc. núm. 4, pp. 146-147 i Doc. núm. 5, p. 148).

⁵² Hem pogut observar com al final de segle XIV a Cervera, i en el context d'una

Aquestes mesures dictades per Jaume II l'agost del 1313 van durar poc, ja que el mateix rei, el 20 de maig de 1318, concedia un nou privilegi que revocava l'exigència de deixar passar dos anys per a accedir de nou al càrrec de conseller –però en canvi es deixava intacta la limitació a l'accés al càrrec de paer– amb la justificació que no hi havia gent apta suficient per a ocupar tots els càrrecs amb els límits imposats l'agost de 1313, i que es procediria, de 1318 en endavant, a fer l'elecció de consellers segons la forma acostumada ja abans del 1313 (*ut premititur factam revocamus et irritamus et modum et formam ipsius electionis reducimus ad statum pristinum ac morem solitum sic quod consilarii eligantur per dictos paciarios prout eligebantur ante ordinacionem nostram predictam*) i que cap document de l'època ni ens refereix ni descriu⁵³. Però s'escullin com s'escullin els consellers, el cas és que el seu protagonisme va ser reduït –si jutgem pels privilegis d'aquests anys, no així com a mínim a partir del 1342, on documentarem una participació més activa dels consellers– que ara es limiten només a aconsellar els paers en el sentit més genuí de la paraula, tal com ho evidencia llur nul·la actuació l'any 1321, quan l'elecció de prohoms taxadors recau de nou en els paers junt amb el batlle⁵⁴.

3.2. INSTITUCIONALITZACIÓ DEFINITIVA I OLIGARQUITZACIÓ DE LA PAERIA A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIV (1342-1382). ELS QUARTERS COM A CRITERIS ESPACIALS D'ELECCIÓ POLÍTICA

El següent pas important en l'organització de la Paeria va produir-se el 1342 i 1343, moment a partir del qual, amb esmenes circumstancials que

---

veritable crisi dels oficials reials en el sentit que el batlle, sots-batlle, veguer i sots-veguer no assistien a les seves respectives corts i estaven absents, tots alhora, de la vila durant bastants dies, el Consell proposava al rei aquelles persones que li semblaven més idònies –aduint, es justificava, que no estessin alineades amb cap bàndol local– per ocupar els càrrecs i el rei únicament procedia al seu nomenament (vid. TURULL *La Configuració Jurídica...* 263-267).

⁵³ AHCT Llibre dels Privilegis, II, 57v-58r = bossa I pergamí núm. 43; 1318, maig, 20; vid. Apèndix documental núm. 10; hi ha un altra còpia al Llibre de Privilegis, I, 63v-64r, però té algunes mínimes diferències –no de contingut– i està mancada de l'autenticació de l'escrivà (SARRET *Privilegis...* 64-65).

⁵⁴ AHCT Llibre dels Privilegis I, f. 4; 1321, novembre, 6; vid. Apèndix documental núm. 12; SARRET *Privilegis...* 77-78: *Nos Jacobus (...) primo quod per paciarios dicte ville una cum baiulo nostro dicte ville eligantur sex persone decentes que prestito sacramento per easdem in posse dictorum paciariorum extiment omnia bona sedencia cuiuslibet habitatoris dicte ville (...) datum Dertuse octavo idus novembris anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo primero (...).*

l'anaren modificant, pot parlar-se d'un règim de Paeria plenament organitzat i amb un nivell de complexitat institucional considerable.

El privilegi que Pere III va concedir, des de Barcelona, el 21 d'agost de 1342, és el més ampli i global dels que regulen algun aspecte del règim municipal, tot i que alguns aspectes claus de l'elecció de paers i consellers van desenvolupar-se i fins modificar-se en unes noves disposicions de Pere III d'11 de març de 1343, que tenien com a únic objectiu completar el privilegi anterior⁵⁵. Ultra l'interès que el document del 1342 presenta i que hauria de ser objecte d'una atenció més acurada, esmentarem únicament aquelles notícies que ara ens afecten⁵⁶.

A Tàrrrega, com també a Cervera onze anys enrera⁵⁷, per tal d'evitar el frau i els enganys que es produïen en l'elecció de paers i perquè els mitjans poguessin accedir al govern municipal (*de mediocribus et aliis fidedignis personis dicte ville deinceps ponantur seu constituentur anno quolibet in officio paciariae iamdicte*), s'abandona el criteri de representació social (elecció per *mans*) en benefici d'un d'elecció per circumscripcions espacials (elecció per *quarters*).

El 1342 tots els habitants de cada quarter haurien d'escollir tres candidats (*idonei et probi homines de melioribus*), dels quals un accediria al càrrec de paer i deu candidats més dels quals cinc esdevindrien consellers, amb que cada any hi hauria quatre paers i vint consellers per a tota la vila. Mentre que l'elecció de paers i consellers entre els candidats es resolia pel sistema de l'atzar dels rodolins de cera en un cossi d'aigua, en la selecció i proclamació dels candidats continuava vigent un sistema d'elecció de paers que funcionava, com a mínim, des del 1289 i en el qual participaven tots els habitants de la universitat reunits a cada quarter.

Si el privilegi del 1342 pretenia de pacificar les baralles i les tensions en

⁵⁵ AHCT Llibre dels Privilegis III, 54r; pergamins, bossa I, núm. 38; 1342, agost, 21; vid. Apèndix documental núm. 13; (SARRET *Privilegis...* 154-156); el text del privilegi d'11 de març de 1343 el coneixem per un trasllat fet juntament amb el privilegi de 21 d'agost de 1342 realitzat el dia 29 de setembre de 1343 en una acta del llibre de consells de la Paeria de Tàrrrega (AHCT Llibre de Consells 1343, f. 47rbis-49v; 1343, març, 11. Barcelona; vid. Apèndix documental núm. 14).

⁵⁶ Malgrat el seu evident interès, renunciem ara a estudiar el referent a les funcions que s'atribuïren a l'escrivà, la regulació de les auditories al final de cada any, la figura i les funcions del clavari, el règim d'incompatibilitats i tot allò referent a la hisenda local, en especial el manifest dels béns dels veïns per sou i per lliura.

⁵⁷ El rei Pere III prenia com a model –còpia literal tret d'algunes petites modificacions– el privilegi que Alfons III havia concedit a Cervera amb data de setembre de 1331, en virtut del qual s'havia anul·lat el règim de juradia basat en l'elecció de jurats i consellers per *mans* i es reinstaurava un règim de Paeria basat en l'elecció de paers i consellers a partir dels quarters o barris (publicat per Max TURULL RUBINAT i Montse CANELA GARAYOA, *Tres pergamins inèdits en català del segle XIV a l'AHCC de Cervera*, «Butlletí de Dialectologia Nordoccidental» IV, Fondarella, 1985; estudiat amb més deteniment a TURULL *La Configuració Jurídica...* pp. 152-153 i 172-175).

l'elecció dels càrrecs introduint l'atzar, els candidats i la participació en quarts, en canvi la celeritat amb què Pere III va dictar un nou privilegi evidencia que el mecanisme elector del 1342 va ser del tot ineficaç per als objectius que es marcava. El nou privilegi d'11 de març de 1343 no eliminava la participació de tota la universitat, però sí que restava importància i transcendència a la seva actuació, ja que tots els membres de cada quarter, en lloc d'escollir els candidats que amb la intervenció de l'atzar esdevindrien paers i consellers, escollirien 30 compromisaris o electors per quarter que serien, congregats tots 120, els qui escollirien els candidats. A més a més, i tenint en compte *quod ubi multa consilia multa salus*, els candidats a consellers serien 16 en lloc de 10 com el 1342, i els escollits per atzar serien 8 per quarter en lloc dels 5 de l'any anterior.

El privilegi del 1343, doncs, gairebé només pretén de resoldre els problemes que continuava generant la congregació no de tota la universitat de Tàrraga, sinó la de tots els habitants de cada quarter. A més, s'evidencia i es posa de manifest que, efectivament, i tenint en compte que el 1342 no hi ha cap menció expressa en aquest sentit, abans d'aquesta data la universitat ja participava en l'elecció dels càrrecs de govern municipal. A més a més del que revela la disposició del 1343 sobre aquesta àmplia participació, es fa difícil de creure -com ja ho hem indicat anteriorment- que abans del 1342 els paers haguessin estat elegits o nomenats pel batlle, ja que aleshores el problema s'hauria resolt de manera interna entre el rei i el batlle com a oficial seu i no dins el marc institucional de la Paeria. Descartada totalment i absoluta la participació directa i única del batlle en el procés d'elecció de paers i en vista de les notícies que hem comentat, no tan sols del 1343, sinó fins i tot del 1302 i del juliol de 1313, el procés electiu estava en mans de la congregació de tots els membres de la universitat, tant si es reunien per mans per escollir els seus candidats, com si l'òrgan elector era aquell *concilium generale* documentat el 1313, bé amb la intervenció de *maioris partis hominum ipsius loci* com es documentava el 1302, o bé amb la participació de tots els habitants de cada quarter segons 1342 i 1343.

Altrament aquest plantejament sobre la participació de tota la universitat el 1342 se'ns confirma en un privilegi de Pere III de 24 d'agost de 1360, segons el qual *cum ipsa universitas in certis locis dicte ville congregata tam ex nostro privilegio quod ex antiqua consuetudine eiusdem habeat ut dicitur plenissimam potestatem eligendi et creandi anno quolibet in festo Santi Michelis mensis septembris IIIor paciarios et certos consiliarios*⁵⁸. Pere III el 1360 es referia, quan parlava *ex nostro privilegio*, a aquell privilegi que ell mateix havia concedit a la universitat de Tàrraga el 21 d'agost de 1342⁵⁹, ja que fins i tot arriba a recordar la

⁵⁸ Vid. Apèndix documental núm. 18.

⁵⁹ Vid. Apèndix documental núm. 13.

festivitat de Sant Miquel, coincident tant amb el privilegi del 1342 com amb el del 1360, com a data en què calia celebrar les eleccions; en canvi, quan es refereix a *ex antiqua consuetudine*, cal tenir en compte que Jaume II –l'agost de 1313⁶⁰– assenyala que, mentre que els paers s'escollien *est accenus fieri usitatum*, els consellers serien triats pels paers, fins que poc després, el 1318⁶¹, s'anunciava que els consellers també s'havien d'elegir segons *estatum pristinum ac morem solitum*, o sia, com abans del 1313. Amb la qual cosa l'antic costum esmentat per Pere III el 1360 fa referència a una manera d'escollir els paers –sempre triats per la congregació de la universitat– i els consellers anterior al 1313, però sense documentar. S'ha de tenir en compte que, teòricament, recordar el privilegi del 1342 i no el del 1343 suposa atorgar un paper diferent a una congregació de tota la universitat per quaters que ambdues disposicions garanteixen. Però, com ho hem dit, mentre que el 1342 aquesta congregació elegeix directament els candidats, el 1343 només elegeix un cos ampli d'electors.

Els privilegis del 1342 i 1343, en el marc d'aquesta intervenció reial, limitaven mínimament l'actuació de l'assemblea de tots els veïns i regulaven amb majors restriccions la lliure actuació d'un Consell el nucli del qual continuaven essent els paers:

a/ No es negava el protagonisme de tota la universitat en el procés electiu, però s'introduïa l'element atzar, ja que la universitat no escolliria directament els paers i consellers, sinó tan sols els candidats a ser-ho el 1342 i els electors el 1343.

b/ Els membres de la universitat –habitants de Tàrrega– no es congregarien en Consell General ni tampoc per mans sinó que es reunien per quaters⁶². Continuava congregant-se tota la universitat però en quatre grups separats pel criteri d'ubicació geogràfica o urbanística⁶³. La raó de fons que

⁶⁰ Vid. Apèndix documental núm. 9.

⁶¹ Vid. Apèndix documental núm. 10.

⁶² S'entén per quarter: *Cadascun dels quatre barris o districtes en què es dividia una ciutat; barri, districte en general*. (Antoni M. ALCOVER i Francesc de B. MOLL, Diccionari Català-Valencià-Balear, Barcelona, 1969, IX, pp. 24). A diferència de Cervera, a Tàrrega els quaters eren perfectament delimitats indicant quins carrers formaven part de cada quarter (AHCT Llibre de Consells, III, 100r). Atenent a l'església on es congregava la gent de cada part per a procedir anualment a l'elecció dels càrrecs, els quaters eren els següents: Sant Antoni, Casa de Santes Creus, Capella de Miquel d'Ardèvol i l'església Major ((...) *quod dicta universitas consuevit ex se facere quatuor partes quorum quelibet se congregabat in ecclesiis infraescriptis (...)*), AHCT Llibre de Privilegis III, 57v.; vid. Apèndix documental núm. 17).

⁶³ Si bé la reestructuració de la Paeria del 1342 té com a model textual l'antecedent certerí de 1331, el fet que ambdós escollissin la divisió quadripartida de la vila no té referències inequívokes, per bé aquella terminologia romanística del 1242 podria haver

empeny la transformació del Consell cal cercar-la en la voluntat del rei de pacificar la vila i limitar les discòrdies que provocava l'accés al govern municipal⁶⁴.

c/ El 1342 es limita l'accés de paers i consellers a ocupar un nou càrrec municipal fins passats quatre anys a comptar des del seu darrer mandat i, el 1343, el límit afecta els consellers durant quatre anys llevat, indica el text, que es tracti de *meliores et magis idonee persone*, en la qual circumstància només caldria deixar passar dos anys. Aquestes normes introduïen una severa mesura per evitar la reiteració continuada i permanència indefinida en els càrrecs municipals respecte a les disposicions anteriors, ja que el límit per als consellers s'havia eliminat el 1318 i els paers continuaven amb un límit de tres anys des del 1313.

d/ També el 1342 els consellers no tan sols aconsellarien els paers, sinó que el consentiment i la voluntat de la major part d'ells eren necessaris per aprovar i validar algunes propostes: el mateix privilegi indicava que no podien modificar-se les actes de les sessions del Consell si no era amb *voluntate dictorum consiliariorum seu maioris partis eorum*. Aquesta mesura suposava el reconeixement de la participació dels consellers en la dinàmica del Consell i significava, per tant, un pas decisiu endavant en la vertebració de la Paeria. L'any 1343 el nombre total de consellers augmenta de 20 a 32 i el text del privilegi anunciava *quod ubi multa consilia multa salus*.

e/ Els paers, l'elecció dels quals originava la major part de problemes, s'efectuaria entre persones *idonei et probis homines de melioribus*. Que els candidats a paer s'hagin d'escollir d'entre els *meliores* no tindria res d'extraordinari si no fos que quan es refereix als candidats a conseller no hi ha cap apreciació qualitativa i, sobretot, perquè l'agost del 1313 l'apel·latiu de millors s'identificava directament al de majors (*videlicet inter maiores seu meliores et mediocres et alios homines inferioris gradis eiusdem universitatis*). Si bé podria pensar-se en

---

influint a determinar que fossin les quatre parts en què queda dividida la vila a partir del creuament (forum) del *cardo maximus* i el *decumanus maximus* i, a més, que aquesta divisió d'arrel romana ja fascinava al segle XIV Francesc EIXIMENIS, *Lo Crestià (Selecció)*. A cura d'Àlbert Hauf, Barcelona, 1983, pp. 188; capítol CX del Dotzè del Crestià: (...) E, per consegüent la ciutat aquella hauria quatre quartons principals, ço és, quatre parts; e cascuna part poria haver plaça gran e bella, e en cascuna part poria estar qualque notable gent especial. (...). Sobre les virtuts espirituals i materials d'aquesta partició en quatre parts de la ciutat medieval segons Eiximenis, vid. Soledad VILA, *La ciudad de Eiximenis: un proyecto teórico de urbanismo en el siglo XIV*, València, 1984.

⁶⁴ (...) *attendentes quod pro eo quia super ordinationem seu electionem paciariorum ville Tarrege preteritis temporibus comitebantur aliquotiens iniurie alique sive fraudes eo quia certe et designate persone anno quolibet constituebantur in predicto officio et inequalitas sive diversitas in dicta electione aliquotiens servabatur cuius rei occasione dampnum non modicum sequebatur universitati ville eiusdem (...)* (Vid. Apèndix documental núm. 13).

uns càrrecs de paer reservats als millors-majors, el mateix privilegi reconeix la necessitat que els mitjans s'integrin al govern municipal i, concretament, puguin ser escollits paers, amb la qual cosa és fàcil que l'esment als *probi homines de melioribus* es refereixi a una virtut moral o personal més que no pas a una selecció social, política o econòmica.

La tendència a l'oligarquització era patent des de dues òptiques socials diferents. Des dels interessos dels majors, d'una banda, per les pressions, emmascarades de bones intencions adduint la capacitat dels candidats (*idonei et probi homines de melioribus*, 1342); d'una altra, reduint els obstacles temporals a la reelecció dels càrrecs (1342: quatre anys, 1343: dos anys per als consellers⁶⁵, 1346: un any⁶⁶) i, finalment, havent-se rebaixat, amb la creació d'un cos d'electors, la intervenció directa de tots els membres de la universitat en el procés electiu. I des dels interessos dels mitjans i dels menors, des del moment que el 1351 obrers i menestrals reivindicaven l'aplicació del privilegi reial del 1342, adduint la no-observació per part del grup dominant en el govern municipal en allò que afectava la manera d'elegir els càrrecs⁶⁷, amb la qual cosa reivindicaven la supressió de l'esmentat cos d'electors i retornar a l'elecció directa de la universitat dels candidats als càrrecs.

Aquesta tendència a normativitzar el funcionament del govern municipal pretenia controlar el procés d'oligarquització, que a Tàrrega ja hem resseguit en una altra ocasió⁶⁸, i contribueix a produir una dinàmica política més rígida segant a poc a poc, com hem vist, les vies de participació de tota la univesitat i la importància de la seva intervenció.

A més dels anteriors canvis substancials del sistema, va haver-hi també petits canvis accidentals en el funcionament administratiu de la Paeria: el 23 d'agost de 1360 i a causa de les mortalitats passades, es van reestructurar les

⁶⁵ AHCT Llibre dels Privilegis, III, 55v; pergamins bossa II, núm. 139; 1346, setembre, 28 (conté referència a 1343, maig, 11); vid. Apèndix documental núm. 15; SARRET *Privilegis...* 169.

⁶⁶ L'any 1346 paers i consellers no podien repetir en l'ofici però sí que podien alternar-lo any rera any. AHCT Llibre dels Privilegis, III, 55v; pergamins bossa II, núm. 139; 1346, setembre, 28; vid. Apèndix documental núm. 15; SARRET *Privilegis...* 169.

⁶⁷ El 1351 obrers i menestrals sol·licitaven al monarca que es continués utilitzant el privilegi del 1342 que regulava les eleccions per quaters. El rei així ho ordenava i donava instruccions oportunes al seu batlle (AHCT Llibre dels Privilegis III, 58r.; SARRET *Privilegis...* 189; SEGARRA *Història...* I, 153-154).

⁶⁸ Jaume RIBALTA I HARO i Max TURULL I RUBINAT, *Alguns aspectes del règim municipal de Tàrrega i Cervera al segle XIV*, Publicacions del Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Tàrrega, 1987.

demarcacions i els quatre quaters van quedar reduïts a dos ⁶⁹ i, el 24 d'agost del mateix any, es canviava el dia d'elecció, que passava de Sant Miquel a l'endemà del dia de la Pasqua de Resurrecció, ja que el mes de setembre la població estava ocupada en la verema i el safrà i, a més, calia pagar les rendes dels censals i els violaris que s'havien venut ⁷⁰.

Si el 1342 i el 1343 van ser les tensions socials i les relacions polítiques les que van empènyer els canvis en l'organització del Consell, al final del segle XIV la crisi demogràfica produïda per les mortalitats havia disminuït el nombre de veïns aptes per a ocupar càrrecs de govern.

3.3. TOTIUS UNIVERSITATIS ... IN CONSILIO GENERALI CONGREGATE

L'existència d'un Consell General a la Paeria de Tàrraga no és un fet extraordinari en si mateix, però sí que ho és la transparència d'una documentació que permet de resseguir la seva existència, desenvolupament i desvirtuació com a tal Consell General.

Fins ara hem seguit el rastre d'un òrgan reduït de representació (hem vist l'evolució de la planta del Consell fins el segle XIV) i, al mateix temps, també hem documentat la convivència d'aquest òrgan reduït amb un altre òrgan més ampli de representació (el Consell General): ambdós òrgans, però, són els mitjans a través dels quals s'expressa la voluntat de la universitat. Caldrà qüestionar-se primer, l'origen, estructura i funcionament del Consell General i, després, el motiu d'aquesta duplictat d'òrgans en un mateix àmbit municipal ⁷¹.

El Consell General –també abans que no rebés aquesta denominació– era la principal instància en què es prenen les decisions que afectaven la universitat i, en aquest Consell, hi intervenien tots els habitants de la vila, que eren els membres que integraven aquella *universitas*. El fet extraordinari (per contraposició a la normalitat representada pel Consell General) és l'aparició del Consell

⁶⁹ AHCT Llibre dels Privilegis III, 57v; 1360, agost, 23; vid. Apèndix documental núm. 17; SARRET *Privilegis...* 223.

⁷⁰ AHCT Llibre dels Privilegis III, 57r; 1360, agost, 24; vid. Apèndix documental núm. 18; SARRET *Privilegis...* 224.

⁷¹ Per una primera aproximació a l'estudi del Consell General a Tàrraga, vid. Max TURULL RUBINAT et Jaume RIBALTA HARO, *Entre la «universitas» i el «Concilium Generale». El Consell General a Tàrraga (1313-1396)*, «Urtx. Revista Cultural de l'Urgell», núm. 2, Tàrraga, 1990, pp. 37-48.

(o consell restringit), que pretén superar la dificultat de prendre decisions en una assemblea multitudinària. Així, doncs, el Consell General que coneixem del segle XIV és un vestigi d'aquelles assemblees de tots els membres de la universitat que tenien capacitat decisòria. La dificultat de reunir-lo i fer-ne eficaç el funcionament va generar que, a través de la seva institucionalització (la regulació d'assistència, competències i estructura mitjançant provisions reials), s'aconseguís el seu encarcament com a vestigi i la seva desmobilització com a instància plenament representativa. El més important és que el Consell General va deixar d'aplegar tots els veïns per constituir-se en un òrgan totalment restringit, amb la qual cosa es va desvirtuar el seu sentit original.

El fogatges de la segona meitat de segle XIV, passada la primera onada pestilent, atorguen a Tàrrega uns 200 focs ⁷²; si tenim en compte que a Cervera, per exemple, els compromisaris per elegir càrrecs ja eren 200, i que alguns documents notariais testifiquen reunions amb 470 assistents ⁷³, podem pensar que el potencial demogràfic de Tàrrega feia, encara a mitjan segle XIV, practicable la reunió d'una assemblea de tots els veïns.

Mentre que el 1302 ⁷⁴ documentem la participació activa de la major part dels habitants de la vila que atorguen el seu consentiment als paers, el juliol del 1313 ⁷⁵ la participació d'aquests habitants es vehicula mitjançant la institució de l'anomenat Consell General i es recorda que aquest Consell General funciona d'acord al costum del lloc. De la contrastació d'ambdues notícies podem

⁷² Sense entrar ara en els prolegòmens dels fogatges conservats a l'ACA, sembla que s'ha arribat a un cert consens en llur classificació. Així, el fogatge més antic fóra el publicat per Josep Maria Pons Guri datat el 1358 (Josep Maria PONS GURI, *Un fogatgement desconegut de l'any 1358*, «BRABLB», XXX, Barcelona, 1963-1964); el seguiria el confeccionat per manament de les Corts de Cervera (1359) i Tortosa (1365) i que Iglesias situa el 1365-1370 i no el 1376 com es creia fins aleshores (José IGLESIES FORT, *El fogaje de 1365-1370. Contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV*, «Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona», XXXIV, 11 (Barcelona, 1962) 249-356 (i en separata 1-110)). El tercer recompte és de 1378, resultat de les Corts de Barcelona de 1377-1378 (Josep IGLESIES, *El poblament de Catalunya durant els segles XIV-XV*, «VI Congreso de Historia de la Corona de Aragón». Sardenya, 1957, 247-270). El darrer fogatge d'aquest segle XIV sembla el més dubtós; atribuït a les Corts de Cervera de 1359 i publicat amb aquesta data per Próspero de Bofarrull, avui se'l considera posterior al de 1378 i amb datació pròxima a 1381 (publicat per Pròsper de BOFARULL a *CODOIN XI*, Barcelona, 1856, i posteriorment a *CARAVYC II*, p. 55-134).

⁷³ TURULL *La configuració jurídica...* pp. 165-171. El document original pot veure's a l'AHCC Fons Notarial, Jaume Ferrer, censals i vendes 1354, 15r-20v.

⁷⁴ AHCT Llibre dels Privilegis II, 129r; 1302, abril, 8; vid. Apèndix documental núm. 7; SARRET *Privilegis...* 40.; vid. nota *supra* núm. 29.

⁷⁵ AHCT Llibre dels Privilegis II, 54r-55r; 1313, juliol, 21; vid. Apèndix documental núm. 8; vid. nota *supra* núm. 31.

induir-ne dues certes: 1/ La congregació de tots els membres de la universitat era una pràctica usual per a reduir a comú denominador la veu dels habitants de la vila en els afers més importants que afectaven la universitat, i que això es feia així com a mínim des de 1302, tot i que és probable que fos des d'abans; 2/ Entre 1302 i 1313 el canvi substancial és la denominació d'aquella assemblea com a *Concilium Generale* per bé que, essencialment, aquest Consell General continua congregant, igual que el 1302, tots els veïns de la vila.

Aquesta participació de tota la universitat en els afers de la vila quedava totalment explícita de nou en un document del 1356. El rei responia una petició feta pels síndics de la universitat de Tàrraga que s'havien queixat del descontrol financer-fiscal dels paers i Consell anterior (*paciarii et consilium qui et quod fuerunt dicte ville fecerunt plures et diversas donaciones et relaxaciones et gracias*). Per posar-hi remei el rei ordena que havia de ser tota la universitat, o la major part d'aquesta, reunida en Consell General, la que havia d'autoritzar les donacions de béns de la mateixa universitat superiors als cent sous. L'expressió *cum consilio et assensu totius universitatis vel maioris partis eiusdem in consilio generale congregate* explicita l'exigència del rei que cal l'acord de tots els membres de la universitat o, en el seu defecte, de la seva major part que han estat congregats en Consell General per tal de decidir. El text no esmenta l'exigència de *quorum* sinó que es refereix al tipus de majoria necessari per prendre acords vàlids, donant per suposat que els membres de la universitat ja han estat constituïts. El tenor literal del privilegi no ens informa de com se formava aquesta majoria, però al no contemplar el dret general ni tampoc el dret particular de Tàrraga la regulació d'aquesta qüestió, s'ha d'entendre que s'aplicava com a supletori (i així s'indicava als mateixos *Costums de Tàrraga*, cap. 24) el dret romà. Segons la interpretació dels glossadors (Odofred i *Glossa Ordinaria* d'Accursi) s'entén que el *quorum* era de dos terços dels membres i que els acords necessitaven el suport de la majoria simple dels membres congregats (els dos terços que formen el *quorum*). El Consell General actuava el que podríem qualificar d'iniciativa patrimonial, ja que no hi havia creació de normes d'actuació per al futur (normativitat), sinó tan sols una hipotètica legitimació per a alienar béns de la universitat (capacitat de fiscalització); no hi ha cap dubte que el Consell General s'identifica amb la congregació de tota la universitat: la universitat s'expressava o bé per mitjà del Consell (escollit pels membres de la universitat) o bé congregant-se la universitat mateixa en el marc del Consell General ⁷⁶.

⁷⁶ AHCT Llibre dels Privilegis III, 13v; 1356, setembre, 12; vid. Apèndix documental núm. 16; SARRET *Privilegis...* 200. Sobre el caràcter supletori de les lleis romanes a Tàrraga, vid. n. 19; per les interpretacions d'Odofred i de la *Glossa Ordinaria* vid. n. 2 i n. 3 respectivament.

L'any crucial per a la institució del Consell General és sens dubte el 1369: a l'abril (segons còpia feta al Llibre de privilegis l'11 de juny de 1369⁷⁷) documentem l'últim i multitudinari Consell General integrat per tots els membres de la universitat i, en canvi, a l'octubre de 1369, Pere III restringeix dràsticament el Consell General fins només a 54 persones, amb paers i consellers inclosos.

El primer document, d'11 de juny de 1369⁷⁸, recull l'acta de l'últim Consell General celebrat a Tàrrega el dia 27 d'abril, on assistiren el batlle, tres paers, catorze consellers i dos-cents cinquanta-tres habitants de la vila per tal de decidir sobre la destinació d'uns ingressos de la universitat. L'acta d'aquella sessió ens revela alguns aspectes importants respecte de la institució: a/ la constatació que el Consell General estava integrat per tots els membres de la universitat; b/ que la congregació de la major part dels seus membres validava els acords que s'hi prenguessin, o sigui, s'explicitava que malgrat congregat només la major part de la universitat i no tota sencera, els acords es prenia en nom de tota la universitat (o bé com si hi fos congregada tota sencera); c/ el batlle actuava presidint el Consell General, convocant-lo per crida pública i manant que es copiés l'acord del Consell General en el Llibre de Privilegis, però a més el batlle donava validesa als acords que prenia l'assemblea de veïns; d/ el Consell General gaudeix de la capacitat normativa emanada de la *universitas* (*ordenaren e stabliren per si e per tots los altres de la desús dita vila presens e sdevenidors per deffensió e salvetat de la dita vila*).

La reforma i desvirtualització definitiva del Consell General va produir-se amb un privilegi reial del 6 d'octubre de 1369⁷⁹. A partir d'aquest moment va deixar d'integrar tots els membres de la universitat per convertir-se en un òrgan restringit i d'accés limitat, com a apèndix del Consell ordinari. La convocatòria

⁷⁷ El fet que una acta aparentment intrascendent d'una sessió del Consell General fos copiada i autenticada per notari al Llibre de Privilegis, per manament del batlle, no deixa de ser sorprenent. És possible –però no deixa de ser una hipòtesi– que, en el context encara dels problemes financers documentats l'any 1356 i davant la probabilitat que el rei decidís de restringir definitivament el número de membres integrants del Consell General, aquests tinguessin interès de plasmar per escrit i de manera solemne llur existència i pacífica convivència reflectida en la dita acta. Aquest acord municipal, precisament regulant de destinar uns determinats diners per a la construcció de les muralles que Pere III manaria alçar el mes d'agost, pretenia servir de mostra i d'exemple del bon funcionament i de l'eficàcia del Consell General en un tema de màxim interès per al rei. Una vegada més la plasmació escrita de normes municipals esdevé un símptoma no pas de la seva vitalitat sinó més aviat de la seva situació agònica.

⁷⁸ AHCT Llibre dels Privilegis III, 80r; 1369, abril, 27 (trasllat de 1369, juny, 11); vid. Apèndix documental núm. 19; SARRET *Privilegis...* 261-262).

⁷⁹ AHCT Llibre dels Privilegis III, 116r; 1369, octubre, 6; vid. Apèndix documental núm. 20; SARRET *Privilegis...* 270-271.

i l'assistència d'un gran nombre de gent –es parla de tres-cents i quatre-cents–, revertia en la pèrdua d'operativitat (*ubi est multitudo ibi est confusio*): es tractaven temes que no estaven previstos, es produïen aldarulls i destorbs que dificultaven la discussió i l'aprovació d'ordinacions⁸⁰. Per resoldre aquests problemes Pere III proveïa la reducció del Consell General, de manera que els 4 paers i 20 consellers elegits com era costum⁸¹ i integrants del Consell ordinari, triarien 30 persones, deu de cadascuna de les tres mans, que, tots plegats, formarien un Consell General de 54 persones⁸². L'assistència, que era obligatòria⁸³ per als seus membres electes, estava vetada a la resta dels veïns⁸⁴; i la manera de decidir era majoritària i sanioritària⁸⁵.

⁸⁰ Semblants raons addueix Santiago Sobrequés pels canvis del règim municipal de Girona del 1344, també amb Pere III, i aporta diferents exemples semblants de localitats de les comarques gironines dels segles XIV i XV; però a Torroella de Montgrí és reproduïx textualment l'esmentada fórmula (*ubi est multitudo ibi est confusio*; Santiago SOBREQUÉS I VIDAL, *Régimen municipal gerundense en la Baja Edad Media*, «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», X, Girona, 1955, pp. 165-234 = *El règim municipal de Girona a la Baixa Edat Mitjana*, «Societat i estructura política de la Girona Medieval», Barcelona, 1975, pp. 75-136, esp. p. 81 n. 20).

⁸¹ Segons hem vist en estudiar el privilegi del 1360, aquest costum ens remet al privilegi del 1342 i, aquest darrer, a una manera d'escollir paers i consellers anterior al 1313.

⁸² En la discussió sobre l'abast del concepte prohóm és interessant el perfil psico-social que el rei demana d'aquelles trenta persones que cal escollir per a formar part del renovat Consell General (participació popular fossilitzada). Encara que es tractés de diferents mans, tots havien de posseir una sèrie de característiques de moral social comuna: *eligant triginta personas de gremio universitatis eiusdem de hiis quas magis aptas et sufficientiores et maturitate ac gravitate vigentes noverint iuxta constientias earundem* (AHCT Llibre dels Privilegis III, f. 116r; 1369, octubre, 6; vid. Apèndix documental núm. 20; SARRET *Privilegis...* 270-271).

⁸³ AHCT Llibre dels Privilegis III, f. 116r; 1369, octubre, 6; vid. Apèndix documental núm. 20; SARRET *Privilegis...* 270-271: (...) *Et sit fiet complementum ad dictas LIII^{or} personas que omnes in posse dicti scriptoris teneantur iurare super sancta Dei evangelia quod durante eorum officio vaccabunt seu intendant per posse ad bonum regimen dicte ville et ad ea qua utilitatem ipsius et habitantium in ea concernent quorumquod venient ad consilium cum ad illud vocabuntur nisi causa evidenti et raonabili excusuntur et dicta electio annis singulis per dictum modum habeat renovari non tamen in tantum quisi < > de triginta electis uno anno in sequenti valeant remanere quoniam si dictis <quatuor> paciariis et XXⁱⁱ consiliariis electoribus videbitur quod illi ex dicto consilio qui fuerint preterito tempore sint utiles et sufficientes ad ipsum consilium exercendum possint eos confirmare in sequenti anno vel mutare in totum vel in partem pro ut eis fuerit bene visum (...).*

⁸⁴ AHCT Llibre dels Privilegis III, f. 116r; 1369, octubre, 6; vid. Apèndix documental núm. 20; SARRET *Privilegis...* 270-271: (...) *et sub pena mille morabati auri a contrafacientibus irremissibiliter habendorum sub qua siquidem pena nullus alius quodam < > ex dictis LIII^{or} electis ad consilium venire presumat nisi forsan ex aliqua iusta causa et raonabili expresse et nominatim fuerit evocatus (...).*

⁸⁵ Per primera vegada, a Tàrrega, l'octubre de 1369 trobem una referència, aplicada

El primer canvi documentat del nou Consell General, establert per Pere III l'octubre de 1369, el van efectuar el consellers de Barcelona, com a senyors dels quals depenia la vila de Tàrrega, el 1396, quan van modificar tota la planta municipal: reduïen el nombre de consellers –que passava de vint a dotze–, a causa de les mortalitats que disminuïen el nombre de candidats aptes, i es restringia el de prohoms que integraven el Consell General, que passava de trenta a vint-i-un, escollits igualment, proporcionalment, entre les mans pels paers i consellers. El Consell General, doncs, el 1396 quedava restringit a 37 persones: els quatre paers, dotze consellers i vint-i-un prohoms⁸⁶.

Malgrat la dràstica reducció numèrica que va afectar el Consell General l'octubre de 1369 i de nou el 1396, era plenament vigent la consciència que el Consell General continuava expressant la voluntat de tota la universitat i que els acords que prenia aquell òrgan tan reduït tenien tanta eficàcia i valor com si els hagués acordat la congregació de tots els veïns de la vila: *les quals XXX persones eletes fan ensemps ab los dits IIII paers e XX consellers General Consell e tot açò que aquells fan obté aytanta eficàcia e valor com si per tots els habitants o vehins de la dita vila era feta e ordonat segons que en los dits privilegi e provisió largament és contengut*.

En definitiva, tenim constància certa que a Tàrrega fins el 1369 va continuar reunint-se tota la universitat per prendre acords que afectaven de manera especial tota la comunitat. La pervivència d'aquest Consell General servia, des de l'òptica del rei, per frenar els abusos que poguessin perpetrar paers i consellers des del Consell particular. Però aquest remei no era eficaç perquè, com li ho recordaven els prohoms a Pere III, on hi ha multituds hi ha confusió.

Fins a la segona meitat de segle XIV no es va aconseguir de fixar de manera estable un canal vàlid i eficaç per expressar la voluntat de la universitat. Aquesta estabilitat va trobar-se en un equilibri entre: defugir de mantenir una assemblea de tots els veïns (per manca d'operativitat) i crear un òrgan de control del Consell particular (per evitar la corrupció política i administrativa dels seus membres).

4. LA PÈRDUA I RECUPERACIÓ DE L'AUTONOMIA MUNICIPAL: TÀRREGA SOTA JURISDICCIO SENYORIAL (1382-1520)

Des del final del segle XIV fins al començament del segle XVI, Tàrrega

---

al Consell General, sobre el criteri de la major i més sana part, que comentarem al capítol següent.

⁸⁶ AHCT Bossa I, núm. 45; 1396, febrer, 11; vid. Apèndix documental núm. 21; SARRET *Privilegis...* 354-356; vid. nota *supra* núm. 49.

perdrà la seva autonomia municipal en esdevenir senyoriu jurisdiccional, en virtut de diferents negocis jurídics, de diferents senyors. Aquesta circumstància té una gran transcendència per al problema que ens ocupa, ja que la incorporació de Tàrrega als diferents senyorius va suposar-li la pèrdua de la seva autonomia i, amb aquesta, la desaparició del municipi. Tàrrega continuava sent una universitat en el sentit de tenir personalitat jurídica amb òrgans d'expressió, però en dependre d'un senyor no tenia veu ni reconeixement davant de la *summa potestas*. Si bé els documents produïts des de Tàrrega no permeten clarament d'entreveure aquesta nova situació, uns altres indicis exteriors a la vila ens demostren aquesta manca de veu: així, mentre Tàrrega va estar sotmesa a jurisdicció senyorial –tot el segle XV–, els assumptes que la concernien eren presentats a Corts pels seus senyors⁸⁷. L'examen dels processos de les Corts catalanes publicats dels segles XIV i XV demostra que l'assistència de Tàrrega a les Corts, juntament amb d'altres universitats, viles i ciutats reials de Catalunya, es va veure truncada mentre Barcelona va ser senyora de Tàrrega⁸⁸ i els successius negocis jurídics on es ventilava la situació de Tàrrega es resolien sempre d'amagat de la vila.

L'Infant Martí serà el primer senyor de Tàrrega (1382-1391) en virtut d'una compra-venda amb carta de gràcia amb el seu pare el rei Pere III⁸⁹. Tot

⁸⁷ Una demostració d'aquesta manca d'autonomia la documentem dins la Cort de Barcelona (1431-1434) on, entre d'altres processos que s'hi tramitaren, n'hi va haver un de presentat per la ciutat de Barcelona respecte a *Eo quia vicarius regius ville Tarrage portet baculum (...)* (CARAVYC, XVIII, Madrid, 1913, p. 417).

⁸⁸ Tàrrega va enviar síndics a les Corts de Barcelona (1340), Barcelona (1347), Perpinyà (1350-1354), Perpinyà (1356), Vilafranca del Penedès (1367), Barcelona (1368), Tarragona-Montblanc-Tortosa (1370-1371-1372), Barcelona (1372-1373), Barcelona (1373), Lleida (1375), Barcelona (1377-1378) i Barcelona (1379-1380); en canvi, no es constata la participació de Tàrrega a cap Cort de les celebrades a partir de la de Barcelona (1412-1413) fins les de Barcelona (1454-1458). Depenent Tàrrega de Barcelona des del 1396, no tenim explicació per justificar que la Cort de Perpinyà-Sant Cugat-Barcelona (1405-1410) figuessin *fidelibus nostris juratis et probis hominibus ville de Tarrege* (CARAVYC, vol. V, pp. 9); tot i que a Tàrrega mai no hi va haver jurats, sinó que sempre els magistrats municipals van ser cònsols o paers. La situació jurídica de Tàrrega sota jurisdicció senyorial l'impedia acudir a Corts, però que, en canvi, envia uns individus –que no són les seves autoritats– a les Corts de 1405-1410 és estrany: pot ser que aquests *jurats* només hi anessin com a oïdors –acompanyant els seus senyors, els consellers barcelonins– o bé que els moments de forta crisi social i desgavell polític, que aleshores es vivien, remoguessin els no pas massa consolidats costums de Corts.

⁸⁹ Pere III, per a poder pagar l'armada que havia d'anar a Sicília, venia amb carta de gràcia per 60.000 lliures –entre d'altres possessions– Tàrrega a l'Infant Martí amb tots els seus drets (16-juliol-1382). El 23 de juliol de 1382, el rei enviava carta apoderant Pere d'Avinyó (cavaller i lloctinent del portantveus del governador a Catalunya) i Antoni de Naves

seguit de prendre'n possessió, l'Infant Martí, a prec de paers i prohoms que li presentaren el 17 d'abril de 1383 un escrit de deu capítols, confirmà els privilegis i les franqueses de la vila ⁹⁰.

El 4 de novembre de 1391 i per idèntica raó que el seu pare –per a poder pagar l'armada a Sicília–, l'Infant torna a vendre amb carta de gràcia Tàrrega als consellers de Barcelona, els quals ja com a senyors de Tàrrega (1391-1460), també amb idèntiques circumstàncies i condicions que l'Infant Martí, confirmaran els privilegis i les franqueses de la ciutat ratificant el document signat per l'Infant ⁹¹.

(comerciant de Lleida) perquè acompanyessin l'Infant o els seus procuradors a prendre possessió de Tàrrega i rebre el jurament dels seus habitants i, amb una altra carta de 29 de setembre de 1382, comunicava la seva decisió de vendre i l'arribada dels procuradors als paers i prohoms de Tàrrega; el 7 de novembre de 1382 l'Infant Martí nomenava procurador Pere Ramon de Camporrells (cavaller i majordom de la seva muller Maria) perquè prengués, en nom seu i com a senyor natural, possessió de Tàrrega tot indicant-los que tenien autoritat per canviar o nomenar de nou els oficials reials en els seus càrrecs, però ara com a oficials seus i que havien de ratificar els privilegis reials concedits a la vila. El 12 d'abril de 1383, el procurador del rei Pere feia lliurament de Tàrrega al procurador de l'Infant, el qual ratificava els privilegis reials concedits a paers, prohoms i universitat de Tàrrega (ACA. Reg. 1002, fol. 85 i 93; ACA. Reg. 2071, fol. 83; AHCT. LP III, fol. 46v; AHCT. LP III, fol. 58v; AHCT. B. núm. 122. SARRET, *Privilegis ...*; 326-329). Mentrestant, després de la venda i abans que l'Infant nomeni els procuradors perquè prenguin possessió de la vila, Pere III té temps, el 6 d'octubre de 1382, de disposar sobre un impost a Tàrrega (AHCT. LP III, fol. 51; SARRET, *Privilegis ...*; 330).

⁹⁰ Les peticions ratificades per l'Infant Martí eren: confirmació dels privilegis, que els oficials seus siguin triennals en l'exercici del seu ofici i hagi de retre en acabar la purga de taula consignada a les Constitucions de Catalunya, no tingui procurador per a les jurisdiccions, perquè aquestes les tenen adjudicades el batlle, paers i consell, juri mantenir les imposicions existents, juri mantenir un contracte que tenen amb uns ciutadans barcelonins sobre la venda d'un onzè dels spelts, prometi que durant els cinc anys següents a la possessió no emprarà la vila ni demanarà serveis, juri de no vendre, empenyorar, infeudar ni transportar res de la vila (termes, drets, béns, jurisdicció) i si ho fes que fossin lliurats –a aquesta petició l'Infant respon que no té lloc, perquè ja ho havia disposat el rei a la venda–, que el veguer pugui tenir cort a la vila, confirmi la remissió general dels terços, penes i fets civils i criminals i, finalment, que les disposicions fetes siguin franques del dret de segell (ACA. Reg. 2086, fol. 95. SARRET, *Privilegis ...*; 331-333).

⁹¹ La compra-venda es va fer per un preu de 27.500 lliures i amb la confirmació del seu germà el rei Joan i, en el mateix document, l'Infant Martí ordenava als targarins que consideressin els consellers de Barcelona com els seus senyors naturals (ACA. Reg. 2079, fol. 134v. SARRET, *Privilegis ...*; 337-340). El 4 de novembre de 1391, l'Infant nomena procurador per donar possessió de Tàrrega als consellers (AHCT. B. I, núm. 119. SARRET, *Privilegis ...*; 340-341) i, el 7 de novembre de 1391, els consellers de Barcelona apoderen dos ciutadans per prendre possessió de Tàrrega i el procurador de l'Infant diu als targarins que en endavant es considerin sota la jurisdicció de Barcelona (AHCT. B. I, núm. 121 a i b. SARRET, *Privilegis*

Cal no confondre l'estada sota jurisdicció senyorial amb un necessari empitjorament de les condicions de vida: l'entrada en jurisdicció senyorial segava l'autonomia del municipi, però la ratificació dels privilegis concedia a la vila certs drets que d'altra manera no hauria pas tingut⁹². Les dues confirmacions dels privilegis i franqueses de la vila demostren clarament la potestat discrecional dels successius senyors perquè, de la mateixa manera que graciosament i de bon grat els ratificaven, podien haver optat –i tenien tot el dret de fer-ho– per denegar-los i revocar-los; però aquesta mateixa potestat del senyor es comprova també en la decisió de mantenir, o bé canviar, el sistema de govern de la *universitas* –ara ja no podem parlar de règim municipal, perquè Tàrraga ja no era municipi–.

L'11 de febrer de 1396 els consellers de Barcelona dictaven unes normes que modificaven la planta del Consell de Tàrraga⁹³. El criteri d'elecció de càrrecs de govern era mixt: es combinava la representació per circumscripcions espacials i la representació social de les tres *mans*. En cadascun dels quatre quarters, la congregació de tots els habitants del quarter (recordem que l'any 1351 el rei havia accedit a retornar al sistema del 1342 i no aplicà, per tant, algunes de les modificacions del 1343) elegia: tres prohoms candidats, dels quals un seria paer, i sis més, dels quals tres serien consellers, escollits per l'atzar amb el mètode dels rodolins de cera.

El privilegi informa de dues estructures diferents: la que era vigent, com a mínim a partir del 1369⁹⁴, i la que modificava el mateix privilegi.

La planta de la Paeria vigent fins al 1396 era la mateixa del 1342, amb l'única i essencial modificació d'haver reduït el Consell General a un número limitat de persones: paers i consellers plegats escollien trenta persones, deu de cada mà, com a reducció de l'antic Consell General.

...; 342-343). Finalment, el 23 de novembre de 1391, els procuradors de Barcelona prenen possessió de Tàrraga (el document reproduïx les dues cartes dels consellers encomanant-los la tasca) i, com que els paers i prohoms de Tàrraga tenien molt interès que els fossin ratificats els privilegis reials concedits, els procuradors barcelonins els ratifiquen i confirmen d'acord amb l'escrit dels deu punts signat per l'Infant (AHCT. B. I, núm. 120. SARRET, *Privilegis* ...; 344-349).

⁹² Un dels drets més preuats de la vila i que va ser ratificat pels seus senyors era el de jutjar els paers en ambdues jurisdiccions. Quan, el 16 de juliol de 1444, els consellers barcelonins remetien carta als paers de Tàrraga demanant-los que s'inhibeixin de jutjar Domingo Ferrando i, com que els de Tàrraga es queixen d'haver-los estat conculcats els privilegis, s'anul·la pels consellers aquella petició i li treuen valor com si no hagués existit mai (AHCT. Lligall de cartes i privilegis, plec II, núm. 11. SARRET, *Privilegis* ...; 387-388).

⁹³ AHCT Bossa I núm. 45; 1396, febrer, 11; vid. Apèndix documental núm. 21; SARRET *Privilegis*... 354-356.

⁹⁴ Vid. per a l'explicació del tall cronològic el capítol del Consell General

Els consellers barcelonins l'any 1396 havien mantingut els candidats per accedir a paer, s'havia rebaixat el nombre de consellers candidats (de 10 a 6 per quarter) i electes (de 5 a 3 per quarter) i també es reduïx el nombre de persones que integrarien el Consell General (de 10 a 7 persones de cada mà). La reestructuració promoguda pels consellers barcelonins mantenia, en essència, l'estructura vigent fins aleshores i regulava, de manera precisa i clara, la composició i l'elecció del Consell General.

Els quatre paers i dotze consellers integraven el Consell o Consell particular. Malgrat rebre a partir d'ara l'adjectivació de *particular*, això no pressuposa cap canvi substancial ja que no es tractava de cap nou òrgan. *Particular* s'hi afegeix per diferenciar el Consell (ara Consell particular) del Consell General, la qual cosa només tenia sentit des del moment que el Consell General era un òrgan actiu i efectiu. El Consell General, que ja vam documentar amb aquest nom el juliol de 1313 (per bé que la pràctica d'agrupar tota la universitat fos anterior), va deixar de reunir-se quan, a causa de la seva conflictivitat social perquè allà hi convergien tots els sectors socials a través de les mans, la reunió en un mateix lloc de tota la universitat era quelcom difícil i problemàtic. Això va provocar la intervenció reial: descentralitzar les reunions mitjançant les congregacions particulars per quarters i així desactivar el Consell General com a òrgan. En aquestes circumstàncies, el Consell General només va acabar reunint-se en les ocasions imprescindibles: les eleccions de paers i consellers⁹⁵. Quan el Consell General va deixar d'agrupar tota la universitat –segons el document a causa de la dificultat que això comportava per a prendre acords– per agrupar només un número reduït de persones –precisament per tal de poder decidir coses–, es va convertir en un òrgan operatiu, convocable i que calia distingir, també conceptualment, de l'únic Consell que de manera efectiva havia funcionat fins aleshores, el Consell Particular.

Reducció i desvirtuació del Consell General van lligats íntimament a la consolidació d'una oligarquia ciutadana en una relació de causa i efecte, fins no poder-se destriar. D'una banda la pressió política de l'oligarquia va fomentar la desvirtuació, a través de la seva reducció, del Consell General integrat per tots els membres de la universitat i, d'altra banda, aquesta mateixa reducció del Consell General va permetre una major facilitat de control i reproducció de l'oligarquia. El procés polític i social d'oligarquització, del que ja se n'havien

⁹⁵ AHCT Llibre dels Privilegis III, f. 57r; 1360, agost, 24; vid. Apèndix documental núm. 18; SARRET *Privilegis...* 224: (...) *Quod cum ipsa universitas in certis locis dicte ville congregata tam ex nostro privilegio quod ex antiqua consuetudine eiusdem habeat ut dicitur plenissimam potestatem eligendi et creandi anno quolibet in festo Santi Michelis mensis septembris Illor paciarios et certos consiliarios hec et alia in ipso privilegio dicuntur largius contineri quod festum ad ipsam electionem faciendam cosignatum asserunt eis esse plurimum inconveniens sequentibus rationibus (...).*

detectat alguns símptomes inequívocs en els mateixos privilegis reials, ara podia estendre's amb més facilitat. Les mortalitats i la reducció dels individus més aptes per a optar als càrrecs, i les dificultats tècniques per convocar i coordinar un gran nombre de gent, van propiciar una morfologia institucional beneficiosa per als grups de poder. La planta municipal i els sistemes d'elecció dels càrrecs són un clar exponent d'aquest procés de concentració de poder que va continuar durant el segle XV. Alguns reis anteriors havien intentat limitar l'oligarquització del règim municipal fixant límits, molt sovint esmenats, per a la reelecció dels càrrecs i introduint el factor atzar en algun moment de l'elecció. Al segle XV aquests límits sovint van ser abandonats, però no pas per l'acció il·legal dels prohoms de la vila, sinó a través de canals legals establerts en nous privilegis aconseguits per aquella oligarquia ciutadana.

El 1409, i a causa de la nova minva d'habitants, els consellers de Barcelona havien autoritzat a fer l'elecció de càrrecs com era costum, però prescindint de la partició de la vila en quaters i triant candidats i càrrecs sense distinció de cap demarcació: s'instaura l'elecció de càrrecs per circumscripció electoral única (*puxats fer elecció de paers e consellers de persones habitants en qual part se vulla de la dita vila no curant de quaters alguns com aquesta forma se serva en aquesta ciutat*). Aquesta excepció puntual al privilegi que ho regulava, que en essència encara era el de 21 d'agost de 1342, va ser anul·lada el 1411, amb la qual cosa l'elecció es feia de nou segons *forma e manera dels dits privilegis antichs de la dita vila e ús e pràctica d'aquells segons bé haviets a customar*, és a dir, segons *forma pràctica e ús antigues* i, entre altres motius, perquè *experiència marstressa de totes les coses clarament haia mostrat*⁹⁶.

Durant tres dies del 1460, Tàrrrega retornà imperceptiblement i fugaç a la Corona⁹⁷. A partir d'aquesta data, sembla instaurar-se la pràctica costumària d'atorgar Tàrrrega com a part del lot (Tàrrrega, Sabadell i Vilagrassa) que, en raó de dot, rebien les mullers dels reis catalans. La primera reina documentada com a senyora de Tàrrrega és la muller de Joan II, Joana, que sembla mantenir la senyoria targarina (1460-1468) en virtut de ser-ne propietària⁹⁸.

Morta la reina Joana, Tàrrrega gaudirà d'un nou *interim* de retorn a la

⁹⁶ La disposició de 1409, la coneixem a través de la seva revocació de 31 de març de 1411, ja que ambdós textos apareixen en el mateix pergami del 1411 (AHCT Bossa I, núm. 39; 1411, març, 31; vid. Apèndix documental núm. 22; SARRET *Privilegis...* 359-360).

⁹⁷ La petita recuperació de l'autonomia correspon al breu període (del 14 al 17 de febrer) que tardà la reina Joana a prendre possessió del, segons Segarra, *ius luendi* que li donà el rei (Josep Maria SEGARRA I MALLA, *Història de Tàrrrega ...*; 318).

⁹⁸ Així ho afirmava la reina quan, el 17 de juliol de 1464 i en virtut d'aquest títol de propietat, perdonà als targarins el crim de lesa majestat per rebel·lió que havien comès per haver anat en contra de la causa de la monarquia durant la Guerra Civil (AHCT. B. IV, núm. 202; AHCT. B. III, núm. 50; SARRET, *Privilegis ...*; 397).

Corona fins que, el 1470, el rei Joan II en torni a disposar en incloure-la en el dot de la seva futura jove Isabel de Castella; si bé l'estret espai de temps entre la mort d'una senyora i l'arribada de la següent serà suficient perquè el 1469 el primogènit Ferran disposi, en nom del seu pare i imposats per les circumstàncies de la Guerra Civil, canvis en els sistemes electius del municipi, ara i mentrestant, de Tàrraga.

El privilegi de Ferran II, primogènit de Joan II, amb data de 30 de març de 1469, autoritzava els paers, prohoms i Consell a fer l'elecció dels nous membres del Consell prescindint del sistema dels rodolins. La nova disposició indicava que l'elecció, per cooptació, la feia el Consell General i s'havia de fer entre els membres d'aquest Consell; quedava totalment vedat de nomenar paers i consellers *qui no sien del Consell [General] de la dita vila l'any que s'farà la dita elecció*. El Consell General, per tant, triaria directament un paer i tres consellers per cada quarter, els quals a la vegada elegirien, per mans, el nou Consell General que protagonitzaria l'any vinent la nova elecció⁹⁹. Som davant d'un sistema que fàcilment permetia una reproducció interna dels bàndols o sectors socials.

El rei Joan II, el 8 de maig de 1470, dóna, concedeix i assigna *pro camera* la vila de Tàrraga en el dot d'Isabel de Castella (aleshores muller del seu primogènit Ferran i princesa de Castella) i assenyala als targarins que l'hauran de considerar com a senyora a partir de llavors (1470-1507).

Els paers targarins, ja cansats i acostumats als continus canvis de mans de la seva vila, presenten als procuradors d'Isabel –quan aquests van a prendre possessió de la vila en nom de la seva majora– un memorial excepcionant el jurament de fidelitat que se'ls demanava a base de la inalienabilitat de Tàrraga, com a vila de reialenc, de la Corona¹⁰⁰. En el fons, els paers defensaven, per via legal, l'autonomia recentment recuperada del municipi; l'autonomia se'ls va treure, però la nova senyora va restaurar el sistema de govern antic i tradicional de la *universitas*.

Una provisió (*privilegii quod vim legis habere*), concedida per Isabel de Castella el 26 d'octubre de 1473 i a petició de la mateixa universitat de

⁹⁹ AHCT Bossa I, núm. 42; 1469, març, 30; vid. Apèndix documental núm. 23; SARRET *Privilegis...* 398-400. SEGARRA *Història...* 349, 352.

¹⁰⁰ L'excepció plantejada en el memorial presentat pels paers es fonamentava en el fet que Tàrraga era de senyoriu reial i no es podia separar de la Corona; l'acte del rei era, per tant, contra els seus privilegis i que jurarien, amb reserva, i sempre que no els derogessin els privilegis i franquícies acostumades en les altres entrades de nou senyor; el procurador d'Isabel signarà, també amb la reserva del mandatari, i després ho faran els paers (AHCT. B. II, núm. 189; AHCT. B. II, núm. 143 i 144. SARRET, *Privilegis ...*; 401-415).

Els arguments sempre esgrimits pels paers targarins per defensar la seva autonomia municipal a través d'assenyalar la seva vinculació inalienable amb la Corona provenen d'un privilegi de Pere III (AHCT. B. I, núm. 135; SARRET, *Privilegis...*; 226-227).

Tàrrega, retornava a una planta municipal i un sistema d'elecció com el que havia regit des de 1342 –amb l'afegit del Consell General reduït del 1369– fins al 1469. Prenent com a punts de referència els privilegis de Pere III i considerant que, segons el document, aquell 1473 la vila tenia una cinquena part de la capacitat demogràfica respecte del segle XIV, el privilegi, seguint les pautes dictades aleshores, únicament rebaixava el nombre de candidats i de càrrecs. Els candidats de cada quarter per a paer passaven de ser tres a només dos, i l'electe continuava sent un; els candidats a consellers passaven de ser deu a només vuit, i els escollits passen de ser cinc a quatre per quarter; i els prohoms de cada mà que integrarien el Consell General, conjuntament amb paers i consellers i escollits pel Consell particular, serien vint-i-un i no trenta com s'havia fixat el 1369 ¹⁰¹.

En definitiva, doncs, la planta municipal fixada l'any 1473 estava configurada per un Consell ordinari de quatre paers i setze consellers provinents dels quarters de la vila i escollits per mitjà de l'atzar dels rodolins, i per un Consell General integrat pels paers, consellers i vint-i-un prohoms que el Consell ordinari havia escollit proporcionalment d'entre les tres *mans*.

La pèrdua de l'autonomia municipal continuava amoïnant els targarins i fins i tot va haver d'intervenir-hi el rei, ara ja Ferran II, a través d'una sèrie de bones paraules i promeses, per tal de calmar els clams de la vila. Ferran II, el 6 de setembre de 1481, confirmava i prometia els privilegis que deien que no es podia separar Tàrrega de la Corona i que, després d'Isabel que tenia la vila per dot, Tàrrega retornaria a la Corona i no se la separaria mai més i que, a partir d'aleshores, seria un sol cos amb Barcelona perquè seria considerada carrer de Barcelona (*carreratge*) i gaudiria dels privilegis de Barcelona. Totes aquestes promeses –suposem que força atractives per als targarins perquè, de fet, significaven retornar a l'autonomia municipal amb unes condicions força més avantatjoses en incorporar de cop tot el dret privilegiat barceloní–, però, només es farien efectives amb la desaparició de l'actual senyora –a la mort de la reina, ara ja també, Isabel–; i quan això succeeixi, que Barcelona en prengui possessió i retorni als paers les potestats de reunir-se i fer valer les seves atribucions de govern ¹⁰².

Morta la reina Isabel, Ferran II el 3 de desembre de 1507 incompleix els privilegis i torna a consignar *pro camera* Tàrrega a la reina Germana; però els paers, quan es presenten els procuradors de la reina a pendre possessió de la vila, s'hi negen i hi ha força estira-i-arronsa d'uns i altres, fent-ho per força els procuradors i dissentint els paers ¹⁰³. Malgrat el dissentiment dels paers targa-

¹⁰¹ AHCT Bossa I, núm. 44; Llibre dels Privilegis II, 238v; 1473, octubre, 26; vid. Apèndix documental núm. 24; SARRET *Privilegis...* 415-417.

¹⁰² AHCT. B. II, núm. 186 i 187. SARRET, *Privilegis ...*; 419-421.

¹⁰³ AHCT. B. II, núm. 193. SARRET, *Privilegis ...*; 426-439.

rins, la reina Germana retindrà força temps la vila i àdhuc durant la seva viudetat (1507-1520), a causa de l'usdefruit vidual establert testamentàriament per Ferran II, el 22 de gener de 1516 ¹⁰⁴. Però, malgrat tot això, els targarins no devien estar pas gens conveçuts dels actes dispositius del rei Ferran sobre la vila, i el dissentiment interposat l'any 1507 fructificà el 19 de novembre de 1520 quan els Jutges de Greuges sentenciaren que Tàrrega no podia ser separada de la Corona segons els seus privilegis i, com que la reina-vídua Germana s'havia tornat a casar i, per tant, havia contravingut el llegat testamentari del difunt Ferran, Tàrrega podia considerar-se com a retornada a la Corona, mentre jurés la fidelitat deguda a l'emperador Carles I ¹⁰⁵. La lluita per l'autonomia municipal targarina havia triomfat, tard però s'havia aconseguit l'èxit.

5. CRITERIS DE DECISIÓ: MAJORIA I SANIORIA

En endavant, existint el municipi i configurat el Consell com a òrgan d'expressió de la voluntat de la comunitat, s'aniran produint una sèrie de modificacions tendents a adaptar l'estructura i el funcionament d'aquest òrgan de govern a les noves necessitats de la vida ciutadana i s'articularà la voluntat de la comunitat mitjançant sistemes basats en criteris de majoria, sigui quantitativa (*maior pars*) o bé qualitativa (*maior et sanior pars*) ¹⁰⁶. Així, doncs,

¹⁰⁴ AHCT. B. II, núm. 160. SARRET, *Privilegis ...*; 442-446.

¹⁰⁵ AHCT. B. II, núm. 161 a i 161 b. SARRET, *Privilegis ...*; 448-451.

¹⁰⁶ Sense pretensió d'exhaustivitat, alguns treballs que han tractat directament aquests temes són els següents: Antonio MARONGIU, *Il principio della partecipazione e del consenso «quod omnes tangit ab omnibus approbari debet» nel XIV secolo, «Dottrine e istituzioni politiche medievali e moderne»*, Milano, 1979, 257-279; i més específic, del mateix autor: *Il principio della partecipazione e del consenso all'Università, «Il diritto comune e la tradizione giuridica europea. Atti del convegno di studi in onore di Giuseppe Ermini»*, Perugia, 1980, 143-151; Yves CONGAR, *Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet, ara localitzable a Droit ancien et structures ecclesiales*, London, Variorum Reprints, 1982, pp. 210-259; Marta CRISTIANI, *Dall'unanimitas all'universitas. Da Alcuino a Giovanni Eriugena. Lineamenti ideologici e terminologia politica della cultura del secolo IX, «Studi Storici»*, 100-101-102, Roma, 1978; A. ESMEIN, *L'unanimité et la majorité dans les élections canoniques, «Mélanges H. Fitting»*, Montpellier, 1907; Paolo GROSSI, *Unanimitas. Alle origine del concetto di persona giuridica nel diritto canonico, «Annali Storia Diritto»*, 2, 1958; L. MOULIN, *Sanior et maior pars. Note sur l'évolution des techniques électorales dans les ordres religieux du VIe au XIIIe siècles, «Revue d'histoire du droit française et étranger»*, 1958, pp. 368-397 i 491-529; MICHAUD-QUANTIN, *Universitas. Expressions du mouvement communautaire dans le Moyen-Age latin*, pp. 271-284; més recentment, i en el marc de les Corts catalanes, s'hi ha referit Josep Maria GAY ESCODA, *La creació del dret a Corts i el control institucional de*

la dinàmica dels primers *consells* municipals del segle XIII pretén resoldre la contradicció que va aparèixer quan es va intentar articular una sola voluntat en una societat en la qual els interessos dels seus membres no eren sempre els mateixos, i la necessitat quotidiana i evident de prendre decisions que pertocaven a tota la comunitat en el si d'aquests òrgans de govern.

Si els habitants de Tàrraga s'havien organitzat a partir d'un determinat moment en forma d'universitat, calia arbitrar un sistema que permetés d'expressar la voluntat de la universitat, diferent a la de cadascun dels seus membres. Aquest sistema s'ha articular per mitjà del Consell i s'ha manifestat institucionalment de diferents maneres; però, en darrera instància, totes i cadascuna d'aquestes formes necessiten de resoldre, abans de res, un aspecte fonamental: definir el criteri a partir del qual la universitat prendrà tota mena de decisions (elecció de càrrecs, aprovació de despeses, etc...).

A més de la possibilitat –si més no teòrica– de decidir mitjançant la unanimitat ¹⁰⁷, es van desenvolupar dos grans criteris a causa, precisament, de la dificultat tant de congregar tota la universitat o la seva major part com també de de dur a la pràctica els acords per unanimitat de tots els membres; aquests criteris van ser, a saber: el majoritari i el sanioritari. En el fons, la diferència entre tots dos criteris resideix en el fet que el primer d'aquests avalua el nombre o la quantitat de voluntats individuals i el segon, en canvi, considera la qualitat dels vots.

A Tàrraga hem documentat referències dels dos criteris. El 1302 els paers prenen uns acords amb el consentiment de la major part dels habitants; el juliol de 1313, el Consell General o la seva major part escollien els prohoms taxadors; el 1342, per modificar les actes del Consell cal l'acord de la major part dels consellers; el 1356, el Consell General l'integrava tota la universitat o la

---

la seva observància, «Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història institucional. 28, 29 i 30 d'abril de 1988», Barcelona, 1990, pp. 90-91, n. 30.

¹⁰⁷ Recordem que el 1396, quan ja funcionava un Consell General totalment restringit i desvirtuat, els mateixos consellers de Barcelona continuen puntualitzant que els acords d'aquell Consell General restringit tenia tant de valor com si ho hagués decidit, no la major part de la universitat, sinó tota la universitat, amb la qual cosa sembla que, al final de segle XIV, continua viva la concepció d'aquell aparentment doble ideal: la congregació de tota la universitat o la seva major part i la unanimitat de tots els membres d'una comunitat. Els documents reflecteixen la utilització d'una ficció jurídica bàsica: partint del fet que només són vàlids els acords presos per tota la universitat, es tracta de simular que acords presos per només la majoria equivalen als que prendria tota la universitat sencera (*les quals XXX persones eletes fan ensemps ab los dits IIII paers e XX consellers General Consell e tot açò que aquells fan obté aytanta eficàcia e valor com si per tots els habitants o veïns de la dita vila era feta e ordonat segons que en los dits privilegi e provisió largament és contengut*; AHCT Bossa I, núm. 45; 1396, febrer, 11; vid. Apèndix documental núm. 21; SARRET *Privilegis...* 354-356; vid. nota *supra* núm. 49 i 64).

major part; l'abril de 1369 s'anuncia que se celebra una reunió del Consell General congregada la major part de la universitat; i l'octubre del 1369 tenim referència tant de la major i més sana part del Consell General com de la major part del Consell particular.

Aquestes referències són relativament desiguals i plantegen diferents problemes.

a/ Per començar, les notícies a la *major part* no sempre expressen amb claredat si es refereixen a l'assistència necessària per formar *quorum* o bé si, sense tenir en compte aquest factor, es refereixen al nombre de vots prenent com a referent tots els membres de la universitat. Per tant, el problema del *quorum* és previ. Mentre que alguns documents són ambigus en aquest punt ¹⁰⁸, d'altres semblen referir-se a la necessitat de congregar, com a mínim, la major part de la universitat per tal de donar validesa als acords ¹⁰⁹. El *quorum*, en aquest sentit, el formarien la *major part* dels membres de ple dret de l'assemblea (tant quan es refereix al Consell General com quan es refereix als habitants

¹⁰⁸ AHCT Llibre dels Privilegis II, f. 54r-55r. 1313, juliol, 21; vid. Apèndix documental núm. 8; SARRET *Privilegis...* pp. 50-51: (...) *duximus providendum ac etiam ordinandum quod in dicto loco per concilium generale ipsius loci seu maiorem partem ipsius elegantur duodecim probi homines (...)*, vid. nota *supra* 31 i 55.

¹⁰⁹ AHCT Llibre dels Privilegis II, 129r-130v, 1302, abril, 8; vid. Apèndix documental núm. 7; SARRET *Privilegis...* 40: *Cum ab ordinationem que extiterat facta apud Tarregam per paciarios eiusdem loci consensu maioris partis hominum ipsius loci interveniente de non tenendo bestiare minutum in ipsa villa nec eius termino*, vid. nota *supra* 28, 29 i 54; AHCT Llibre dels Privilegis III, f. 54r, B I núm. 38, 1342, agost, 21; vid. Apèndix Documental núm. 13; SARRET *Privilegis ...* 154-156: *quod aliud super eo seorsum mutari non possit per dictos paciarios nisi id quod voluntate dictorum consiliariorum seu maioris partis eorum fuerit inmutatum*, vid. nota *supra* 39; AHCT Llibre dels Privilegis III, 13v; 1356, setembre, 12; vid. Apèndix documental núm. 16; SARRET *Privilegis...* 200: (...) *faciatis si tamen intervenerit iusta causa donandi vel remitendi habeat fieri cum consilio et assensu totius universitatis vel maioris partis eiusdem in consilio generali congregate (...)*, vid. nota *supra* 56; AHCT Llibre dels Privilegis III, 80r; 1369, abril, 27 (trasllat de 1369, juny, 11); vid. Apèndix documental núm. 19; SARRET *Privilegis...* 261-262): (...) *habitadors de la damunt dita vila de Tarregua la maior partida ajustats en la esglesia mayor de la vila de Tarrega a manament del dit baile feyt ab veu de crida (...)*, vid. nota *supra* 58. Referències molt més explícites en aquest mateix sentit –per bé que el criteri electiu siguin les mans i no els quarters– les trobem a Lleida amb el privilegi de Pere III de 27 de març de 1386 que regulava la presència necessària de paers i consellers perquè els acords del Consell particular, del Consell General i de les comissions de bans fossin vàlids. En aquest sentit era precisa no tan sols l'assistència global de com a mínim 30 prohoms en el Consell General, sinó que a més havia d'observar-se *quorum* intern a cada mà, de manera que havien de ser presents un mínim de 9 prohoms de la mà major, 9 de la mitjana, 9 de la menor i 3 dels oficis; per al Consell particular el *quorum* era de 15 dels 22 membres, 5 com a mínim de cadascuna de les tres mans; i per la comissió dels bans havien de ser 5 dels 8 consellers com a mínim (GRAS *Història de la Paeria...* Làmina 6, pp. 194-203, esp. pp. 201-202)

de la vila, o a tota la universitat), que en aquest cas eren tots els habitants de la vila (ja hem parlat anteriorment dels *drets polítics* de dones i menors). En conseqüència, s'aborda la necessitat de congregar tota la universitat o, si no és possible, la major part, però no s'assenyala amb quin criteri actuarà aquesta major part congregada ¹¹⁰.

D'altra banda algunes notícies continuen evidenciant una ficció jurídica necessària per validar els acords de l'assemblea. Els acords els han de prendre *totius universitatis vel maioris partis eiusdem in consilio generale congregate* (1356), tots els habitants, o tots els consellers (1342); fórmula que, com déiem, presuposa un *quorum* de dos terços dels membres de la universitat i la presa de decisions per majoria simple dels assistents. En qualsevol cas, davant de la dificultat no ja d'assentir unànimement, sinó fins i tot de congregar tota la universitat, el problema es va resoldre jurídicament considerant que les resolucions que prenia la major part de la universitat congregada era *com si* les hagués pres tota la universitat. Aquesta ficció es va portar a l'extrem el 1396 quan les decisions que prenia un Consell General totalment restringit (37 persones) també tenien el mateix valor i la mateixa validesa que si les haguessin pres tots los *habitadors o vehins de la dita vila*. En definitiva, doncs, al llarg del segle XIV es consagra el recurs al principi majoritari, tant en la constitució del *quorum* com també com a criteri de decisió.

b/ Si bé fins ara hem vist emprar el criteri majoritari en els sistemes de decisió política, l'octubre del 1369, per primer cop en la documentació de Tàrrrega, tenim constància de l'ús (potser implantació) del sistema sanioritari.

El privilegi d'octubre del 1369, donat per Pere III, establí el canvi substancial en l'òrgan del Consell General (se'l restringia, com hem pogut estudiar més amunt); però, a més a més, s'articulava el seu funcionament basat

¹¹⁰ En aquest cas, la doctrina del dret comú sembla que no dubtava en considerar que el *quorum* s'aconseguia congregant com a mínim dues terceres parts de tots els membres de ple dret, mentre que les decisions es prenen per majoria simple de la meitat més un dels assistents legalment constituïts (D. 3, 4, 3; vid. MICHAUD-QUANTIN *Universitas...* pp. 273-274, n. 10-15). La documentació emprada a Tàrrrega tampoc no resol el mitjà tècnic per aconseguir aquesta majoria de vots: si pel sistema de més veus, si per indicacions corporals (moure's, alçar el braç, etc) o bé per mitjà d'escrutini. També aquests problemes es van resoldre a Lleida de manera clara i concisa pel privilegi del 1386. Ultra la necessitat d'un *quorum*, la inexistència del qual feia que es declarassin nuls *ipso iure* els acords presos, calia a més que hi hagués l'opinió favorable de més de la meitat dels 50 i 22 membres integrants del Consell General i Consell particular respectivament: (...) *Pero que en los dits consells generals, posat que no hi sien los dits cinquanta consellers, les veus de mes de la meytat de cinquanta haien a esser concordades en tot ço que ordenaran. E en los consells particulars les veus de mes de la meytat dels vint e dos consellers (...)* (GRAS *Història de la Paeria...* Làmina 6, pp. 194-203, esp. 202). Com a il·lustració d'això, vid. notes *supra* 2 i 3.

en un sistema de doble criteri de decisió política: quan les decisions s'havien de prendre en els col·lectius reduïts, és a dir, en el Consell particular (paers i consellers) i en el si dels trenta prohoms escollits per formar part del Consell General, s'actuava mitjançant el criteri majoritari ¹¹¹; en canvi, quan es trobava reunit tot el Consell General en ple, el criteri de decisió que calia adoptar era el sanioritari ¹¹².

Identificar quin era el vot de qualitat d'entre tots els membres presents en el Consell General, sembla difícil a causa del silenci de la documentació mateixa; però seria versemblant poder-lo atribuir als paers perquè, d'una banda, des de la seva aparició sempre havien figurat com el nucli del Consell i, d'altra banda, eren l'únic òrgan amb capacitat de decisió escollit directament per tota la universitat, als consellers només se'ls documenta un paper secundari respecte dels paers i els trenta prohoms eren escollits pel Consell particular.

La coincidència en el mateix privilegi d'octubre de 1369 de dues modificacions d'una importància cabdal per a l'esdevenidor del Consell General (d'una banda, la restricció del Consell General d'estar format per tota la universitat a estar-ho només pel Consell particular i una representació popular mediatitzada per aquest mateix Consell particular i, d'una altra, la incorporació del criteri sanioritari en l'òrbita de les decisions polítiques) requereixen una explicació especial: Pere III va reconèixer i va potenciar el Consell General com a fre per a deturar la corrupció dels membres del Consell particular, però la solució va fracassar per la dificultat intrínseca de manca d'operativitat que comportava congregat tota la universitat. El mateix monarca va cercar una solució d'equilibri: restringir el Consell General, però al mateix temps va mantenir-ne una representació que controlés el Consell Particular. Però aquesta mesura, en un

¹¹¹ AHCT Llibre dels Privilegis III, 116r; 1369, octubre, 6; vid. Apèndix documental núm. 20; SARRET *Privilegis...* 270-271.: (...) *volumus etiam quod huic ad dictum festum paciarii et consiliarii qui nunch sunt si casus occurrerit expostem generale consilium celebrari loco ipsius generalis consilii evocent triginta personas ex dictis condicionibus que vel ipsarum maior pars simul cum dictis paciariis et consiliariis vel maiori parte ipsorum expediant is quod per generale consilium expediendum exsisteret et eandem firmitatem obtineat quam obtineret si in generali consilio firmum esset (...)*, vid. notes supra 59, 60, 61, 62 i 63.

¹¹² AHCT Llibre dels Privilegis III, 116r; 1369, octubre, 6; vid. Apèndix documental núm. 21; SARRET *Privilegis...* 270-271.: (...) *Et dicte quinquaginte quatuor persone vel ipsarum maior et (est) sanior pars ex quo omnes fuerint evocati possint tractare et ordinare facere et expedire ea omnia et singula que antea in generali consilio fiebant ac erant fieri assueta illaque < > et tantam efficaciam et roboris firmitatem habeant et habere disponimus qualem et quantam haberent si in generali consilio < > facta hec itaque fieri et servari (...)*, vid. notes supra 59, 60, 61, 62, 63 i 72.

context de creixent oligarquitzaçió i pressió fiscal, va implicar, en el fons, una *domesticació* del Consell General en mans dels *majors*.

6. CONCLUSIONS: DE QUOD OMNES TANGIT A PERINDE AC

La documentació de Tàrrrega ens ha permès de veure com tota comunitat esdevinguda *universitas* necessita d'expressar una voluntat unitària. Però voluntat i declaració de voluntat no són la mateixa cosa.

La voluntat de la universitat només podia ser una de sola, precisament perquè aquesta és la seva essència: quan s'aconsegueix de reduir una multitud de voluntats individuals a una de sola diferent de la dels membres del conjunt; en canvi, la declaració que expressa aquesta voluntat l'hem vista manifestar-se per mitjà de canals diferents l'existència i configuració jurídica dels quals només es poden entendre històricament.

Partint, doncs, de la distinció entre universitat com a persona jurídica i la declaració de la seva voluntat, caldrà enumerar i explicar les formes de manifestació de la voluntat.

a/ El Consell particular serà la principal via d'expressió de la voluntat de la universitat; però –com es veurà– hi haurà manifestacions d'aquesta voluntat que escaparan al Consell. Aquest Consell el documentem a partir de 1242 i, amb canvis i modificacions en la seva composició i organització, perdurarà, com a mínim, fins al final del nostre període.

b/ La congregació de tots els membres de la universitat era, abans del 1302, el canal natural d'expressió. Aquesta reunió multitudinària només l'hem poguda documentar just en el moment que es transformava en Consell General sense conèixer des de quan es reunia.

c/ L'assemblea de tots els habitants de la vila va cristal·litzar en Consell General, com a mínim, a partir del 1302 i es manté aplegant tothom fins al 1369.

d/ Finalment, del 1369 en endavant es configura un Consell General restringit i integrat per un nombre limitat de persones representants d'aquell Consell General de tots els habitants.

Com hem dit, el Consell va esdevenir la columna vertebral en l'expressió de la voluntat del municipi; la consolidació del Consell s'explica com a resposta a la necessitat de resoldre de manera eficaç i operativa problemes concrets. Eficàcia (capacitat de resoldre problemes) i operativitat (capacitat de manobrar per resoldre'ls) que no es podien aconseguir en el marc d'una assemblea multitudinària. Per tant, l'existència del Consell responia a dos interessos diferents i convergents: el dels habitants del municipi que obtenien un medi on poder coordinar la resolució de necessitats comunes i el del rei que, considerant

el municipi com a únic interlocutor vàlid, aconseguia més fàcilment i ràpida recursos financers. En aquest sentit, l'organització d'aquesta administració financera va ser el veritable eix vertebrador del Consell. El monarca ja no necessitaria que el seu batlle cobrés les rendes reials entre tots i cadascun dels seus sotmesos de manera individual i particular, sinó que a partir d'ara, reclamant quantitats més elevades de diners a les universitats –i no als seus membres–, els obtenia molt més fàcilment; el rei assignaria la quantitat concreta que havia de pagar cada municipi i es desentenia del procediment concret que ja estava en mans dels municipis. Des de l'òptica reial el subjecte fiscal ja no és l'individu, vassall i habitant de la vila o ciutat, sinó el municipi en tant que persona jurídica. Però les atribucions fiscals d'aquests municipis van més enllà de fer d'enllaç entre individus i rei. La universitat, per mitjà del seu Consell, serà capaç d'obtenir i d'administrar uns recursos financers propis i que són patrimoni de la universitat i diferenciables dels de cadascun dels seus membres. Aquests canvis en l'administració financera no van afectar només el municipi sinó també el monarca, que aconseguia de racionalitzar la gestió de la seva administració financera.

Tal com hem vist, la realitat social reclamava l'existència del Consell, però aquest Consell coexistia amb una tradició jurídica encarnada en la congregació de tota la universitat en Consell General. La necessitat d'evitar dues declaracions de voluntat diferents –totes dues igualment legítimes, però– va obligar que aquests dos consells (el particular i el General) s'articulessin tant a partir de determinats principis jurídics com també responent a interessos polítics.

La solució política a la dualitat va consistir en sotmetre el Consell General al particular mitjançant una reducció dels membres que l'integraven i atorgant la responsabilitat de l'elecció d'aquests membres al Consell Particular. Desapareguda la intervenció plena de tota la comunitat en el Consell General, la participació dels diferents grups socials quedava jurídicament garantida en fixar-se la intervenció d'un determinat nombre de persones de cada mà en el nou Consell General. La conseqüència d'aquests canvis va significar –*de facto* que no *de iure*– la desvirtuació definitiva del Consell General, ja que formalment aquest Consell continuava reunint-se i decidint, però políticament estava desactivat. En aquest context de transformacions institucionals, el protagonisme polític del batlle és inversament proporcional a la consolidació del Consell: l'enfortiment del Consell va significar l'allunyament del batlle d'una relativa intervenció en el govern de la vila vers la seva circumscripció al control de la legalitat.

Jurídicament, en el fons, som davant del desenvolupament pràctic del principi *Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari* (CJ 5, 59, 5) que, provinent del dret comú i encara que mai no aparegui en la documentació targarina, va mediatitzar la configuració de la vila de Tàrraga en *universitas* al

final del segle XIII. Aquest principi, fins a la segona meitat del segle XIV, va actuar a la base de la *universitas* targarina per tal com eren tots i cadascun dels membres de la comunitat aquells qui, seguint mecanismes canviants, escollien conjuntament els seus òrgans de govern. La reducció de membres del Consell General representà el trencament *de facto* amb aquest principi, però no *de iure*, ja que la reunió del Consell General reduït i mediatitzat pel Consell particular es justificava considerant que els seus acords tenien tanta validesa com si els hagués presos tota la universitat (*tot açò que aquells [el Consell general reduït] fan obté aytanta eficàcia e valor com si per tots els habitants o vebins de la dita vila era feta e ordonat*); d'altra banda, els paers, com a nucli del Consell particular, es consideraven doblement legitimats perquè havien estat escollits per tota la universitat (ja fos congregada en mans o en quarters) amb la qual cosa la ficció jurídica del *perinde ac* absorbia, sense vulnerar-lo, el *quod omnes tangit*.

El més important és adonar-se que a partir de cert moment la universitat sencera ja no decidia res, sinó que els acords –i entre ells el més important era l'elecció dels magistrats municipals– només els prenia el Consell. La legitimació d'aquesta transformació no era altra que l'exercici de la *summa potestas* del monarca o dels senyors jurisdiccionals de la vila; en ells, requeia en tot cas justificar la seva actuació amb els principis que consideressin convenients. Per tant, malgrat tot aquest desenvolupament institucional, es mantenia el record i hom s'emparava en la legitimació que atorgava la participació de tota la universitat.

MAX TURULL RUBINAT
JAUME RIBALTA HARO
*Departament d'Història del Dret i Dret Romà
Universitat de Barcelona*

APÈNDIX DOCUMENTAL ¹

1

1245, agost, 6. Tàrrega
Jaume I

Jaume sentència que els homes de Vilagrassa han de contribuir en questies i servituds a Tàrrega pels béns que tenen a Tàrrega.

AHCT. LP I, fol. 36r-36v.
SARRET 15-16

Sentència que los de Vilagrassa han de contribuir a la quistia y servituts de Tàrrega per rahó de les terres tenen en lo terme de Tàrrega.

<N>overint " universsi quod lis erat inter homines de Tarrega, ex una parte, et homines de Villagrassa, ex altera, super termino de Tarrega. Dicebant namque homines de Tarrega quod quicquid tenebant vel possidebant vel in futurum tenerent vel possiderent homines de Villagrassa in termino de Tarrega racione empconis vel donacionis vel ultime voluntatis vel exovarii vel quacumque alia racione redimerent in comuni Tarrage tam pro questia quam pro exercitu quam per quacumque alia causa pro qua ipsi homines de Tarrega facerent generale comune in Tarrega. Homines vero de Villagrassa e contrario asserebant quod ipsi faciebant comune suum in Villagrassa et sic non debebant facere aliud comune in Tarrega, quia non

1. Presentem a continuació un apèndix de documentació inèdita conservada a l'AHCT. Malgrat trobar-se referències d'aquesta documentació en l'obra de Lluís SARRET I PONS, *Privilegis de Tàrrega*; Tàrrega, 1930 (reedició anastàtica: Tàrrega, 1982), considerem necessària la seva publicació com a apèndix documental perquè la seva obra, tot i sent per la seva època una eina de recerca prou correcta i encara que l'autor pretenia fer un treball de divulgació, només recull registres en català més o menys llargues dels privilegis i, en cap moment, el document complet en versió original (Gener GONZALVO I BOU, *Mossèn Lluís Sarret i Pons (1880-1936) i la seva obra a Tàrrega com a arxiver i historiador*, «Urtx. Revista Cultural de l'Urgell», núm. 1, Tàrrega, 1989, pp. 127-141, esp. p. 134). De cada document indiquem, sempre que es conserva, el pergami original i la seva còpia en el Llibre de Privilegis corresponent; indiquem els regnats segons la dinastia catalana. Esmentem les referències que hem pogut constatar directament. Les abreviatures utilitzades són les següents: ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó, AHCT = Arxiu Històric Comarcal de Tàrrega, LC = Llibre de Consells, LP = Llibre de Privilegis (la xifra romana indica el volum corresponent), B = Bossa (la xifra romana indica el número de bossa i l'àràbiga el número de pergami), Reg. Can. = Registre de Cancilleria, i SARRET = Lluís SARRET I PONS, *Privilegis de Tàrrega*; Tàrrega, 1930 (reedició anastàtica: Tàrrega, 1982) i indiquem solament la pàgina.

debebant facere duas questias vel duos exercitus vel alia ductitia servicia racione comunitatis. Ad^b hoc replicabant homines de Tarrega dicentes quod, si faciebant comune suum in Villagrassa, faciebant racione domorum et ortorum et aliarum possessionum quas habebant et possidebant in termino de Villagrassa, quem terminum dominus Rex Alphonsus bone memorie eisdem concesserat racione franquitarum, quas idem dominus Rex Alphonsus per totam suam terram eisdem dederat cum sua carta et racione pacciarum quas ipsi homines de Villagrassa habent et ex suis negacionibus cotidie adquirunt. Et ideo, non obstante racione predicta, homines de Villagrassa debebant de hoc quod est in termino Tarrage servire in Tarrega. Nos igitur Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, auditis et intellectis racionibus utriusque partis, sentenciando diffinimus quod homines de Villagrassa solvant comune in Tarrega de omnibus hiis hereditatibus quas tenent et possident vel in futurum tenebunt vel possidebunt in termino de Tarrega, tam racione questie quam exercitus quam cuiuscumque alie cause ad generale comune Tarrage pertinentis.

Datum apud Tarregam, VIII idus augusti, anno Domini M^o CC^o XL° quinto.

Huius rei testes sunt Raimundus, vicecomes Cardone, Petrus de Montecateno, Gaucerandus de Pinos, Raimundus de Cervaria, Raimundus Guillelmi de Odena. Scripta mandato domini regis loco, die et anno prefixis.

a. Sentència entre Tàrrega i Vilagrassa *escrit al marge dret*; b. *A al ms*; c. *hominum al ms*.

2

1257, novembre, 18. Barcelona
Jaume I

Jaume I sentència que els homes de Vilagrassa no paguin en questies i d'altres exaccions reials juntament amb els homes de Tàrrega.

AHCT LP III, f. 62v, 1257.

SARRET 18-19

Noverint universi quod, cum inter homines de Tarrega, ex una parte, et homines de Villagrassa, ex altera, super solucionibus et contribucionibus questiarum, cenarum, exercituum et cavalcaturum, redempcionum, donorum, serviciorum et quarumlibet aliarum exaccionum et collectarum frequenter densusio et contentio verteretur pro eo quod habent hereditates et terminos suos mixtos, idcirco nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, volentes eorum indemnitati et comodo providere, per nos et nostros sic super premissis de consensu parcium duximus perpetuo statuendum quod homines Villegrase, presentes vel futuri nunquam per se tantum donent vel faciant nobis vel nostris questiam, cenam, exercitum, cavalcaturam nec illorum redempcionem nec aliquam exaccionem vel collectam regalem, quocumque nomine censeantur, set in questiis, cenis, exercitibus et cavalcaturis ac eorum redemp-

cionibus, donis, serviciis et quibuslibet aliis exactionibus vel collectis regalibus, quas nos vel nostri exigemus et habebimus ab hominibus Tarrege vel aliqua alia persona pro nobis posita, et mittant iamdicti homines Villagrasse et teneantur ponere et mittere ac contribuere cum predictis hominibus Tarrege simul secundum valorem bonorum suorum, tam mobilium quam immobilium, per solidum et per libram ^a, et faciant cum eis simul exercitum et cavalcatam, et talis decetero in premissis omnibus et singulis sit firma et perpetua unitas inter ipsos, firmiter ac perpetuo ^b statuentes quod predicti homines Tarrege et Villegrasse omnes et singuli solvant et faciant predictam omnia et singula per solidum et per libram. Et ad huiusmodi tallias faciendas et colligendas ^c sint ^d semper aliqui homines Villegrasse cum hominibus qui ponentur ex parte hominum Tarrege, ut per eos ut neque partes predicta melius et rectius ordinentur et ffiant.

Datum Barchinone XIII° kalendas decembris, anno Domini M^o CC^o L septimo.

Signum Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani.

Testes sunt Eymericus de Ffesibus, Guyllelmus de Monte Cluso ^e, Berengarius de Cardona, Eymericus Petri d'Areneso, Guillelmus de Cervilione.

Signum Michaelis d'Alcoario, qui mandato domini regis pro domino Ferrer Ardrea, episcopo Valentie, cancellario suo, hoc scribi fecit loco, die et anno prefixis.

a. liberam *al ms.*; b. unitas inter ipsos firmiter ac perpetuo interliniat.; c. segueix fuit ratllat.; d. sint escrit *al marge del ms.*; e. Cluso interliniat.

3

1274, març, 15. Barcelona
Jaume I

Jaume I concedeix l'escrivania i la carnisseria als proboms i a la universitat de Tàrrega.

AHCT LP I, fol. 36v-37r.

SARRET 28-29

Concessió de la Escrivania y Carniceria.

<N>overint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, per nos et nostros damus et concedimus vobis probis hominibus et toti universitati Tarrage, presentibus scilicet et futuris, imperpetuum totam scribaniam et totam carniceriam ville de Tarrega, sicut ipsas scribaniam et carniceriam melius habeatis et possidebatis, antequam nos donacionem vel donaciones alicui seu aliquibus fecissemus de ipsis, ita videlicet quod pro censu dictarum scribanie et carnicerie donetis semper decetero nobis et nostris trescentos solidos Barchinone monete ternalis quolibet anno in festo Domini Nativitatis. Et sic volumus quod habeatis, teneatis et possideatis

decetero dictam scribaniam et dictam carniceriam cum omnibus iuribus earumdem sine aliquo impedimento nostro et nostrorum seu alterius cuiuslibet persone, dantes vobis licenciam et plenum posse ponendi decetero scriptores, quoscumque volueritis, utiles et necessarios in scribania predicta, et removendi inde insufficientes, et ponendi similiter in dicta carniceria pensum ad ponderandum carnes que ibidem vendentur, prout in Terrachona vel Monte Albo est fieri consuetum, vel prout vobis iuste videbitur expedire. Concedimus insuper vobis quod quandocumque intus villam de Tarrega vel extra in termino eiusdem dabitis nobis et nostris dictos trescentos solidos censuales in certis censualibus et competentibus per vos emptis, que non se teneant pro vobis ad cognitionem videlicet illius baiuli nostri Tarrage, qui pro tempore fuerit, quod vos ex tunc habeatis dictas scribaniam et carniceriam franchas et liberas ab omni censu, sicut melius et utilius dici vel intelligi potest; ad vestrum bonum et sincerum intellectum, non obstantibus aliquibus donacionibus vel concessionibus a nobis inde factis scriptoribus et carnificibus Tarrage seu aliquibus aliis personis cum cartis vel sine cartis. Mandantes vicario, baiulo, curie et universis aliis officialibus nostris Tarrage, presentibus videlicet et futuris, quantenus predicta firma habeant et observent, et faciant ab omnibus inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliquo modo vel aliqua racione.

Datum Barchinone, idus marcii, anno Domini M° CC° LXX° tercio.

Signum + Iacobi, Dei gracia regis Aragonum, Maioricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani.

Testes sunt Berengarius de Cardona, Guillelmus de Cervilione, Guillelmus de Curia, Garsias de Castro Acialo, Albertus de Mediona.

Signum Michaelis Violeta, qui mandato domini regis hec scribi fecit loco, die et anno prefixis.

4

1289, juliol, 30. Lleida
Alfons II

Alfons II mana al batlle i als paers de Tàrrega que ningú no sigui exclòs de contribuir en les despeses produïdes a la frontera de l'Empordà.

AHCT, LP III, 2v.
SARRET 32.

Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie ac comes Barchinone, fidelibus suis baiulo et paciariis Tarrege, salutem et gratiam.

Cum aliquae vidue, orfani pupili et quidam alii, tam franchi quam laici quam etiam clerici, habentes ibi bona patrimonialia et de realencho, asserant se non debere contribuere in expensis que fiunt in clientibus quos tenetis in frontaria Empurdani contra gentes extraneas, et intentionis nostre sit quod de predictis in hoc casu nullus debeat excusari nec apellacio aliqua admitti, mandamus et dicimus vobis quatenus

dictas viduas, orfanos pupillos et alios, tam franchos quam laicos quam clericos, habentes bona patrimonialia et de realencho, conpellatis ad contribuendum partem suam in expensis predictis, non admissa aliqua apellatione.

Datum Ilerde, III° kalendas augusti, anno Domini M^o CC^o LXXX° nono.

Et quia sigilla maiora non habebamus nobiscum, presentes sigillo nostro secreto iusimus sigillari.

5

1291, març, 24. Barcelona
Jaume II

Jaume II recorda al veguer, batlle i cúria de Tàrrega la necessitat que defensin els drets dels homes de Tàrrega sobre les aigües, cèquies, pexeres i peixos del terme.

ACA, Reg. Can. núm. 91, f. 124v.

Jacobus ^a et cetera ffidelibus suis vicario baiulo et curiis Tarrege, salutem et gratiam.

Ex parte hominum Tarrege extitit propositum coram nobis quod, cum ipsi sint, ut asserunt, in possessionem quamdam aquarum, cequiarum, pexeriarum, piscorum, terminorum et quorumlibet aliorum quae sunt in termino Tarrege, de quibus usi sunt in tempore illustrissimi domini regis Iacobus, bone memorie avi nostri citatur quidam perturbant, gravant seu molestant eosdem super predictis indebite et iniuste. Quare mandamus et dicimus vobis quot, si est ita, manuteneatis et deffendatis in iure homines predictos super possessionem quod de predictis vobis constiterit ipsos esse, et super ea non permitatis gravari, molestari seu indebite perturbari ipsis, cum facientibus querelantibus super premissis iusticie compellamus.

Datum Barchinone, nono kalendas aprilis, anno domini millesimo CC nonagesimo primo.

a. *Per hominibus Tarrege escrit al marge.*

6

1294, gener, 2. Barcelona
Jaume II

Jaume II ordena al batlle i als paers de Tàrrega que corregeixin els abusos dels majors a l'hora de valorar llurs béns per pagar els tributs.

ACA, Reg. Can. núm. 97, fol. 190r.

SARRET 35-36

Fidelibus suis baiulo et paciariis Tarrege, presentibus et futuris, salutem et gratiam.

Ex parte universitatis hominum Tarrege propositum extitit coram nobis quod aliqui homines de maioribus ville Tarrege per se et separatim talliant, taxant et dividunt tallias, questias, cenas et alias exactiones regales pro libito voluntatis, se ipsos et alios quos volunt alleviando, remanentes plus debito honerando. Quare fuit humiliter supplicatum ut eisdem per nos super predictis pervideretur de remedio oportuno. Verum cum ad regalem pertineat magestatem curare ne potentiores humiliores iniuriis efficiant neque dampnis, volentes huic morbo congruam adhibere medelam, dicimus et mandamus vobis quod faciatis eligi novem probos homines ipsius ville: tres videlicet de manu maiori, tres de manu media et totidem de minori, qui prestito corporaliter iuramento quod bene et legaliter se gerant et habeant in predictis recipiant iuramenta a quolibet ipsius universitatis quod tam in sedentibus quam immobilibus seu se moventibus habeat et, receptis ab omnibus iuramentis, iuxta dicta cuiuslibet et eorum consciencias ipsi novem dividant et taxent quid in predictis quilibet contribuere teneatur secundum pro eis visum fuerit faciendum et cum predicta in maioribus et melioribus locis Cathalonie ita fieri fuerit observatum.

Datum Barchinone, IIII nonas ianuari. Jacme de Biayna.

7

1302, abril, 8. Lleida
Jaume II

Jaume II recorda al batlle que cal fer observar una ordinació feta pels paers de Tàrrega de no permetre que es tingui bestiar menut dins la vila i el seu terme.

AHCT LP II, 129r-130v.

SARRET 40.

Quod bestiare minutum non teneatur in termino de Tarrega.

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, fidei suo baiulo Tarrege vel eius locumtenenti, salutem et gratiam.

Cum ab ordinacione que extiterat facta apud Tarregam per paciarios eiusdem loci, consensu maioris partis hominum ipsius loci interveniente, de non tenendo bestiare minutum in ipsa villa nec eius termino, et per Thomam d'en Vals et per Raymundum de Segarra nomine ipsorum et quorumdam aliorum carnificum dicte ville ab ipsa ordinacione fuisset appellatum, ut asseruntur, non tamen de ipsa appellacione fecerunt fidem coram Raymundo de Toyllano, iudice curie nostre, cui nos ipsum negocium comisimus terminandum, immo coram ipso Raymundo de Toyllano predictus Thomas d'en Vals verbotenus et Raymundus de Segarra cum instrumento publico, qui dictum negocium prosequabantur, renunciaverunt dicte appellacioni et noluerunt eam prosequi, et ita extiterit nobis supplicatum ex parte

dicte universitatis quod nos dictam ordinacionem faceremur observari, ex quo legitimus contradictor non existit, nos, ipsorum supplicacione admissa, vobis mandamus quatenus dictam ordinacionem faciatis observari, ex quo legitimus contradictor per appellacionem vel alias non appareat.

Datum Ilerde, VI° idus aprilis, anno Domini millesimo CCC^o secundo.

a. *segueix i ratllat.*

8

1313, juliol, 21. Horta
Jaume II

Jaume II informa al batlle de Tàrrega de la seva autorització sobre l'elecció de dotze persones per efectuar talles, questies, cenes i d'altres exaccions reials i veïnals.

AHCT LP II, 54r-55r.

SARRET 50-51

Quod super questiis et tallis eligerentur XII probi homines videlicet quatuor de maioribus, quatuor de mediocribus, quatuor de minoribus.

Iacobus, Dei gratia Rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, ffideli suo baiulo Tarrege, presenti vel qui pro tempore fuerit, salutem et gratiam.

Pro parte hominum popularium et mediocrum ville Tarrege fuit coram nobis gravi conquestione monstratum quod, licet nos ad instanciam et supplicacionem universitatis dicte ville olim mandavissemus et ordinavissemus quod eligerentur certe persone tam de minoribus mediocribus quam maioribus dicte ville, que dividerent et tatxarent tallias, questias, cenas et comunia et alias exacciones regales et vicinales, quas imponi seu fieri contingeret in dicta villa bene et legaliter per solidum atque libram, atamen, ut intelleximus, aliqui paciarii et quidam alii de maioribus dicti loci, mandatis nostris predictis minime obtemperando, tallias, questias, cenas et alias exacciones regales et vicinales tatxant et dividunt pro libito voluntatis, seipsos et alios quos volunt alleviando, reliquos plus debito honerando in dictorum hominum popularium et mediocrum grave preiudicium et iacturam. Quare volentes nostrorum subditorum indemnitatesa more solito precavere, super predictis sic duximus providendum ac etiam ordinandum: quod in dicto loco per concilium generale ipsius loci seu maiorem partem ipsius eliganturb duodecim probi homines, videlicet de manu maiorum quatuor et de manu media alii quatuor et totidem de minori, qui, prestito corporaliter iuramento quod bene et legaliter se gerant et habeant in predictis extimando honores et possessiones, domos et alia bona hominum universitatis dicte ville, pro ipsis honoribus et possessionibus et aliis bonis quibuscumque tatxent in predictis questiis, talliis, cenis ac aliis comunibus regali-

bus et vicinalibus predictos habitatores per solidum atque libram infra duos menses, postquam electi fuerint ad premissa. Propterea vobis dicimus et mandamus firmiter iniungentes quatenus, predictam nostram provisionem et ordinacionem inviolabiliter observando, quam tenore presencium sub pena quinquaginta morabatinorum nostro errario aplicandorum ab universsis et singulis hominibus seu habitatoribus dicte ville precipimus observari, incontinenti post octo dies a recepcione presencium continue numerandos, vocato, ut moris est, in dicto loco concilio generali, de voluntate et ordinacione dicti concilii seu maioris partis eiusdem faciatis eligi duodecim de probis hominibus dicte ville, scilicet quatuor de maioribus et alios quatuor de mediocribus et totidem de minoribus, qui, prestito per eos sacramento quod bene et legaliter se gerant et habeant in predictis extimando possessiones, honores, domos et alia bona dictorum hominum, infra duos menses postquam electi fuerint, taxent et dividant tallias, questias, cenas et comunia et alias exacciones regales et vicinales, que facte fuerunt a quinque annis citra et que solute non sunt et que in posterum fieri contingerit, per solidum atque libram iuxta ordinacionem nostram predictam compellendo habitatores dicte ville et quemlibet eorum ad dandum et solvendum id quod contingat eos solvere pro premissis iuxta taxacionem dictorum duodecim proborum virorum, ut premititur, electorum.

Datum in villa de Orta, (VII° kalendas) augusti, anno domini millesimo CCC^o terciodecimo. Exaravit R.

a. segueix i ratllat.; b. elegantur al ms.

9

1313, agost, 10. Lleida.
Jaume II

Jaume II ordena com s'han d'escollir paers i consellers i com s'han de triar les persones adequades per estimar i taxar els béns dels veïns de Tàrraga.

AHCT B I, núm 41.
SARRET 51-52.

Nos, Iacobus Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, attendentes in universitate ville nostre Tarrege fuisse dissensionis materiam exortam, videlicet inter maiores seu meliores et mediocres et alios homines inferioris gradus eiusdem universitatis, super eligendis paciariis in dicta villa et eorum consiliariis, et super solvendis questiis, talliis et eorum exaccionibus universis per solidum et libram iuxta predicte ville cuiuslibet facultates, et etiam super eligendis personis idoneis ad ipsas tallias faciendas, idcirco volentes indemnitati universitatis dicte ville et cuiuslibet ipsius salubriter providere, sic super premissis tenore huiusmodi presentis privilegii seu ordinacionis nostre duximus providendum: quod quolibet anno in villa Tarrege eligantur paciarii de consensu et voluntate baiuli nostri, prout in dicta villa est actenus fieri usitatum. Item quod ipsi paciarii quolibet anno, ut predictur, sic electi, finito officio eorundem, non eligantur neceligi possint ab ipsum officium per spacium trium annorum continue subsequen-

cium. Item quod quolibet anno in eadem villa per dictos paciarios et consiliarios de voluntate et assensu baiuli nostri dicte ville eligantur duodecim persone idonee dicte ville, videlicet quatuor de manu maiori et quatuor de mediocri et quatuor de inferiori, que, prestito per easdem corporaliter iuramento in posse dicte baiuli et paciariorum quod fideliter se habeant in negociis infrascriptis, recipiant manifesta seu extimaciones bonorum cuiuslibet de dicta universitate, videlicet singulariter et separatim de unaquaque re cuiuslibet ipsorum et, ipsis extimacionibus sic receptis, taxent et taxare possint et debeant in questiis, cenis et exaccionibus regalibus et vicinalibus et aliis quibuscumque, quas in dicta villa fieri contingerit, unumquemque de dicta universitate per solidum atque libram iuxta extimacionem predictam. Et si forte dictis duodecim personis, ut premititur, sic electis videbitur aliquem seu aliquos dicte ville bona sua minus legitime extimasse quod ipse duodecim persone ad ea, ut predictur, electe earum arbitrio extiment et extimare possint et debeant bona illorum, que minus legitime extimaverint, ut est dictum, et taxent et taxare possint et debeant eosdem per solidum et libram secundum extimacionem predictam ipsorum arbitrio faciendam, non abstante predicta extimacione, que per eos extiterit, inde facta. Que taxacio ab eis exigatur, cessantibus appellacionibus quibuscumque. Que etiam duodecim persone, postquam per annum fuerint in officio prelibato, per duos annos postea sequentes ad idem officium minime eligantur. Item quod ab hac die inantea dicti paciarii non taxent nec taxare possint vel faciant aliquem vel aliquos de dicta villa in questiis, cenis, comunibus, regalibus et vicinalibus vel aliis exaccionibus quibuscumque, nisi prius bona ipsius vel ipsorum extimata et taxata fuerint per solidum et libram secundum formam superius iam pretactam et si contra factum fuerit, in penam centum morabatorum incidant ipso facto nostre curie aplicandam. Item quod dicti paciarii quolibet anno in introhitu eorum officii eligant et eligere possint et teneantur triginta personas dicte ville in consiliarios paciariis antedictis, videlicet decem de manu maiori, decem de manu mediocri et decem de minori seu inferiori, quos ad hoc viderint suficientes, cum quibus ipsi paciarii tractent et ordinent et tractare et ordinare habeant negocia universitatis dicte ville ad utilitatem et comodum ipsius, prout expedierit, faciendum. Que triginta persone sic electe ad dictum officium per spacium duorum annorum sequencium iterum eligi non valeant ullo modo. Et si aliquis de dicta villa citatus ac monitus per dictas duodecim personas ad dictam extimacionem et taxacionem, ut predictur, electas infra octo dies extimare ac manifestare noluerit bona sua in posse dictarum duodecim personarum ad premissa, ut premititur, electarum, quod, transactis ipsis octo diebus, ipse duodecim persone extimandi et taxandi eorum arbitrio bona illius seu illorum qui citati, ut predictur, extimare noluerint, quibuscumque appellacionibus non admissis, auctoritate nostra et de voluntate universitatis predicte plenam habeant potestatem, quam eis tenore presentis nostre concessionis ducimus concedendam. Mandantes ex certa sciencia baiulo nostro ville predicte, presenti et qui per tempore fuerit, quod presentem ordinacionem nostram faciat ab omnibus dicte ville in posterum inviolabiliter observari, revocatis et annullatis omnibus aliis super hoc confectis ex concessione nostra vel alias ordinacionibus quibuscumque. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri iussimus sigilloque nostro appendicio comuniri.

Datum Ilerde, quarto idus augusti, anno Domini millesimo trescentesimo terciodecimo. Exaravit R.

10

1318, maig, 20. Tortosa
Jaume II

Jaume II autoritza que els paers de Tàrrrega puguin elegir consellers segons el sistema antic.

AHCT LP II, 57v-58r

B I núm. 43

LP I, 63v-64r^a

SARRET 64-65

Quod consiliarii possint eligi per paciarios sicut erat antiquitus consuetum.

Nos Iacobus, Dei gracia Rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac Comes Barchinone, considerantes dudum ad supplicacionem paciariorum et universitatis ville nostre Tarrege ordinasse quod paciarii ville ipsius ex tunc anno quolibet eligerent et eligere tenerentur triginta personas dicte ville in consiliarios paciariorum ipsorum, videlicet decem de manu maiori, decem de manu mediocri et decem de manu minori, que quidem persone sic electe ad dictum consiliariatus officium per spacium duorum annorum sequencium ad premissum officium iterum eligi non valerent, cum itaque nunc pro parte paciariorum et universitatis ville iamdicte fuerit nobis expositum quod in dicta villa Tarrege non invenitur comode copia personarum sufficiencium, que sub forma dicte ordinacionis nostre in consiliarios annis singulis assumi possint et eligi, fueritque propterea ex parte dictorum paciariorum et universitatis a nobis suppliciter postulatum ut, revocando ordinacionem predictam super constituendis et eligendis dictis consiliariis per nos, ut predictur, factam, eos ad statum pristinum reducamus, ita quod consiliarii in dicta villa eligantur et assumantur per dictos paciarios, prout eligebantur ante provisionem nostram predictam, idcirco, eorum supplicacione^b favorabiliter admissa, tenore presentis privilegii nostri predictam ordinacionem de eligendis dictis consiliariis per nos, ut premitur, factam revocamus et irritamus et modum et formam ipsius eleccionis reducimus ad statum pristinum ac morem solitum, sic quod consiliarii eligantur per dictos paciarios, prout eligebantur ante ordinacionem nostram predictam. Mandantes baiulo nostro dicte ville Tarrege aliisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod hanc provisionem firmam habeant et observent et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione. In cuius rei testimonium presentem fieri et sigillo nostro appendicio iussimus communiri.

Datum Dertuse, terciodecimo kalendas iunii anno Domini millesimo CCC^o octavodecimo. Exaravit R.

a. Còpia amb algunes mínimes diferències –no de contingut– i està mancada de l'autenticació de l'escrivà; b. supplicacionem *al ms.*

11

1319, febrer, 10. Tàrrega

Arnau de Riudovelles, de la casa del rei, signa àpoca d'una quantitat rebuda dels paers de Tàrrega.

AHCT B III, núm. 43.

SARRET 66.

Sit omnibus notum quod ego Arnaldonus de Rivo Ovinu, de domo domini regis, confiteor et recognosco vobis Simoni Canut, presenti, Petro de Deo et Jacobo de Guanabes, paciariis ville Tarrege, licet absentibus, quod solvistis et tradidistis michi numerando quadringentos triginta octo solidos et octo denarios Barchinone terni, qui una cum viginti octo solidis, quos vobis retenuistis racione franqueriorum dicte ville, sicut due partes illorum DCC solidorum, quos universitates Tarregue et Villegrasse domini regis racione cene dare tenentur. Residuam vero terciam partem dictorum DCC solidorum a paciariis Villegrasse habui numerando. Et quia ita est, renunciando excepcioni non numerate pecunie et doli, vobis mando fieri hoc publicum instrumentum in testimonium premissorum. Factum est hoc quarto idus februarii, anno ab incarnatione Domini millesimo CCC° XVIII°.

Sig+num Arnaldi de Riudoveylls, predicti, qui hec firmo et concedo. Sig+num Bernardi Moragues. Sig+num Guillelmi Box, de Cervaria, testium. Ego Guillelmus de Capioles, publicus notarius Cervarie, hoc scripsi et meum signum + feci.

12

1321, novembre, 6. Tortosa
Jaume II

Jaume II autoritza als paers i batlle de Tàrrega a escollir i nomenar cada any sis proboms perquè rebin els manifestos dels béns mobles dels habitants de Tàrrega i alhora estimin i valorin els seus béns immobles.

AHCT LP I 4r-5r

SARRET 77-78

Privilegi per a fer extimacions

Nos^a Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, attendentes quod pro parte universitatis nostrorum proborum hominum universitatis ville Tarrege fuerunt in scriptis nobis oblate quedam ordinationes quas asseritis in comodum et utilitatem ac bonum statum dicte ville et

habitancium in eadem redundare, et propterea fuerit pro parte vestrum ac nobis humiliter supplicando petitum ut dictas ordinationes vobis concedere, approbare et ratificare de benignitate regia dignaremur, quarum quidem ordinationum tenores secuntur, prout inferius describuntur: Primo, quod per paciarios dicte ville una cum baiulo nostro dicte ville eligantur sex persone decentes, qui, prestito sacramento per easdem in posse dictorum paciariorum, extiment omnia bona sedencia cuiuslibet habitatoris dicte ville, utpote hospicia, terras, vineas, censualia et quelibet bona sedencia, ipsarumque extimacione facta per iamdictas sex personas, sit perpetuo valida et in suo robore permaneat et decetero sequatur et observetur a quolibet iamdicte ville omni appellacione cessante. Et si forte aliquis seu aliqui appellaverint a predicta extimacione, teneatur solvere vice qualibet centum solidos Barchinone, qui nostro errario ipso facto penitus adquirantur. Item, quod quolibet anno perpetuo eligantur sub modo predicto alie sex persone decentes, que, facto simili sacramento predicto, recipiant manifestaciones et extimaciones bonorum mobilium a quolibet particulariter dicte ville. Et si forte dictis sex personis electis visum fuerit extimaciones seu manifestaciones factas per predictos, previo iuramento, non fore iustas, rationabiles sive congruas, ipse persone electe possint acrescere manifestacionibus seu extimacionibus predictis ad eorum arbitrium sic, facta per istum modum extimacione predicta, solvat quilibet in questiis et comunibus que decetero iactare aut fieri contigerit in villa predicta per solidum atque libram iuxta eius facultates, ac eciam ^b quicquid dicte sex persone electe ^c seu eligende quolibet anno taxabunt quilibet debeat et teneatur solvere per solidum et libram ^d in dictis questiis pro mobili et immobili que habuerint, omni appellacione remota. Et si per aliquem ab eo appellatum fuerit, solvat pro qualibet vice centum solidos Barchinone. Item, si aliquis dicte ville Tarrege, citatus in hospicio suo perdictas ^e sex personas, infra decem dierum espacium manifestare noluerit bona sua mobilia in posse dictarum sex personarum, quod dicte sex persone, transactis ipsis decem diebus, habeant plenum posse extimandi ^f et taxandi bona mobilia illius seu illorum quorum fuerint ad arbitrium earumdem sex personarum, et quicquid super eo taxaverint, obtineat roboris firmitatem, qualibet appellacione remota. Et si aliquis ex dicta extimacione appellaverit, solvat pro vice qualibet centum solidos dicte monete dicto nostro erario applicandos. Idcirco nos, supplicacionibus universitatis vestrum dictorum hominum ville Tarrege inclinati ac favorabiliter annuentes, ordinationes predictas laudamus, concedimus, ratificamus ac eciam approbamus, prout plenius superius expressantur. Mandantes per presentem cartam nostram firmiter et districte ^g baiulo nostro ville Tarrege, presenti et qui pro tempore fuerit, quod dictas ordinationes faciat in dicta villa perpetuo observari, revocatis et annullatis privilegiis et aliis ordinationibus per nos factis seu concessis dicte universitati dumtaxat super questiis et comunibus dicte ville. In cuius rei testimonium presentem cartam fieri et sigillo maiestatis nostre appendicio iussimus comuniri.

Datum Dertuse octavo idus novembris, anno Domini millesimo trescentesimo vicesimo primo.

Signum + Iacobi, Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comitis Barchinone.

Testes sunt Inffans Petrus, dicti domini regis natus, inclitus Inffans Alfonsus,

dicti domini regis primogenitus, Otho de Montechateno, Eximinus de Ffocibus.
 Sig + num Petri Luppeti, dicti domini regis scriptoris, qui mandato eiusdem
 hec scribi fecit et clausit loco et anno prefixis.

a. *Nos*, al document *os*; b. *eiciam al ms.*; c. *electo al ms.*; d. *liber al ms.*; e. *pre-*
dictas al ms.; f. *extimand al ms.*; g. *districter al ms.*

13

1342, agost,21. Barcelona
 Pere III

*Pere III regula alguns aspectes sobre la composició i el funcionament del Consell de la vila
 de Tàrrega.*

B I, núm. 38
 AHCT LP III, 54r
 SARRET 154-156

Pateat universis quod nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, attendentes quod pro eo quia super ordinationem seu electionem paciariorum ville Tarrege preteritis temporibus comitebantur alicuotiens iniurie aliquae sive fraudes, eo quia certe et designate persone anno quolibet constituebantur in predicto officio et inequalitas sive diversitas in dicta electione alicuotiens servabatur, cuius rei occasione dampnum non modicum sequebatur universitati ville eiusdem, idcirco pro utilitate comuni et bono statu ville predictae et habitantium in eadem, necnon ad tollendam perpetuo omnem iniuriam sive fraudem et formam electionis antiquae, et ut de mediocribus et aliis fidedignis personis dicte ville deinceps ponantur seu constituentur anno quolibet in officio paciariae iamdicte, tenore presentis carte nostre statuimus sive etiam perpetuo ordinamus quod decetero anno quolibet quatuor paciarii tantum constituentur in predicto officio, qui quidem paciarii eligantur in die Beati Michaelis mensis septembris instantis et deinde anno quolibet dicta die. Quam quidem electionem paciariorum in dicta villa sic volumus fieri: quod, facta divisione de dicta villa in quatuor partes, de qualibet quarta parte eligantur tres idonei et probi homines de melioribus quorum nomina sigillatim seu divisim scripta includantur in singulis redolinis cere, que sint equalis forme, ut aliquis non possit premeditari nomen alicuius illorum. Et ponantur in ciffa vel scutella plena aqua cohoperta. Et vocetur unus puer sex vel octo annorum, qui casu eis occurrat et qui unum tantum de illis tribus redolinis accipiat. Et cuius nomen in cera inclusum dictus puer acceperit, sit illo anno paciarius dicte ville. Et hoc idem de residuis tribus partibus dicte ville fiat, ut sint quatuor paciarii qui per totum unum annum regant, ordinent seu procurent negocia dicte ville. Et subsequenter eligantur decem consilarii in qualibet quarta parte dicte ville. Et inclusis in cera eorum nominibus, quinque illorum quos dictus puer acceperit, sint consilarii dicti anni, ut sint viginti numero consilarii supradicti. Volumus tamen

quod predicti consilarii seu paciarii non teneant peccuniam talliarum seu comunium et aliarum exactionum nostrarum aut dicte ville, set ponatur in una caxia trium clausurarum et trium diversarum clavium, de quibus unam clavem teneat aliquis probus homo dicte ville, qui per dictum consilium eligitur, et aliam predicti paciarii et reliquam teneat scriptor consilii dicte ville. Qui scriptor habeat recipere omnia albarana datarum et receptarum peccunie supradicte et scribere scripturas necessarias dictis paciariis seu consilio supradicto. Dicti vero paciarii electi sub forma huiusmodi et eciam qui nunc sunt, ex quo ab officio exierint, ad quod nolumus eos nec etiam consiliarios subsequenter eligi vel assumi infra quatuor annos extunc sequentes, habeant reddere iustum et legale compotum de administratis per eos infra duos menses sequentes ac numerandos a tempore quo dictum officium dimiserint. Alias pene quingentorum morabetinorum auri ipsos et eorum quemlibet volumus subiungere, de qua quidem pena nos habemus medietatem et reliqua medietas adquiratur universitati ville Tarrege. Et si aliquis eorum legale compotum non reddiderit, ex quo probatum fuerit, nunquam in dicto officio reducat. Volumus insuper quod aliquis baiulus castlanorum non possit esse paciarius vel consiliarius dicte ville, nec aliquis usurarius publicus in predicto officio aliquatenus admitatur. Ordinamus insuper et statuimus quod decetero questie, tallie seu comunia dicte ville tallientur equaliter per solidum atque libram et quilibet teneatur iurare de bonis que habet. Verumtamen, si illis qui extimacionem bonorum receperint videbitur quod aliquis non recte manifestaverit bona sua, vocentur per eos secrete aliqui eius vicini de melioribus et fidedignis et iuxta sacramentum illorum bona illius qui non recte manifestaverit, ad eorum bonum arbitrium tallientur. Quarum quidem questiarum seu comunium collector, qui predicta colliget, teneatur assecurare totum id quod recepturus est per sufficientes personas et quod habeat congregare integre totam questiam seu comune a quibuscumque habitatoribus dicte ville a primo denario usque ad ultimum, exceptis ab illis qui recesserint a villa, suum domicilium transferendo, vel facti fuerint non solvendo. Et ipse idem collector, cum medietatem questie congregaverit, possit sibi retinere medietatem salarii et non ante, et cum integre collegerit questiam antedictam, residuum salarii supradicti. Insuper si dicta villa tenetur in aliquo alicui, dictus collector non habeat sive possit recipere in compoto dicte questie id quod ei debetur, imo colligat integre dictam questiam ut taxata extiterit, set clavarii seu tenentes dictas claves caxie id solvant, prout iuxta rei veritatem invenerint faciendum. Concedimus etiam, ad evitandum omnem suspicionem et fraudem, quod id quod in consilio concordatum seu ordinatum fuerit, scribatur per scriptorem paciarie predictae et quod aliud super eo seorsum mutari non possit per dictos paciarios, nisi id quod voluntate dictorum consiliariorum seu maioris partis eorum fuerit inmutatum. Et quod paciarii non possint assignare per se quoadiutores sive sobrestans questiis seu comunibus vel aliis exactionibus congregandis, nisi de voluntate dictorum consiliariorum fuerit ordinatum. Item volumus et ordinamus quod, si aliquis franquierius dicte ville fuerit electus in paciarium vel consilium ipsius ville et ipsum officium assumpserit, teneatur ire in exercitum et cavalcatam anno quo reget officium paciarie vel consiliarie predictum, non obstante privilegio franchitatis quam habeat super isto. Quod privilegium franchitatis per hoc nullatenus, nisi in hoc casu

dumtaxat, interrumpi valeat sive etiam annullari. Quare per presentem mandamus baiulo nostro Tarrege, presenti in qui pro tempore fuerit, aliisque officialibus nostris et subditis, presentibus et futuris, vel eorum locatenentibus quod predictum statutum seu ordinationem nostras observent et observari faciant, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione, forma dicte electionis antique, quam serie huius nostri privilegii irritamus omni tempore ac etiam annullamus, minime obsistente. Si quis autem, aussu temerario ductus, contra predicta seu aliqua de predictis venire presumpserit, penam mille morabationum auri incurrere volumus ipso facto. Que quidem pena nostro thesaurario presenti et qui pro tempore fuerit, pro parte nostre curie applicetur. Et nichilominus dicta pena soluta vel non, presens statutum et ordinationes nostre in suo remaneat robore et vigore. Quod quidem statutum et ordinatio incipiat die festi Beati Michaelis mensis septembris proxime instantis et deinde in eodem festo anno quolibet, ut preffertur. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram vobis inde fieri et sigillum nostrum appendicium iussimus apponendum.

Datum Barchinone, duodecimo kalendas septembris, anno Domini millesimo CCC^o quadragesimo secundo. A. vidit.

Signum + Petri, Dei gratia regis Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comitisque Barchinone.

Testes sunt Inffans Petrus, Rippacurie et Montanearum de Padres comes, Nicholaus de Jamulla, comes Terre Nove, Petrus de Luna, Petrus Galserandi de Pinosio, Philipus de Castro.

Sig+num Guillelmi de Moraria, prefati domini regis scriptoris et auctoritate regia notarii publici per totam terram et dominacionem suam, qui de mandato eiusdem hoc scribi fecit et clausit cum litteris in raso positis in linea III^a ubi dicitur «tantum» et in linea VII^a ubi scribitur «dictus puer acceperit sit illo anno paciarius dicte».

14

1343, setembre, 29. Tàrrega.

Acta d'una sessió del Consell de la Paeria de Tàrrega en la qual es traslladen sengles privilegis de Pere III de 1342 i 1343 sobre la composició i funcionament del Consell en general i l'elecció de paers i consellers en particular.

AHCT LC 1343, fol. 47rbis-49v.

Liber consilii, existentibus paciariis Petro de Tarrega, Poncio < >, Bernardo Serres et Bernardo Corbela.

Die lune, qua computabatur III kalendas octobris, anno Domini millesimo CCC^o XI° tercio, cum in villa Tarrege ipsa die sit solitum paciarios et consiliarios eligi et ad vocem personis et < > vel tactum capaciter plures homines quarterii viri nominati d'en Falco d'Aguades [de la plaça de l'Olm] essent in ecclesia Corporis Christi, et plures viri nominati d'Urgelet de Vilafrancha, de la plaça et del carrer Mayor in domo vel hospicio < > [ecclesie] ville Tarrege, et plures de viris nominatis

de Vilanova, de Sentés Creus, de Belloch < > in domo < > < > congregati, et plures del carrer de la Sala Colomina et del carrer de Consol de la Senra fuissent in capilla Bernat < > congregati pro eligendis paciariis [et consiliariis] iuxta privilegium domini Regis quod < > < > tenoris sequentis:

«Noverint universi. Ex nobis Petro, Dei gracia rege Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comitisque Barchinone, fuit pro parte paciariorum et probis hominum ville Tarrege propositum reverenter ex licet super ordinacione seu eleccione paciariorum et consiliariorum eiusdem ville et aliis infrascriptis quedam statuta et provisiones fecerimus ac eis concesserimus cum sigillo nostro pendentem munita continentie subsequenter. Pateat universis quod nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, attendentes quod pro eo quia super ordinacionem seu eleccionem paciariorum ville Tarrege preteritis temporibus comitebantur aliquociens iniurie alique sive fraudes, eo quia certe et designate persone anno quolibet constituebantur in predicto officio et inequalitas sive diversitas in dicta eleccione aliquotiens servabatur, cuius rei occasione dampnum non modicum sequebatur universitati ville eiusdem, idcirco pro utilitate comuni et bono statu ville predictae et habitantium in eadem, necnon ad tollendam perpetuo omnem iniuriam sive fraudem et formam eleccionis antiquae, et ut de mediocribus et aliis fidedignis personis dicte ville deinceps ponantur seu constituentur anno quolibet in officio paciariae iamdicte, tenore presentis carte nostre statuimus sive etiam perpetuo ordinamus quod decetero anno quolibet quatuor paciarii tantum constituentur in predicto officio, qui quidem paciarii eligantur in die Beati Michaelis mensis septembris instantis et deinde anno quolibet dicta die. Quam quidem eleccionem paciariorum in dicta villa sic volumus fieri: quod, facta divisione de dicta villa in quatuor partes, de qualibet quarta parte eligantur tres idonei et probi homines de melioribus, quorum nomina sigillatim seu divisim scripta includantur in singulis redolinis cere, que sint equalis forme, ut aliquis non possit premeditari nomen alicuius illorum. Et ponantur in ciffa vel scutella plena aqua cohoperta. Et vocetur unus puer sex vel octo annorum, qui casu eis occurrat et qui unum tantum de illis tribus redolinis accipiat. Et cuius nomen in cera inclusum dictus puer acceperit, sit illo anno paciarius dicte ville. Et hoc idem de residuis tribus partibus dicte ville fiat, ut sint quatuor paciarii qui per totum unum annum regant, ordinent seu procurent negocia dicte ville. Et subsequenter eligantur decem consilarii in qualibet quarta parte dicte ville. Et inclusis in cera eorum nominibus, quinque illorum quos dictus puer acceperit, sint consilarii dicti anni, ut sint viginti numero consilarii supradicti. Volumus tamen quod predicti consilarii seu paciarii non teneant pecuniam talliarum seu comunium et aliarum exactionum nostrarum aut dicte ville, set ponatur in una caxia trium clausurarum et trium diversarum clavium, de quibus unam clavem teneat aliquis probus homo dicte ville, qui per dictum consilium eligetur, et aliam predicti paciarii et reliquam teneat scriptor consilii dicte ville. Qui scriptor habeat recipere omnia albarana datarum et receptorum pecunie supradicte et scribere scripturas necessarias dictis paciariis seu consilio supradicto. Dicti vero paciarii electi sub forma huiusmodi et etiam qui nunc sunt, ex quo ab officio exierint, ad quod nolumus eos nec etiam consilarios subsequenter eligi vel assumi infra quatuor annos extunc sequentes, habeant reddere iustum et legale compotum

de administratis per eos infra duos menses sequentes ac numerandos a tempore quo dictum officium dimiserit. Alias pene quingentorum morabatorum auri ipsos et eorum quemlibet volumus subiacere, de qua quidem pena nos habemus medietatem et reliqua medietas adquiratur universitati ville Tarrege. Et si aliquis eorum legale compotum non reddiderit, ex quo probatum fuerit, nunquam in dicto officio reducatur. Volumus insuper quod aliquis baiulus castlanorum non possit esse paciarius vel consiliarius dicte ville, nec aliquis usurarius publicus in predicto officio aliquatenus admitatur. Ordinamus insuper et statuimus quod decetero questie, tallie seu comunia dicte ville tallientur equaliter per solidum atque libram et quilibet teneatur iurare de bonis que habet. Verumtamen si illis qui extimacionem bonorum receperint, videbitur quod aliquis non recte manifestaverit bona sua, vocentur per eos secrete aliqui eius vicini de melioribus et fidedignis et iuxta sacramentum illorum bona illius qui non recte manifestaverit, ad eorum bonum arbitrium tallientur. Quarum quidem questiarum seu comunium collector, qui predicta colliget, teneatur assecurare totum id quod recepturus est per sufficientes personas et quod habeat congregare integre totam questiam seu comune a quibuscumque habitatoribus dicte ville a primo denario usque ad ultimum, exceptis ab illis qui recesserint a villa, suum domicilium transferendo, vel facti fuerint non solvendo. Et ipse idem collector, cum medietatem questie congregaverit, possit sibi retinere medietatem salarii et non ante, et cum integre collegerit questiam antedictam, residuum salarii supradicti. Insuper si dicta villa tenetur in aliquo alicui, dictus collector non habeat sive possit recipere in compoto dicte questie id quod ei debetur, imo colligat integre dictam questiam ut taxata extiterit, set clavarii seu tenentes dictas claves caxie id solvant, prout iuxta rei veritatem invenerint faciendum. Concedimus etiam, ad evitandum omnem suspicionem et fraudem, quod id quod in consilio concordatum seu ordinatum fuerat, scribatur per scriptorem paciariae predictae et quod aliud super eo seorsum mutari non possit per dictos paciarios, nisi id quod voluntate dictorum consiliariorum seu maioris partis eorum fuerit inmutatum. Et quod paciarii non possint assignare per se quoadiutores sive sobrestans questis seu comunibus vel aliis exactionibus congregandis, nisi de voluntate dictorum consiliariorum fuerit ordinatum. Item volumus et ordinamus quod, si aliquis franquerius dicte ville fuerit electus in paciarium vel consiliarium ipsius ville et ipsum officium assumpserit, teneatur ire in exercitum et cavalcata anno quo reget officium paciariae vel consiliarie predictum, non obstante privilegio franchitatis quam habet super isto. Quod privilegium franchitatis per hoc nullatenus, nisi in hoc casu dumtaxat, interrumpi valeat sive etiam annullari. Quare per presentem mandamus baiulo nostro Tarrege, presenti in qui pro tempore fuerit, aliisque officialibus nostris et subditis, presentibus et futuris, vel eorum locatenentibus quod predictum statutum seu ordinationem nostras observent et observari faciant, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione, forma dicte electionis antique, quam serie huius nostri privilegii irritamus omni tempore ac etiam annullamus, minime obsistente. Si quis autem, ausso temerario ductus, contra predicta seu aliqua de predictis venire presumpserit, penam mille morabatorum auri incurrere volumus ipso facto. Que quidem pena nostro thesaurario presenti, et qui pro tempore fuerit, pro parte nostre curie applicetur. Et

nichilominus dicta pena soluta vel non presens statutum et ordinationes nostre in suo remaneat robore et vigore. Quod quidem statutum et ordinatio incipiat die festi Beati Michaelis mensis septembris proxime instantis et deinde in eodem festo anno quolibet, ut proffertur. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram vobis inde fieri et sigillum nostrum appendicium iussimus apponendum. Datum Barchinone, duodecimo kalendas septembris, anno Domini millesimo CCC^o quadragesimo secundo. Signum + Petri, Dei gratia regis Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comitisque Barchinone. Testes sunt Inffans Petrus, Rippacurie et Montanearum de Padres comes, Nicholaus de Jamiulla, comes Terre Nove, Petrus de Luna, Petrus Galserandi de Pinosio, Philipus de Castro Sig+num Guillemi de Moraria, prefati domini regis scriptoris et auctoritate regia notarii publici per totam terram et dominacionem suam, qui de mandato eiusdem hoc scribi fecit et clausit cum literis in raso positis in linea III^a ubi dicitur «tantum» et in linea VII^a ubi scribitur «dictus» puer acceperit sit illo anno paciarius dicte”. Verumtamen propter casus varios iugiter emergentes nonnulla ex ordinationibus et statutis in capitulis subnotatis nascuntur aliquibus mutacionibus, addicionibus, detraccionibus et correccionibus indigere. Quare pro parte ipsorum fuit nobis humiliter supplicatum ut super premissis dignaremur eisdem de congruis provisionibus et oportunis remediis providere. Nos igitur attendentes quod in primo capitulo dicti statuti nostri, quo cavetur de paciariis eligendis, exprimitur quod, facta divisione dicte ville in quatuor partes sive quarterios, de qualibet quarta parte eligantur tres idonei probi homines de melioribus, quorum nomina singularia seu < > scripta includantur in singulis redolinis cere et deinde iuxta formam capituli ad electionem paciariorum huiusmodi procedatur, idcirco, cum electio dictarum trium personarum de quolibet quarterio et per omnes habitantes in dicto quarterio facienda propter multitudinem habitantium in eodem in ausencia precipue baiuli dicte ville erat multum difficilis et ad rixam, contenciones et eligencium, ut est dictum, multitudine valde prompta, mutando addicimus et addendo mutamus quod habitantes in singulis quatuor dicte villa quarteriis, presente baiulo nostro vel eius locumtenente, eligant triginta personas idoneas de quolibet quarterio, que, prestito iuramento < > quod in eleccione facienda de dictis paciariis bene et legaliter se habebunt, < > de dictis quatuor quarteriis qui erunt numero centum vinginti vel mayor pars eorum, presente, ut predicatur, baiulo nostro vel eius locum tenente, eleccionem paciariorum faciant et facere possint, ut in dicto capitulo est expresum. Et queod in sequenti ipsius statuti capitulo continetur: quod eligantur decem consilarii in qualibet quarta parte sive quarterio dicte ville, de quibus electis quinque cuiuslibet quarterii sub forma capituli viginti numero et ville predicte in consilarios asumantur, ideo <atten>dentes quod ubi multa consilia multa salus quodque plures ex hoc ipsius ville < > tantis negociis intererunt, addicimus quod de quolibet quarterio sexdecim eligendis, quorum octo de quolibet quarterio, ut sint per totum triginta duo, sint consilarii dicte ville et pro consilariis ab omnibus habeantur et in eleccionem istorum sicut paciariorum sit presens baiulus vel eius locumtenens et forma ipsius capituli observetur. Propterea licet in alio capitulo inter cetera caveatur quod consilarii dicte ville, ex quo officia ipsa dimiterent, infra quadrienium subsequens non possent ad ipsa officia reassumi, idcirco, ut meliores et magis idonee persone ad hoc valeant reperiri, ordinamus

quod, transactis duobus annis, postquam aliquis fuerit consiliarius, possint decetero ad dicta officia eligi et assumi. Ceterum, non obstantibus aliquibus in dicta carta nostra contentis, ordinamus et ex ea statuimus ac concedimus quod franquerii seu immunitates, honores aut castlani vel eorum baiuli non possint vel debeant ad dicta paciarie seu consiliariorum officia eligi vel assummi, nec ad aliquam vel aliquas legaciones dicte ville in syndicos vel nuncios deputari. Igitur, salvis et mutatis pro dictis et singulis per nos noviter mutatis, correctis, additis et detractis, volentes omnia aliorum singula in carta nostra preinserta contenta in suo robore permanere, mandamus cum presenti baiulo et hominibus dicte ville quod premissa omnia superius declarata teneant et observent in premissis eleccionibus faciendis et aliis supradictis, contra quoslibet transgressores seu contradictores penam edictam in dicto statuto contentam superius tenore presencium aponentes, nostro aplicandam erario, ut superius continetur. In cuius rey testimonium presentem cartam nostram inde feri et sigillo nostro pendentem iussimus comuniri.

Datum Barchinone, quinto idus madii, anno domini M° CCC° XI° tercio. Petrus Ciu».

15

1346, setembre, 28. Lleida
Pere III

Pere III fixa certs límits per a la reelecció de paers i consellers a Tàrrega.

AHCT LP III 55v
B II núm. 139
SARRET 169

Nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rosilionis et Cerritanie, attendentes cum quadam carta nostro sigillo pendentem munita, data Barchinone, XII° kalendas septembris, anno Domini millesimo CCC° XL° secundo, statuisset, ordinasset et concessisset vobis universitati et probis hominibus ville Tarrege quod aliquis sive aliqui, in paciarios sive consiliarios^a in die sancti Michaelis mensis septembris in eadem villa electi, infra quatuor annos ad ipsorum paciarios et consiliariorum officia non possint reassumi sive admitti, prout hec et alia^b in dicta carta laciis continentur, et postea in quadam alia carta nostra sigillo nostro pendentem munita, data Barchinone, V° idus madii^c, anno^d Domini millesimo CCC° XL° III°, ipsi universitati per nos concessa ipsum statutum sive ordinationem predictam ex causa moderari volentes, dictum tempus quoad consiliarios restrinxerimus ad bienium, et nunc pro parte dicte universitatis sit expositum coram nobis quod propter interpositionem tanti temporis ad reassumendum sive admittendum iterum in suis officis paciarios et consiliarios, qui electi fuerint tempore retroacto, aliquale dispendium in eligendo eos multotiens et difficultas emergit et ob hoc aliquos minus sufficientes in paciarios et consiliarios inibi contingit in dictis officis eligi et admitti, idcirco ad humilem instantiam et supplicationem ipsius universitatis propterea nobis factam dictum

statutum sive ordinacionem per nos, ut predicatur, ffactam ad utilitatem regiminis dicte ville moderari et obtemperari volentes, plenum posse et licenciam damus et concedimus vobis probis hominibus et universitati ville prelibate, presentibus et ffuturis, quod cum et quotiens paciarios et consiliarios in dicto loco eligi ^f contigerit, servata forma eligendi ipsos ^f paciarios et consiliarios in dicta carta contenta, ille sive illi qui fuerint paciarii anno inmediate precedenti ^g possint eligi et admitti in consiliarios in anno inmediate ^h sequenti et consiliarii in paciarios modo pari, et etiam quod illi qui ad officia consiliariorum admissi ⁱ fuerint seu electi uno anno in alio anno inmediate sequenti ad dictum officium consiliariorum eligi non valeat seu admitti, verumtamen in alio subsequenti huic ^j anno ad dictum officium eligi valeat in adeunti, quibuscumque clausulis, clausula sive verbis in dictis cartis nostris ipsi universitati per nos, ut premittitur, dudum concessis quomodolibet et quibuscumque verbis expresatis sive ordinationis obsistentibus nullo modo. Vobis tamen et mandamus quod omnia alia et singula in dictis cartis contenta sint et remaneant in sua roboris ffirmitate.

Datum Ilerde, quarto kalendas octobris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragessimo sexto. < >.

a. consiliaris *al ms.*; b. *Segueix ville ratllat.*; c. modii *al ms.*; d. *Segueix a ratllat.*; e. elig. *al ms.*; f. ipsis *al ms.*; g. predenti *al ms.*; h. inmediate *al ms.*; i. amissi *al ms.*; j. hui *al ms.*

16

1356, setembre, 12. Perpinyà
Pere III

Pere III ordena que cal el consentiment del Consell General de Tàrrrega quan el Consell particular vulgui fer donacions superiors a cent sous.

AHCT LP III 13v
SARRET 200

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, ffidelibus nostris paciariis et consilio, qui nunc sunt ^a et pro tempore fuerint, ville Tarrege, salutem et graciam.

Oblata nobis per syndicos universitatis dicte ville suplex peticio continebat quod temporibus retrolapsis paciarii et consilium, qui et quod fuerunt dicte ville, fecerunt plures et diversas donaciones et relaxaciones et gracias tam super negociis legacionum, videlicet relaxando legatis seu nunciis aliquas peccunie quantitates, que penes eos restabant ex ipsis legacionibus, aut alias faciendo eis gracias, quam in faciendo aliquibus singularibus ipsius ville aliquas relaxaciones ex questiis et comunibus dicte ville seu taliis et eciam super inpositionibus eiusdem ville seu aiutis. Quapropter per ipsos syndicos fuit nobis humiliter suplicatum ut, cum dicta universitas, tam pretextu predictorum quam alias, sit plurimum lacescita et oppressa, dignaremur super hiis de condecienti et opportuno remedio providere. Nos

itaque, eorum supplicatione benigne admissa, volentes providere indemnitati dicte universitatis et eius singularium, vobis dicimus et mandamus quatenus amodo nullam donacionem, relaxationem seu gratiam alicui de peccunia ad dictam universitatem pertinente faciatis. Si tamen intervenerit iusta causa donandi vel remittendi, habeat fieri cum consilio et assensu totius universitatis vel maioris partis eiusdem in consilio generali congregate. Et casu quo contrarium feceritis, volumus unumquemque vestrum, penam centum morabatorum auri incurrere ipso facto, de quibus tertia pars acusatori et relique due partes nostro fisco acquirantur. Mandamus etiam procuratori nostro Cathalonie vel eius locumtenenti, qui nunc est vel pro tempore fuerit, necnon vicario et baiulo dicte ville quod a contrafacientibus predictas penas exhigant atque levant sub ire et indignacionis nostre incurssu. In predictis autem non intendimus quod intelligantur ea que per dictam universitatem promissa extiterunt vel que promittentur operi Ffratrum Minorum et ipsis ffratribus minoribus pro eorum vestitu nec alicui operi aliquarum Ecclesiarum ville ipsius. Que quidem donacio anno quolibet non debet excedere sumam centum solidorum Barchinone, prout fertur.

Datum Perpiniani, XII^a die septembris, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o L^o sexto. < >.

a. sunt escrit sobre est.

17

1360, agost, 23. Lleida
Pere III

Pere III modifica els límits dels quarters de Tàrrega i reduint-los de quatre a dos.

AHCT LP III 57v
SARRET 223

Nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardine et Corsice comesque Barchinone, Rosilionis et Ceritanie, attendentes per universitatem proborum hominum ville Tarrege fuisse nobis humiliter supplicatum ut, cum in dicta ville Tarrege super electione facienda de paciariis et probis hominibus eiusdem usque nunc servata fuerit sequens forma: videlicet, quod dicta universitas consuevit ex se facere quatuor partes, quarum quelibet se congregabat in ecclesiis^a infrascriptis: una videlicet in ecclesia Santi Anthonii, alia in domibus Sanctarum Crucum, tertia in capella Michaelis Dardevol, quarta in ecclesia maiori dicte ville, et nunc due ex dictis partibus, ille videlicet que congregabantur in ecclesia Sancti Anthonii et domibus Sanctarum^b Crucum a tempore mortalitatis citra fuerit ita ad parum numerum reduce et bonis personis viduate, quod in nulla ipsarum reperitur aliqua persona suficiens, que ad dicta officia^c paciariatus et consiliariatus admitti possit, dignaremur eidem universitati provisionem et concessionem inffrascriptam de nostra solita clemencia regia impartiri, cuius universitatis supplicationibus annuentes benigne,

tenore presentis providemus et ordinamus ac vobis dicte universitati et probis hominibus concedimus et facultatem plenariam elargimur quod decetero super facienda electione de paciariis et consiliariis ^d predictis modus servetur infrascriptus: videlicet, quod degentes seu habitantes in vico maiori, prout limitatur a compito hospicii Anthonii Cabrera versus plateam Santi Michaelis, et in vico vocato de Bello Loco in dicta ecclesia Santi Anthonii et degentes in parte vocata del Sola et in vico vocato Daguades in domibus Sanctarum Crucum, et non in aliis locis nec in pluribus partibus, anno quolibet congregentur nec valeant decetero congregarii sub pena mille morabatorum auri nobis acquirenda pro qualibet vice qua in hiis fuerit contrafactum et habenda ac levanda a bonis illorum qui contrafecerint huic nostri provisioni, mandantes baiulo dicte ville, presenti et futuro, et eius locumtenenti quod hanc ordinationem et concessionem nostram, tanquam bonum et pacificum statum dicte ville concernentem vobis universitati et probis hominibus supradictis, teneat et observet et teneri ac observari faciat per quoscumque penamque a contrafacientibus pro qualibet vice qua fuerit contrafactum, exhigat atque levet et omnia alia faciat que ad observationem presentis necessaria noverit et etiam opportuna. Hanc autem licenciam et gratiam nostras et facimus et concedimus vobis sepedictis universitati et probis hominibus, quamdiu nobis <placuerint et non ultra. In cuius rei testimonium> presentem vobis fieri iussimus nostri sigilli secreti apositione munitam.

Datum Ilerde XXIII^a die augusti anno a nativitate domini millesimo CCC^o sexagesimo. < >.

a. ecclesia *al ms.*; b. Sanctorum *al ms.*; c. officii *al ms.*; d. consiliaris *al ms.*; e. hac *al ms.*

18

1360, agost, 24. Lleida
Pere III

Pere III canvia el dia de fer les eleccions de paers i consellers a Tàrrrega.

AHCT LP III 57r

SARRET 224

Nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rosilionis et Ceritanie, attendentes per universitatem proborum hominorum ville Tarrege nobis fuisse humiliter supplicatum quod, cum ipsa universitas in certis locis dicte ville congregata, tam ex nostro privilegio quam ex antiqua consuetudine eiusdem, habeat, ut dicitur, plenissimam potestatem eligendi et creandi anno quolibet in festo Santi Michaelis mensis septembris III° paciarios et certos consiliarios, hec et alia in ipso privilegio dicuntur largius contineri quod festum ad ipsam electionem faciendam cosignatum asserunt eis esse plurimum inconveniens sequentibus rationibus: Tum quia eo festo sunt obligati, ut asserunt, ad solvendum magnam censualium et violariorum quantitatem, circa quam procurandam et habendam ipsi tunc noviter creati paciarii comode intendere

nequeunt, cum sint ^a ignari in negociis dicte paciariae, propter quod mora solutionum dictorum censualium et violariorum res publica dicte ville intollerabilia multotiens suscipit detrimenta, et ultra hoc incidunt in diversas penas, tam pecuniarias quam periurii et excommunicationis, que nedum in detrimentum bonorum ipsorum cernere videntur, imo etiam in lesionem et eorum periculum animarum; tum etiam quia eo tempore necessario habent intendere circa vindemias et crocea colligenda et ipsorum semina spargenda; ut ad tolendum eis incomoda predicta et alia ^b plurima intollerabilia, que eis et ipsorum bonis pretextu dicte electionis eo tempore ffaciende, ut asseritur, subsequerentur, dictam electionem ad aliud ^c eis magis conveniens mittere ^d et transportare de solita clemencia regia dignaremur, nos itaque, utilitati et comodo dicto universitatis et proborum hominum ipsius, prout convenit, ffavorabiliter intendentes necnon volentes ipsorum supplicationibus rationabilibus atque iustis annuere, in hac parte tenore presentis providemus et ordinamus dictisque universitati et probis hominibus concedimus ac ^e facultatem plenariam impartimur quod, prout ex serie dicti privilegii in dicto festo sancti Michaelis eis ad hec, ut pretenditur, incongruenti poterat eligere de paciariis et consiliariis supradictis, nunc et decetero in crastinum Pasce Resurreccionis Domini tanquam eis tempus conveniens, ut dicitur, licenciam plenissimam huius serie elargimur. Super qua electione in ipso crastino Resurreccionis Domini serventur modus et forma qui observabantur in dicto festo Sancti Michaelis, excepto quod ipsorum congregationes ^f fiant per modum eis traditum in quadam alia nostra littera odierna die confecta. Electio vero que in proximo venturo ffesto Sancti Michaelis debebat fieri iuxta dictum privilegium de paciariis et consiliariis ^g supradictis et remotio presencium usque in dictum crastinum in quo de paciariis et consiliariis ^h fiet nova electio, ut preffertur, penitus suspendatur. In cuius rey testimonium presentem fieri iussimus nostro sigillo secreto munitam.

Datum Ilerde XXIII^a die augusti, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o LX°. < >.

a. sit *al ms.*; b. alia *interliniat*; c. aliud *al ms.*; d. mittere *al ms.*; e. hac *al ms.*; f. congregationis *al ms.*; g. consiliariis *al ms.*; h. *id.*

19

1369, abril, 27 (trasllat de 1369, juny, 11), Tàrrega

Acta d'una sessió del Consell General de Tàrrega en què es decideix com finançar l'obra dels murs.

AHCT LP III 80r
SARRET 261-262

Hoc est translatum bene et fideliter factum undecimo die iunii, anno a nativitate domini M^o CCC^o LX° nono, sumptum a quodam statuto sive ordinatione

in consilio generali ville Tarrege facta, scripta in libro paciarie dicte ville, tenor cuius sequitur sub hac forma: Los honrats en Ramon Folquet, batle de la batle de la vila de Tàrrega per lo molt alt senyor rey, en Simon Canut, Bernat Ferran e en Ramon Basset, pahers de la dita vila, en Bernat Serres, Miquel Martel, Ramon de Flovià, Pere Carnicer, Pere Maçana, Guillem de Muntrós, Guillem Steve, Bernat Amenós, Ffrancesch de Lorenz, Simon de Camarasa, Pere Balaguer, Ramon Meda, Guillem Roytg, notari, e en Thomàs de Déu, savi en dret, conseylers de la damunt dita vila, Pere Conpany, Guillem Spoyla, Guillem Ponz, Ferrer Guillem de Buldú, çabater, Ponz Falguó, Berenguer Verdú, fuster, Jacme Cases, Francesch Badia, Berenguer Thodó, Anthoni Fonoyll, fuster, Ramon Ortigues, laurador, Guillem Campceylós, Pere dez Perer, Guillem Codina, Jacme Porta, Bort Spanyol, Ramon Calcines, Anthoni Lorenz, Ramon Cuberes, Ramon Partcases, Pere Payeleres, Pere de la Pena, Jacme Comeles, Salvador Rocha, Jacme ' Calderó, Anthoni Fonoyll, Anthoni Avinyó, Pere Seguera, laurador, Ramon Spona, Balaguer Campceylós, Ponz Calderó, Joffré Gilabert, Ramon Putgmular, Lorenz Fraumir, Ramon Meda laurador, Francesch Fuster, Simon Solsona, Ramon Starer, Ramon Ramon, ferrer del carer de Belloch, Guillem Pomet, Anthoni de Nargó, Anthoni Steve, Guillem Aragó, Ramon Castele, çabater, Berenguer Gerau, Veya Oliba, Jacme Figerosa, Guillem Peols, Pere Ça Font, Miquel de Flovià, Ramon Miró, Berenguer Vilar, Ffrancesch Bonet, Bernat Birlanda, Pere Sexons, Ramon Fornells, Guillem Porta, Jacme de Sent Johan, Anthoni Spigol, Jacme de Soldevila, Berenguer Spuny, notari, Jacme Aguiló, Ramon Peyró, Bernat Mulner, Anthoni Moxó, Anthoni Gras, Pere Busquets, Pere de Cebay, Bernat Cerveró, Berenguer Guarrabou, Pere Amenós, Anthoni Canet, Berenguer Oromir, Berenguer Gomar, Berenguer Vicent, Pere Corbela, Pere Soler, Guillem Sisteró, Guillem Carnecó, Pere Busquets, fiyll d'en Pere, Pere Ribó, Jacme Moscós, Johan de Pinya, Pere Mager, Berenguer Gerau, mayor de dies, Ramon Ribó, Bernat Martí, Anthoni ça Torre, Berenguer Rocha, Guillem Mas, Pere Calçines, Bernat Mora, Pere de Bagà, Guillem dez Putg de Màger, Ffrancesch Putg, Pere Mariner, Pere Vidal, fuster, Anthoni Jordi, Ramon Metge, Domingo Verdú, Guillem Dodyn, Bernat de Barbaroya, Bernat de Cruylops, Pericó Calcines, fiyll d'en Bonanat, Ramon Martina, Berenguer Guiner, Bernat Cercós, Pere Vilet, Jacme Serra, Pere Çabater, Lorenz Spayol, Bernat Serra, Miquel dez Prat, Guillem Martorell, Jacme de Lorenz, Bonanat de Cleriana, Johan Canet, Francesch Ripol, Ponz d'Ofegat, Ramon Ortigues, corredor, Bonanat Calcines, Ffrancesch Cenglada, Ramon Salvador, Pere Cervera, Berenguer Julià, Bernat de Muntler, Bernat Calderó, Johan de Leó, Guillem de Cirerols, Ramon de Bagà, specier, Bort Meda, candeler, Jacmet Bonjoch, Johan Lobet, notari, Ramon Viver, Vicent Buldrot, Bernat Oler, çabater, Berenguer de Cirerols, Berenguer Térmens, Anthoni Tordera, Galceran Aguiló, Guillem Pastor, Francesch Cervera, Guillem Andreu de Belloch, Ramon Cervera, Jacme de Guimerà, çabater, Ramon ça Sala, Bernat Pastor, barber, Berenguer Canut, Ffrancesch Romeu, Anthoni de Besoora, Ramon Calva, Ramon Pomar, Bernat Ponz, Pere Fonoyll, Bertran Amenós, fiyll d'en Bernat, quondam, Pere de Menresa, notari, Guillem de Segarra, Ffrancesch Camps, Bernat Vidal, Ramon de Segarra, Ffrancesch Tordrà, Ramon Çabater, Matheu de Seguerra, Simon de Lorenz, Ferrer Jorba, Johan Jorba, Anthoni de Flovià, Romeu Fuster, Bernat de Clera, Pere

de Claret, notari, Berenguer Balaynà texidor, Jacme Codina, ferrer, Guillem Novel, Ferrer Soler, Pere Selva, Pere Seguer, Jacme Sexons, Ramon Perpunter, Ramon de Solers, Bernat Oler, Aparici de Solers, notari, Ramon Amenós, Ffrancesch Calcines, Bernat de Guanacions, Andréu ça Veyla, Ffrancesch dez Pi, Berenguer Serra, Bernat Riba, çabater, Jacme Alteyló, Pere Jover, Bernat Rovira, Jacme Aparici, Johan Aguiló, Guillem Astelar, Johan de Belloch, Jacme de Flovià, Jacme Moreyll, Guillem Canet, Pere de Nomdedeu, Berenguer Porta, Guillem Ponz, Anthoni Porta, Anthoni Canet, Guillem Ramon Fonoyll, Bernat Rocha, Guillem Porta, Guillem Rocha, Jacme de Buldú, mercader, Pere Moreyll, Pere Obach, Ramon Ferrer, del carer d'Úrgelet, Pere Buldrot, Ramon Mut, Pere dez Clergue, Berenguer Cardó, Guillem Verdú, Matheu de Muntlé, Ffrancesch Tayladel, Pere de Tàrrega, Matheu Pelicer, Pericó Lobet, Johan Çassala, Jacme Cespluga, Francesch Aguiló, Pere Barberí, Pere de Muntlé, Ramonet Folch, Bernat Cabrer, Bonanat Nicholau, Jacme Cardona, Pere Nicholau, Anthoni Meda, Bernat Bort, Matheu Balester, notari, Bernardó Pastor, Romeu Geráu, Bonanat Strader, notari, Geráu de Guanacions, notari, maior de dies, Guilem Lobet, Simon de Muntrós, Bernat Ferran, fiyll de n'Andreu, Miquel de Monaderes, Bernat Moreyll, Bernat Carnicer, Bort Oldomar, Ramon Puyol, Bertran Amenós, notari, Ramon de Guardiola, Berenguer de Guardiola, Ramon Nadal, Guillem Rociner, notari e Arnau Morató, habitadós de la damunt dita vila de Tàrregua, la maior partida ajustats en la església mayor de la vila de Tàrrega a manament del dit baile feyt ab veu de crida per en Pere Cassala, cridador públich de la dita vila, e ab so de nafil e tocament de seyn, en lo qual loch la universitat de la dita vila és acostumada d'ajustar per negocis comuns de la dita universitat, ordenaren i stabliren per si e per tots los altres de la desús dita vila, presens i sdevenidors, per deffensió e salvetat de la dita vila, que lo delme de les lexes de les ànimes, que s duran o s penran per sa ànima los singulars de la dita vila, sie donat e aplicat a la obra dels murs e vals de la vila desús dita, vuyles les dites lexes sien feytes per via d'eretat o de lexa o fideycomís general, universsal o singular, e que l'ereu o marmesós agen a pagar lo dit delme al pleguador qui per lo conseyl hi serà elet.

Que fuerunt acta XXVII^a die aprilis, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° nono, presentibus testibus Raymundo Mulner, notario, Poncio de Guanacions, scriptore, Anthonio de Socors et Petro Melós, sagionibus, et pluribus aliis.

A les quals coses lo dit batle posa sa actoritat e deret, en quant lo dit stabliment e coses en aquel contengudes proceex de dret o a la dita universitat és cosa leguda fer lo dit stabliment, la qual mana ací ésser possada per mà de mi notari daval scrit XI^a die iunii, anno predicto, presentibus testibus venerabili Bernardo de Tarrega, iureperito, et Guillelmo Riber.

a. *Segueix Cald ratllat.*

Pere III canvia el Consell General de Tàrrrega reduint-lo a cinquanta-quatre membres.

AHCT LP III 116r
SARRET 270-271

Nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone et Rossilionis et Ceritanie. Regalis culminis incumbit officio ut circa subditorum suorum tranquillum et pacificum statum ac regimen salubre suas sollicite dirigat acciones quodque illa submoveat et tollat penitus per que scandala oriri verisimiliter persumantur. Cum itaque ad nostras aures relacione ex parte proborum hominum ville Tarrege nobis facta noviter pervenerit quod in villa ipsa Tarrege, dum in ea pro tractandis negociis universitatem ipsius concernentibus generale consilium celebratur, ad ipsum conveniunt universi et singuli pro libito voluntatis, ita quod quandoque in ipso intersunt trecente aut quadringente persone et quod, dum tractatur de dictis negociis, tractatus ipsi tam tumultuose et tam inpetuose aguntur quod, dimissis ipsis tractatibus, minime intenditur ad id pro quo dictum consilium fuerat evocatum sed, quod peius est, contingit quod ipsi tractatus in seditonem convertuntur et bricham. Et hoc indubie contingere creditur ob multitudinem confluentium ad ipsum consilium, iuxta illud quod scribitur «ubi est multitudo ibi ⁊ confusio», quod nequaquam eveniret, si dictum consilium debito modo et regulariter teneretur. Igitur talibus insolentiis et scandalis obviare volentes inordinacionemque ad ordinem debitum et formam regulatam reducere cupientes, sic ducimus ex certa sciencia, matura deliberacione previa, statuendum quod ammodo in celebrandis consiliis in dicta villa modus subsequens perpetuo observeatur: videlicet, quod celebrationem dicti consilii faciant quinquaginta quatuor persone ex tribus manibus seu conditionibus dicte ville, hoc est, de manu maiori^b, mediocri et minori eligende per modum inferius designatum, scilicet quod quatuor paciarii et viginti consiliarii, qui annis singulis eliguntur in dicta villa in festo Resurreccionis Dominice vel in crastino, intra duos aut tres dies, postquam ipsi quatuor paciarii et viginti consiliarii electi fuerint, in forma hactenus assueta, prestito per eos ad santa Dei Evangelia iuramento in posse scriptoris paciariie dicte ville de bene fideliter et legaliter se habendo in eleccione huiusmodi facienda ad bonum publicum et salubre regimen dicte ville, omni affeccione deposita, eligant triginta personas de gremio universitatis eiusdem, de hiis quas magis aptas et sufficientiores et maturitate ac gravitate vigentes noverint iuxta conscientias earumdem, scilicet X^m de manu maiori et decem de manu mediocri et decem de manu^d minori. Et sic fiet complementum ad dictas LIII^{or} personas. Que omnes in posse dicti scriptoris teneantur iurare super sancta Dei Evangelia quod durante eorum officio vaccabunt seu intendent pro posse ad bonum regimen dicte ville et ad ea que utilitatem ipsius et habitantium in ea concernent, quodque venient ad consilium cum ad illud vocabuntur, nisi causa evidenti et rationabili excusentur. Et dicta eleccio annis singulis per dictum modum habeat renovari, non tamen in tantum quin de triginta electis uno anno in sequenti valeant remanere, quoniam si dictis quatuor^e paciariis et XX^{ti} consiliariis electoribus videbitur quod illi ex dicto consilio, qui fuerint preterito tempore, sint utiles et sufficientes ad ipsum consilium

excercedum, possint eos confirmare in sequenti anno vel mutare in totum vel in partem, prout eis fuerit bene visum. Et dicte quinquaginte quatuor persone vel ipsarum maior et ^f sanior pars, ex quo omnes fuerint evocati possint tractare et ordinare facere et expedire ea omnia et singula que antea in generali consilio fiebant ac erant fieri assueta, illaque talem et tantam efficaciam et roboris firmitatem habeant et habere disponimus qualem et quantam haberent si in generali consilio essent facta. Hec itaque fieri et servari volumus, decernimus et mandamus perpetuo pro bono publico et salubri regimine dicte ville ex certa ^g nostra sciencia et ex plenitudine nostre regie potestatis et sub pena mille morabatinorum auri, a contrafacientibus irremissibiliter habendorum. Sub qua siquidem pena nullus alius quam ex dictis LIIII^{or} electis ad consilium venire presumat, nisi forsan ex aliqua iusta causa et rationabili expresse et nominatim fuerit evocatus. Volumus etiam quod hinc ad dictum festum paciarii et consiliarii, qui nunch sunt, si casus occurrerit exposcent generale consilium celebrari loco ipsius generalis consilii, evocent triginta personas ex dictis condicionibus, que vel ipsarum maior pars simul cum dictis paciariis et consiliariis vel maiori parte ipsorum ^h expediant id quod per generale consilium expediendum existeret, et eandem firmitatem obtineat quam obtineret si in generali consilio factum esset, declarantes ac mandantes expressius quod ad omnia et singula consilia generalia ibi celebranda baiulus noster dicte ville vel eius locumtenens semper habeat interesse. Mandantes per presentem carissimo nostro primogenito universisque et singulis officialibus et subditis nostris tam dicte ville quam aliis, presentibus et futuris, quatenus huiusmodi ordinationem firmam habeant et observent et contra non veniant quavis causa. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram fieri iussimus nostre magestatis sigillo inpendenti munitam.

Datum Valencie, sexta die octobris, anno a nativitate domini millesimo CCC^o LX° nono regnique nostri tricesimo quarto. Guillelmus de Palou.

Signum + Petri, Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie.

Testes sunt Jacobus, episcopus Valentinus, Petrus comes Urgelli, domicellus, Hugo, vicecomes Cardone, Rogerius Bernardi de Fuxio, vicecomes Castriboni, Hugo de Sancta Pace, milites.

Sig+num mei Jacobi Conesa, prothonotarii dicti domini regis, qui de ipsius mandato hec ⁱ scribi feci et clausi. Et corrigitur in XIII^a linea «triginta» et XVIII^a quinta «IIII^{or}».

a. *segueix est ratllat.*; b. *maiori interliniat.*; c. *X^m interliniat.*; d. *manu, -nu interliniat.*; e. *quator interliniat.*; f. *segueix est interliniat.*; g. *segueix sciencia ratllat.*; h. *segueix x ratllat.*; i. *scrib taxat.*

1396, febrer, 11. Barcelona
Consellers de Barcelona

Els consellers de Barcelona introduueixen modificacions en l'elecció del Consell.

AHCT B I núm 45
SARRET 354-356

Nos en Johan Serra, Macià Castelló, doctor en leys, Arnau Burgués, Pere Dusay e Jacme Marotó, consellers l'any present de la ciutat de Barchinona, attenents per part de vosaltres amats nostres pahers e pròmens de la vila de Tàrrega ésser devant nosaltres proposat que, com per ordinació e privilegi antigament a la universitat e singulars de la dita vila atorgat, cascun any l'endemà de la festa de Pascha se deien elegir pahers e consellers de la dita vila en aquesta manera: ço és, que divisida la dita universitat en quatre quarters, són elets en e per cascun quarter tres pròmens per pahers, los noms dels quals són mesos en scrit dins un redolí de cera cascun, los quals tres redolins ab los dits noms entercluses en aquells són meses en un baçí ab aygua, e après és tret per un infant del dit baçí un dels dits redolins, e aquell qui primer ix e és tret per lo dit infant és paer aquell any de la dita vila, e semblantment són elets los romanents tres pahers; e en après en aquell die mateix són elets en e per cascun quarter X persones, los noms de les quals són scrits e meses en sengles redolins, dels quals X redolins meses en lo dit baçí ab aygua són trets per lo dit infant V redolins, e aquells V los noms dels quals són trobats en los dits V redolins són aquell any consellers per aquell quarter; e semblant forma dels romanents III quarters són fets de cascun V consellers, qui entre tots són XX consellers. Item en après, lo die següent que ·ls dits IIII pahers e XX consellers són elets, los dits pahers e consellers ajustats elegexen per vigor de certa provisió XXX persones, ço és, X de mà major, X de mà mijana e X de mà menor, les quals XXX persones eletes fan ensemps ab los dits IIII pahers e XX consellers General Consell. E tot açó que aquells fan obté aytanta eficàcia e valor com si per tots els habitants o vehins de la dita vila era fet e ordonat, segons que en lo dits privilegi e provisió largament és contengut. E com vosaltres lo dit nombre bonament no puxats ara haver ni trobar en la dita vila ten bé per rahó de la mortalitat qui en l'any propassat e present, axí com a Déu ha plagut, és estada en la dita vila, per la qual mortalitat los habitants de la dita vila maiorment aptes a consell se són molt disminuïts, com en altra manera havets supplicat a nosaltres que ·ns plagués de provehir sobre açó disminuïnt lo dit nombre, com en altra manera per les dites rahons no puxats crear lo dit Consell, on nos oïda la dita vostra supplicació e veents aquella ésser rahonable e justa, ab tenor de la present, com a senyors de la dita vila en nom de la dita ciutat, volem e ordenam e a vosaltres e a la universitat de la dita vila atorgam que d'aquí avant cascun any l'endemà de la dita festa en lo qual la elecció del dit Consell particular se fa e s'acostuma de fer en la dita vila, axí com en cascun quarter eren eletes X persones, de les quals eren fets V consellers, ne sien ara elegits cascun any solament VI en cascun quarter, los noms dels quals en scrit sien mesos en sengles redolins de cera e en un baçí ab aygua, segons la dita forma acostumada; e los primers tres qui exiran en cascun dels dits IIII quarters, solament sien consellers cascun any de la dita vila, en axí que sien XII en nombre. En noresmenys que, axí com a cascun any en lo die següent se elegien XXX persones per lo dit consell particular, les quals ensemps ab los IIII pahers e XX consellers feyen consell general, que eren entre tots LIIII, que ara solament sien elegits a consell general en la forma acostumada XXI, ço és, VII de mà maior e VII

de mà mijana e VII de mà menor; e que axí con solien ésser LIIII en consell general, sien ara solament XXXVII en nombre, los quals XXXVII façen consell general de la dita vila en la forma e manera que·l fahien los dits LIIII. Manants per aquesta mateixa al procurador general nostre e al batle de la dita vila, qui ara són e per temps seran, e tots altres, als quals se pertanga, que la nostra present ordinació e concessió, les quals volem que duren e haien eficàcia e valor tant com la dita vila serà de la dita ciutat e no més avant, tenguen e observen e tenir e observar façen e no·y contraven-guen per alguna rahó. En testimoni de la qual cosa havem manada ésser feta la present ab segell de la dita ciutat enpendent segellada.

Dada en Barchinona, a XI dies de febrer de l'any de la nativitat de nostre Senyor M.CCC.XC.VI.

22

1411, març, 31. Barcelona
Consellers de Barcelona

Els consellers de Barcelona reinstauren l'elecció per quarters que ells mateixos havien anul.lat l'any 1409.

AHCT B I núm. 39
SARRET 359-360.

Nosaltres los Consellers de la Ciutat de Barchinona, senyora de la vila de Tàrrega, vista e exhibida davant nosaltres una carta per los honorables consellers de la dita ciutat precessors nostres feta e atorgada del tenor següent: «Nosaltres los consellers de la ciutat de Barchinona, senyora de la vila de Tàrrega, informats que la dita vila de Tàrrega, en la qual segons forma de privilegis d'aquella e ús antiquat és acostumada fer elecció cascun ayn de pahers e de consellers per quarters, és tant disminuïda de pobladors o habitants en los dits quarters que bonament la dita elecció en alguns dels dits quarters no·s pot fer degudament ne de persones sufficients al regiment de la dita vila, per tenor de la present, a supplicació de vosaltres amats nostres pahers e prohòmens de la dita vila, atorgam e donam licència e facultat a vosaltres dits pahers e prohòmens, presents e esdevenidors, que cascun any en lo terme acostumat puxats fer elecció de pahers e consellers de persones habitants en qual part se vulla de la dita vila, no curant de quarters alguns, con aquesta forma se serva en aquesta ciutat, romanents en totes les altres coses los dits privilegis sobre elecció de pahers e consellers a la dita vila atorgats e l'ús d'aquells en sa plena força e valor. Manants per aquesta matexa als procurador general d'aquesta ciutat, batle de la dita vila e a tots altres oficials de la dita ciutat, a qui·s pertanga, que la nostra present concessio e licència, la qual volem durar tant com a nosaltres e a nostres successors consellers d'aquesta ciutat plaurà e no més avant, tinguen e observen e no·y contravinguen per alguna rahó. En testimoni de la qual cosa havem manada ésser feta la present ab segell de la dita ciutat enpendent segellada. Dada en

Barchelona, a XVI dies de janer de l'any de la nativitat de nostre senyor M.CCCC.VIII°». E com experiència, maestressa de totes les coses, clarament haia mostrat que la forma e pràctica dels privilegis de la dita vila abans de la concessió de la carta preinserta observades són pus saludables e condecents a la cosa pública de aquella vila, a humil supplicació per part de vosaltres amats nostres pahers e prohòmens de la dita vila sobre aquestes coses a nos feta, reduents o tornants les eleccions dessús commemorades d'aquí avant fahedores a la forma pràctica e ús antigues, la carta preinserta e les coses en aquella contingudes ab la present revocam, anul·lam e de tota eficàcia, força e valor freturar volem, axí que aquella en alguna manera no contrastant usets e pràctiques en les dites eleccions de pahers d'aquí avant fahedores en la forma e manera dels dits privilegis antichs de la dita vila e ús e pràctica d'aquells, segons bé haviets acostumar abans de la concessio de la carta dessús inserta. Manants per aquesta matexa als procurador general d'aquesta ciutat, batle de la dita vila e a tots altres oficials de la dita ciutat, a qui's pertanga, presents e esdevenidors, que la present revocació e provisió tenguen e observen e no y contravenghen ne contravenir permeten per alguna causa o rahó. En testimoni de la qual cosa havem manada ésser feta la present ab segell de la dita Ciutat enpendent segellada.

Dada en Barchelona, a XXXI dies de març de l'any de la nativitat de nostre senyor M.CCCC.XI.

23

1469, març, 30. Cervera
Joan II i Infant Ferran

L'Infant Ferran, com a primogènit, Governador i Lloctinent General i en nom de Joan II, introdueix noves modificacions sobre l'elecció de paers i consellers de Tàrraga.

AHCT B I núm. 42
SARRET 398-400.

Nos don Ferrando, per la gràcia de Déu rey de Sicília, ab lo sereníssimo senyor rei, pare nostre colendíssimo en lo mateix regne de Sicília conregent, e conregnant e en qualsevol regnes e terres de la sua maiestat primogènit governador e loctinent general, príncep de Gerona, duch de Montblanch, comte de Ribagorça e senyor de la ciutat de Balaguer, als amats e feels del senyor rey e nostres los pahers, prohòmens e Consell General e universitat de la vila de Tàrraga, salut e dilecció.

Entés havem per humil supplicació devant nostra maiestat feta per part de vosaltres dits pahers e prohòmens e Consell General de la dita vila de Tàrraga, que en dies passats per los consellers qui leshores eren de la ciutat de Barchinona, senyora qui era de la dita vila de Tàrraga, atorgaren a vosaltres certa forma de elecció de pahers, mostaçaffs, consellers de consell perticular e general de la dita universitat, la qual, se afferme per vostra part, és molt útil al repòs e utilitat de aquesta dita

universitat e bé públich de aquella. Volents per ço donar loch a tot repòs e bé avenir de aqueixa dita vila e constithuir los poblats en ella ab tota unitat, concòrdia e voluntat a levar tota natura e alteracions e dampnatges, a humil supplicació per part de vosaltres sobre açó a nos feta, ab tenor de la present sens periudici, novació e derogació de qualsevol privilegis, a la universitat atorgats, axí sobre elecció de pahers, mostaçaffs e consell de la dita universitat com en altra manera, estatuhim, atorgam e ordonam licència e facultat plenaria donam a vosaltres dits pahers e prohòmens e al Consell de la dita vila, presents e sdevenidors, que d'aquí avant, durant beneplàcit del dit senyor rey e nostre e no més avant, cascun any en lo terme acostumat façau e pugau fer la dita elecció de pahers, consellers e mostaçafs sots aquesta e no altra forma: ço és, que de cascun quarter de la dita vila prengau e elegiscau sens redolins alsguns, segons que en virtut de les provisions dels dits consellers era acostumat, un home de bé per ésser paher e tres hòmens per ésser consellers de la dita vila, romanents en les altres coses los dits privilegis sobre la dita elecció atorgats e lo ús de aquells en lur plena força e valor. Volem encara estatuhim e hordenam que en la dita elecció fahedora cascun any en la dita forma de pahers e consellers de la dita vila vos e vostres successós algú o alguns anys no puixan ne puixen acollir ne appellar alguna o algunes altres persones qui no sien del Consell de la dita vila l'any que s farà la dita elecció, ans aquella haie ésser feta precisament per lo Consell General de la dita vila sens appellar o acollir-hi algú o alguns altres qui no sien del dit Consell. E ultra açó volem, statuhim e ordenam que algú o alguns, lo qual o los quals no haie o no haie tengut lur continuu domicili en aquella per spany de deu anys, e lo qual o los quals no sien o no sien hòmens de la dita vila e en totes coses de ordinació e contribució de aquella o que sien franchs algú o alguns anys, no pusquen ésser elegits ne admesos en pahers ne en consellers de la dita vila. Item més volem, statuhim e ordenam e donam licència e facultat a vosaltres dits pahers e prohòmens, presents e sdevenidors, que d'aquí avant cascun any aquells qui faran la dita elecció dels dits pahers e prohòmens puixen alegir en mustaçafs de la dita vila dues bones persones de qualsevol part de aquella, les quals per deu anys continuus haien stat en la dita vila, omesa la forma anticada que en fer la propdita elecció era acostumada servir. Manam per ço ab aquesta mateixa als amats e feels del senyor rey e nostres lo balle de la dita vila e al loctinent de aquell e a tots altres oficials a qui s pertanga, que la present nostra provisió, ordinació, statut e licència, les quals volem que duren a beneplàcit del senyor rey e nostre e no més avant, tinguen e observen tenir e observar façen e no y contravinguen o algú contravenir permeten per alguna causa o rahó. En testimoni de les quals coses manam ésser feta la present ab nostre sagell comú enpendent comunida.

Dada en la vila de Cervera, a trenta dies del mes de març, en l'any de la nativitat de nostre Senyor M quatrecentsexanta nou, e del regne del dit senyor, és a ssaber, de Navarra any quaranta quatre, e dels altres dotze en el dit regne nostre any segon. Rex (*rúbrica il·legible*). Vidit Bernardus de la Cavalleria pro< >.

1473, octubre, 26. Aranda de Duero
Isabel de Castella

Isabel de Castella regula de nou l'elecció de paers i consellers de Tàrrega.

AHCT LP II 238v

B I núm. 44

SARRET 415-417

Hoc est transumptum bene et fideliter in villa Tarrege diocesis Vicensis sumptum a quadam carta sive privilegio serenissime domine Elizabetis recolende memorie principis Castelle, Legionis, Aragonum regineque Sicilie, ducisse Montisalbi ac domine civitatis Balagarii, in pergameneo scripta eiusque sigillo cum corda de serico regali munimine roborata, tenoris sequentis: Nos Elisabet, Dei gracia princeps Castelle, Legionis et Aragonum, regina Sicilie, ducissa Montisalbi ac domina civitatis Balagarii, pro parte universitatis et singularium personarum nostre ville Tarrege supplicationem quandam recepimus continencie subsequenter: «Illusterrissima e molt excel.lent senyora, com per lo il.lustríssim rey en Pere, de gloriosa memòria, sie estat provehit e ordenat que quiscun any lo primer jorn après de la Resurrecció de Jesuschrist fos feta en la dita vila elecció de pahers, consellers de consell particular e mostaçafes de aquella e en aquesta forma: ço és, divisada la dita universitat en quatre parts, que aquells quiscuns se haguessen ajustar en certs llochs de dita vila, e en aquell lloch hont se aiustaran, per quiscun corter fossen elets tres persones per ésser pahers lo dit any de la dita vila, los noms dels quals hajen ésser messos en seglos redolins de cera, tots de semblant pes, e en après fossen messos en una escudella o bací ple de aygua, e cuberts aquells e ben mesclats, per un infant de edat de set o vuyt anys ne fos tret hu e aquell qui primer exirie, per aquell any fos paher de aquell corter. E axí mateix elegissen deu persones per ésser de consell particular, los quals en dita manera fossen messos en lo dit bací o scudella, e lo dit infant que n tragués sinch, e aquells que primer traurie, fossen consellers en la dita. E semblant forma fos servada en los altres quarters. E més fonch statuhit e ordenat: que lo dit jorn quiscun quarter elegís una persona per regir lo offici de mostaçafaria, que serian entre tots quatre persones, les quals en la manera desús dita fossen messos en lo dit bací o scudella; e los dos que primers exirien, aquells regissen lo dit offici de mostaçafaria lo dit any. E com a present no habiten la sinquena part dels vehins que en lo temps que la dita ordinacio fonch feta habitaven en aquella, ans la dita vila està en la mayor part dirruhida e despoblada e bonament lo dit orde serbar e tenir no.s pot sens gran dany e perill de aquella, per tant la dita universitat e singulars de aquella, ab aquella maior humilitat que saben e poden, supliquen vostra Excel.lència li plasie diminuhir lo nombre de persones elegidores per a pahers: que axí com ne havien elegir tres per quiscun any quarter, que no.n elegisquen sinó dues. E los noms de aquells sien messos en redolins de semblant forma. E après sien posats en un bací o scudella plena de aygua e per un infant de edat de set o vuyt anys sien ben mesclats

e cuberts. E après de aquells ne sie tret un, lo qual per aquell any sie paher de la dita vila. E axí mateix sie diminuhit lo nombre dels dits consellers: que axí com ne havien alegir deu de quiscun quarter, que de aquí avant no.n elegisquen sinó vuyt, los quals en la manera sobredita sien messos en lo dit bací o scudella. E los quatre que primer traurà, sien consellers de consell particular per lo dit any. E semblant forma sie tenguda e servada en los altres quarters. E més, senyora molt excel.lent, vos suppliquen pusquen elegir los dits mustaçafs en aquella manera: ço és, que quiscun quarter elegesque dues persones, les quals congregades totes en temps en la casa de la paheria e prestat primerament jurament per aquells que bé e llealment se hauran en la elecció per ells fahedora de mostaçafs, elegiran dues persones de la dita vila, àbils e suficients per regir lo dit offici en lo dit any. Emperò, que la una de aquells haje ésser persona la qual haje ja tingut e regit lo dit offici e l'altra sia persona que jamés lo haie tingut o regit. E més vos plasie reduhir lo nombre dels trenta consellers de consell generall a vint e una persones, los quals hajan ésser elets per los pahers e consell particular en la forma e manera acostumada: ço és, set de mà major e set de mà mijana e set de la mà menor. Totes les altres coses en los dits privilegis e quiscu de aquells contengudes espezifcades en sa plena forsa e valor remanents. E jatsie, senyora molt excel.lent, les dites coses procehesquen de molta equitat e rahó, e vostra senyoria ne serà servida, e la dita universitat e lo bé públich de aquella ne pendrà alimentació, encara vos ho reputaran a gràcia molt singular. Altissimus» etc. Nos itaque, visa et recognita supplicacione preincerta et omnia et singula in ea contenta et specificata habitaque informacione a magnifico et dilecto consiliario Anthonio Roderici de Lillio, utriusque iuris doctore et procuratore nostro, eaque in nostro concilio recensita, et quia predicta, uti percepimus, comodo, utilitati et quieti rei publice ville eiusdem et singularium personarum inibi degentium aut comodartium conferre, supplicacionibus preffate universitatis et singularium personarum dicte ville nostre Tarrege, super hiis reverenter nobis factis, benigne annuentes, nostri concilii matura deliberacione preheunte, tenore presentis de certa nostra sciencia et expresse et consulte omnia et singula in dicta supplicacione contenta et specificata vobis dictis paciariis, concilio et universitati ac singularibus personis ville nostre preffate, presentibus pariter et futuris, imperpetuum damus et concedimus eaque omnia et singula laudamus, aprobamus, rattificamus et confirmamus et de novo liberaliter serie cum presenti et tenore huiusmodi privilegii, quod vim legis habere volumus, concedimus mandantes per hanc eandem generali procuratori nostro baiulisque dicte ville et locatenentibus ipsorum ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, et eorum locatenentibus sub nostre gracia et amoris obtentu ireque et indignacionis incursu et ad penam florenorum duorum millium auri de Aragonia pro quolibet eorum secus agente, nullius gracia spe habita, nostrisque erariis inferendorum, quatenus omnia et singula supradicta nostramque huiusmodi concessionem sive provisionem teneant perpetuo firmiter et observent, et faciant per quos deceat efficaciter et inconcusse penitus observari, et non secus agant aut per quemquam contravenire presumant quavis causa seu racione. In cuius rei testimonium presentes fieri iussimus nostroque sigillo impendenti munite.

Datum in oppido ville nostre de Aranda de Duero, die vicesima sexta mensis octobris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tercio. Yo la Princesa y Reyna. < >. < >.

Sig+num Guillermi Garcia, ville Tarrege diocesis Vicensis auctoritatibus apostolica et regia notarii publici, foro testis.

RÉSUMÉ

Dans ce travail nous analysons l'origine d'une commune et essayons de découvrir le processus progressif qui permit à cette dernière de pouvoir manifester une volonté unique, différente de celle de ses membres. C'est pour cette raison que nous étudions les moyens et les systèmes de décision qui firent qu'une personne juridique –telle que la commune– jouisse de la capacité opérante nécessaire pour affronter les exigences d'une société déterminée. L'objet de la recherche est l'origine et le développement de la commune en premier lieu, et ensuite du conseil de Tàrrega depuis 1214 jusqu'à 1520. Ni les origines historiques de Tàrrega, ni son organisation institutionnelle pendant le bas Moyen Age, ni la compilation des différents systèmes d'élection des charges du gouvernement, ni l'analyse du personnel du Conseil tout au long des années ne nous intéressent donc pour le moment. Nous voulons démontrer que les différents moyens et systèmes de décision et le personnel même du Conseil –tant s'il s'agit d'élire des postes du gouvernement que d'approuver des ordinations–, ne sont absolument pas arbitraires mais répondent plutôt à une logique historico-juridique et ne peuvent être compris que si l'on part d'une base théorique qui tienne compte non seulement de l'évolution socio-économique de la société catalane et européenne en général dès les XI, XII et XIIIèmes, mais aussi des conséquences que comporta l'introduction, dans ce domaine-là, du droit commun.

SUMMARY

In this work, we analyze the origin of a district and we try to unveil the progressive process that allowed the latter to be given a unique way, different from that of its members. That is why we study the ways and systems of decision that allowed a juridical person –such as the district– to enjoy the operative capacity necessary to affront the requirements of a determined society. The aim of this research is the origin and the development of the district, first, and then of the council of Tàrrega from 1214 up to 1520. That is the reason why we are not interested at the moment in the historical origins of Tàrrega, in its institutional organisation during the low Middle Ages, in making a catalogue of the different systems of election of the government charges nor in analyzing the staff of the Council through the years. We would like to demonstrate that the different ways and systems of decision and the staff of the Council –wether it is to elect government

charges as if it is to approve orders– are not at all arbitrary but respond to a historico-juridic logic and can only be understood starting from a theoretical basis. This should take into account not only the socio-economic evolution of the Catalan and, in general, European society of the XI, XII and XIIIth centuries but should also bear in mind the consequences carried by the phenomenon of the common law in this field.